

GKI Gazdaságkutató Zrt.

Gazdasági kilábalási koncepció Magyarországnak
(A 2014-18-as időszak kormányzati teendőinek szakmai koncepciója)

(Első változat)

Budapest, 2012. október 18.

ELŐSZÓ

Jelen tanulmány a Táncsics Alapítványtól kapott felkérés nyomán a GKI-nál elindult közgazdasági kutatás első terméke. **A kutatás egy a 2014-18-as időszakra szóló gazdasági kilábalási koncepció szakmai tartalmának a kidolgozására irányul.** A tanulmány a jelenlegi ismeretek és a vizsgált 2014-18-as időszak kezdetéig tartó **legvalószínűbbnek tekinthető gazdasági előrejelzések alapján** készült.

A mostani összeállítás tudatosan **nem** foglalkozik a múltbeli folyamatok (a hogyan jutottunk el 2014-ig) elemzésével, döntően a **2014-re várható kiinduló helyzetek**, jellemző tendenciák bemutatására és **különösen a 2014-18-ra szükséges és lehetséges gazdasági stratégia, szakmai politikák, fő kormányzati beavatkozások leírására törekszik.** Az abban foglaltakat a kutatás **előzetes** eredményeinek kell tekinteni, amelyek a későbbiekben még változhatnak.

A mostani anyag annyiban is első változat, hogy abban az egyes fejezetek még **különböző mélységben** vannak kifejtve. Ez részben abból adódik, hogy az egyes résztémák kutatásánál az előrehaladás eltérő ütemű, így az is tükröződik benne, hogy a 2014-re várható induló helyzet különböző összefüggésekben más-más mértékben látható előre.

A kutatás a későbbiekben folytatódik. A jelen tanulmányban foglaltak rendszeres felülvizsgálatra, kiegészítésre, átdolgozásra és aktualizálásra kerülnek. Ezen aktualizálások során kell majd figyelembe venni a gazdasági folyamatok újabb tényeit, a különböző kormányzati intézkedések további hatásait, a kormány politikájának esetleges újabb fordulatait, illetve a nemzetközi környezet változásait. (Az utóbbi két összefüggésben a 2014-ig fennálló bizonytalanságok a szokásosnál jóval nagyobbak.)

GAZDASÁGI KILÁBALÁSI KONCEPCIÓ MAGYARORSZÁGNAK (Fő üzenetek)

1. Helyzetértékelés

A magyar gazdaság és társadalom számára komoly megpróbáltatásokat és csalódást hoz a második Orbán kormány működésének várható mérlege. A 2010-es remények a szélesen értelmezett jólét emelkedéséről, új munkahelyek tömeges létrejöttéről, a gazdaság beindulásáról, az adóterhek csökkenéséről, élhetőbb és sokkal inkább vállalkozóbarát ország eljövételéről, a közszolgáltatások rendbetételéről szóltak. **Ezeknek a reményeknek egyike sem teljesül.**

A magyar gazdaság **2012-ben recessziós és perspektívátlan pályán halad.** A kormány láthatóan nem kíván változtatni a jogbizonytalanságot és kiszámíthatatlanságot okozó általa felépített intézményi kereteken, hatalmi gyakorlatán és sikertelen gazdaságpolitikáján. **A fő kormányzati cél a minél szélesebb körre kiterjedő politikai hatalom és a kedvezményezett üzleti csoportok pozíciójának megtartása.** Az ország finanszírozható marad, de a nemzetközi intézmények kiszorítása miatt olyan kedvezőtlen pénzügyi mutatókkal, amelyek 2013-tól már akár évi 400 milliárd forint többletterhet jelentenek a lakosságnak és a vállalkozásoknak. Nem látszik olyan tényező, amely 2014-ig az evickelésnél, a tartós stagnálásnál dinamikusabb pályára terelné az országot. **Magyarország gazdaságilag leszakadóban, politikailag pedig elszigetelődőben van az EU-tól.**

A GDP 2014-ben kb. a 8 évvel korábbi, a fogyasztás a 11 évvel, a beruházás pedig a 14 évvel ezelőtti szintre zuhan vissza.

Néhány fő gazdasági mutató 2014. évi volumene melyik korábbi év szintjére esik vissza

GDP 2014-ben	2006. évi GDP
Fogyasztás 2014-ben	2003. évi fogyasztás
Beruházás 2014-ben	2000. évi beruházás

Ezek a mutatók minden más régiós országban sokkal kedvezőbbek. A magyar gazdaság helyzetét 2010 és 2014 között kétségkívül nehezítette az elhúzódo világgazdasági válság és ezen belül különösen az eurozóna és a nemzetközi pénzügyi rendszer válsága, **de a környező országokhoz képest sokkal rosszabb gazdasági teljesítmény jórészt a súlyos kormányzati hibák, a voluntarista és kiszámíthatatlan gazdaságpolitika, a megroppant jogállam, a külfölddel és a hazai „ellenségekkel” szembeni értelmetlen szabadságharcok következménye.**

2014-ben az **államháztartás hiánya** ugyan remélhetőleg a GDP 3%-a alatt marad, de a **pénzügyi mutatók** - árfolyam, kamatok, kockázati felár - lényegesen kedvezőtlenebbek lesznek a 2010. tavaszinál. A **tőke** és a **képzett munkaerő** inkább ki-, mint beáramlóban lesz. Az **államadósság rátája** 2010-14 között annyival sem mérséklődik, mint amennyi a magán-nyugdíjpénztárak államosításából, az emberek saját maguk számára felhalmozott nyugdíj-megtakarításának eltulajdonításából adódik. **A kormányzat egyetlen lényeges gazdaságpolitikai célja sem teljesül, az üzleti szektorban a foglalkoztatás a 2010-es szint körül lesz, a GDP négy év alatt összességében sem nő még 4%-kal sem, a fogyasztás csökken, a beruházás mérséklődik.**

2014-ben az életszínvonal fő anyagi mutatói még rosszabbak is lesznek a 2010 évinél. Ráadásul a négy év alatt jellemzően a **leggazdagabbak sokkal gazdagabbak, a középosztályba tartozók** és különösen a **szegények szegényebbek lesznek.** Az állami feladatellátás sokat változott, de a nyújtott

szolgáltatások inkább romlottak. **Az emberek szempontjából a gazdaság és az állam őket érintő működésével kapcsolatos konfliktusok, feszültségek és kellemetlenségek jellemzően fokozódtak, a társadalmi jólét ebben a metszetben is romlott.**

Ezeknek az éveknek a gazdasági öröksége még hosszú ideig mérgezően hat: a hazai és külföldi befektetők, a vállalkozók **bizalmát** nehéz és időigényes visszaszerezni, a kritikusan mélyre zuhant **beruházási színvonal** évekre korlátozza a növekedési esélyeket, a külföldre menekített megtakarítások és a külföldre távozott értékes munkaerő csak **lassan csalogatható** haza. Márpedig **a beruházások számottevő emelkedésével** lehetséges csak a foglalkoztatás bővítése, **a munkahelyek számának növelése, az életszínvonal emelkedése.**

A magyar választók 2014-ben a gazdaság, a társadalom és a politikai rendszer válságos helyzetében adnak majd legitimitációt a rákövetkező 4 évre szóló kormányzásra, ezen belül kiemelten a gazdasági kilábalás végig vitelére.

2. Demokrácia, jogállam, tisztesség és perspektíva

A 2014-ben megalakuló kormány első és fő feladata az intézményi és gyakorlati működési visszatérés az európai értékekhez, a demokráciához, a szabadsághoz, az átláthatósághoz, a tisztességes és a szakmailag korrekt kormányzáshoz. Gazdasági szempontból is elsődleges fontosságú a jogállami működés, a különböző **intézmények** - az Alkotmánybíróságtól a Költségvetési Tanácson át a jogalkotásig és az igazságszolgáltatásig - **függetlenségének helyreállítása. Hiba lenne sérelmi vagy reváns politikát folytatni.** Valós, érdemi, a jövőre koncentráló, megoldásokat kereső **párbeszéd** kell minden demokratikus politikai erővel, a **szociális partnerekkel, a különböző érdekképviseletekkel.** Mindezek **előfeltételei** egy kedvezőbb gazdasági helyzet, egy társadalmi-szociális kilábalás bekövetkezésének.

A gazdaság újraindításához, a munkahelyek megőrzéséhez és újak létrejöttéhez **mindenekelőtt sürgősen helyre kell állítani, majd folyamatosan erősíteni kell a magyar gazdaság, az itteni befektetések iránti bizalmát. A magyar nagybefektetőket, kis- és középvállalkozásokat** meg kell győzni arról, hogy érdemes az országban **indítani új fejlesztéseiket.** A magyar gazdaság fő növekedési esélye továbbra is az export bővülése. Ehhez viszont megkerülhetetlenül az kell, hogy a kivitel döntő részét adó **multinacionális vállalatok nálunk valósítsák meg azokat az új beruházásaikat,** amelyek révén a magyarországi termelés (és az ahhoz kapcsolódó itthoni beszállítás és foglalkoztatás) dinamikus emelkedhet. Az emelkedő beruházások és export, illetve ezek nyomán a hazai fogyasztás növekedése javíthatja a kifejezetten hazai piacokra termelő vállalkozások fejlődési lehetőségeit is.

Az üzleti bizalom helyreállítása, a befektetési klíma javítása, a bankok elleni háború beszüntetése segíthet **a hitelezés normális működésének elindulásában.** A **hiteladósok** és a **bankok** a meglévő keretek között tárgyalásokkal próbáljanak megegyezésre jutni, szükség esetén a futamidő meghosszabbításával.

Korrigálni kell az állam működésének hibás átalakításait. Ezen belül a mélyülő szociális válságra is tekintettel hozzá kell nyúlni a szociális rendszerhez. A foglalkoztatás segítése érdekében mérsékelni kell az alacsony bérű munkavállalók közterheit.

Mivel a lefagyott gazdaság nem termel többletforrásokat, **a költségvetési forrásokat igénylő kezdeti lépésekhez szükséges pénzt lényegében csak átcsoportosításokkal lehet megteremteni.** Ennek fő **eszköze a méltányosabb köztelhervállás** a viszonylag módosabbaktól, az átlag fölött keresőktől, ill.

az érzékelhető tőkejövedelemmel rendelkezőktől, továbbá az eddigi adóelkerülőktől és az általánosanál alacsonyabb nyereségadókat élvező vállalkozásoktól. Így az egykulcsos adórendszerrel feleltelenül és megalapozatlanul kiosztott adócsökkentések egy (de így is kisebb) részét a jövőre nézve vissza kell kérni az intézkedés nyerteseitől (de a stabilitás érdekében nem bolygatva a gyermekek utáni adókedvezmények révén megszerzett jövedelmeket).

A kilábaláshoz vezető politika elindulásának legfontosabb lépései a következők:

- **A jogállami normákhoz, az EU értékeihez való visszatérést, kiszámítható és racionális gazdaságpolitikát, a középtávú egyensúlyi célok tartását, szakszerű kormányzást ígérő 2014-18-évi kormányprogram elfogadása.** Ennek megfelelő 2015-ös költségvetés és középtávú gazdasági program 2014 őszi előterjesztése.
- **A megelőző ciklusban alkotott törvények felülvizsgálatának megkezdése** a kormányprogram szerint. Ezen belül **a szociális rendszer kiigazítása.** Így aki korábban már nyugdíjban volt, azt (visszamenőlegesen is) nyugdíjasként kell kezelni, kivéve azokat, ahol a rokkantnyugdíjazásra okot adó körülmény megszűnt. Az új munkanélkülieknél a munkanélküli ellátás megemlése 5 hónapra.
- A bizalom erősítésére az euro csatlakozási feltételrendszereként megfogalmazott, a racionális gazdasági kormányzást jelentő követelményrendszer felvállalása **az euró előszobájába (az un. ERM-2 rendszerbe) történő belépéssel.** Ez elősegíti nemcsak az államadósság, hanem a vállalati és a lakossági adósságok olcsóbb finanszírozását is.
- 2015 elejétől **a közterhek rendszerének olyan átalakítása, ami a különadókat csak a nemzetközileg tolerálható körre és nagyságrendre korlátozza és mérsékli az alacsony jövedelmű foglalkoztatottak közterheit.** Ugyanakkor a személyi jövedelemadózás- a tőkejövedelmekre is kiterjedően- progresszívvá válik, az adóelkerülés mérséklését, a gazdaság fehéredését szolgáló intézkedések kerülnek bevezetésre és az általános mértékű nyereségadókat kell majd fizetni egy eddiginél jóval alacsonyabb szint feletti nyereségekre. Vissza kell térni a társadalombiztosítás elveihez, szorosabb kapcsolat kell a közterhek fizetése és a szolgáltatások között (egészségügy és nyugdíj). Be kell vezetni a rendszeres jövedelmeket fogadó, ingyenes banki magánszámla intézményét.

3. Hiteles gazdaságpolitika

A kilábaláshoz vezető politika első (jellemzően 2016-ig tartó) szakaszában **egyrészt az állam működését érintő jelentős változásokat és kiigazításokat kell előkészíteni, másrészt a növekedés erősítését, új munkahelyek létrehozását, a szociális válság enyhítését szolgáló kormányzati lépések tömegét kell megtenni.**

Meg kell teremteni a **szakszerű kormányzás feltételeit.** Ésszerűbben, kissé tagoltabban indokolt létrehozni a minisztériumi struktúrát. Az **érdekegyeztetés,** az értelmes és folyamatos **társadalmi-szakmai párbeszéd** kereteit ki kell alakítani és ezeknek működniük kell, de a sok vita nem vezethet döntésképtelenséghez. A nagyobb léptékű változtatások előkészítésére az üzleti-tudományos szférától kell kölcsönkérni szakembereket. A jól kidolgozott és végigvitatott változtatási elképzeléseket meg kell ismertetni az érintettekkel, társadalmi támogatást szükséges építeni a javaslatok mögé.

3.1. A növekedés erősítését, új munkahelyek létrehozását, a szociális válság enyhítését szolgáló kormányzati lépések tömegét kell megtenni

- a) Új munkahelyek hozhatók létre különösen az **óvodák** és **bölcsődék** fejlesztésével (munkahelyeken történő létrehozásával), az **idősgondozás,** a **gyermekfelügyelet** és **más személyes**

szolgáltatások iránti igények legális kielégítését szolgáló szabályozás kialakításával, a **kórházi munkarendek** változtatásával. További lehetőségek adódnak a **zöld gazdaságban** (pl. biomassa, geotermikus energia, zöld építés, újrahasznosítás) rejlő foglalkoztatási potenciál kedvezményekkel és vállalkozásszervezéssel történő kihasználásával, valamint a **biogazdálkodás** terjedése esetén. A munkaügyi kirendeltségeket célszerű **ügynökséggé alakítani**, megfelelő érdekeltséggel, hogy az általuk indított átképzési programok valóban segítsék az elhelyezkedést.

- b) **Programokat** kell indítani a **pályakezdők**, de általában is az **iskolázott és szakképzett fiatalok legális** álláslehetőséghez juttatása, és az iskolarendszert alacsony képzettségi szinten elhagyó, **szakképzetlen fiatalok újratermelődésének mérséklése**, megakadályozása érdekében.
- c) Célszerű visszaállítani a vállalati saját vagy megrendelt **képzések levonhatóságát a szakképzési járulékból**. A felnőttképzés bővítése szükséges azért is, mert ez a kirekesztődési spirál ellenszere, azaz a társadalmi befogadás eszköze lehet. A **felnőttképzésbe** elsősorban a **hátrányos helyzetű** társadalmi csoportokat kell fokozottan bevonni.
- d) Már 2013-ban meg kell kezdeni a **kilábalási stratégia egyeztetését** a hazai nagyvállalatokkal és a multinacionális cégekkel, a kisebbek képviselőivel. A cél a hazai **fejlesztések növelése, új projektek idecsábítása**. Speciális szerződésekkel, beruházás-védelmi egyezményekkel is el kell oszlatni félelmüket az őket érintő esetleges későbbi különadóztatás veszélyétől.
- e) A külpiaci orientációban az **EU a fő prioritás**, emellett a Balkánra érdemes koncentrálni, ill. Ukrajna és a tőkevonást tekintve Oroszország és Kína is fontos partner a számunkra.
- f) A hazai **fejlesztéseket támogató intézményrendszernek** (hitelgarancia nyújtása, start kártya, MFB, Eximbank és MEHIB) hatásosabban kell működnie. Az MFB-ről le kell választani a nem oda illő, párhuzamos tevékenységeket.
- g) Az eddiginél **hatékonyabb** formában létre kell hozni egy **valódi befektetési ügynökséget** a hazai piacra belépni szándékozók segítése számára. Ennek keretében valódi egyablakos ügyintézés valósulhat meg. Szükség van az **exportot** eredményesen **elősegítő Ügynökség** létrehozására is.
- h) A vállalkozások és főleg a kisvállalkozások **adminisztratív terheit mérsékelni kell**.
- i) Az internetes bankolás, értékesítés, vásárlás, az e-gazdaságon alapuló távmunka és szolgáltatás, az **internet terjedése** fontos foglalkoztatási és növekedési tényező lehet.
- j) **Ágazati fejlesztési** tennivalók vannak az energia, zöldgazdaság, a turizmus, a logisztika, az autópálya, a gyógyszeripar és különösen az agrárpolitika terén.

3.2. Az Orbán kormány időszakában kialakult állami működés gyökeres reformra szorul

Vissza kell térni a demokratikus és jogállami normákhoz, meg kell szüntetni a túlzott centralizációt, átláthatóvá és kiszámíthatóvá kell tenni az állam tevékenységét. Meg kell fontolni, hogy érdemes-e megtartani az állami tulajdoni struktúrát, jó gazdája volt-e a cégeknek. Ennek tükrében kell döntenie azok működtetéséről vagy értékesítéséről.

a) Átfogó reformokat a közösségi közlekedés és az egészségügy területén indokolt indítani

A **közösségi közlekedésben** sokkal korszerűbb, méreteiben is az igényekhez igazodó autóbusszokkal kell **a jelenleginél sokkal színvonalasabban és olcsóbban kielégíteni** a helyi és a közelebbi helyközi utazási igényeket. A **vasúti közlekedést jellemzően csak a hosszabb távú utazásokra, a buszközlekedéssel integrálva, jelentős számú mellékvonalat sokkal rugalmasabb buszközlekedéssel helyettesítve, javuló szolgáltatási színvonalon indokolt**

működtetni. A közösségi közlekedés (és az alsóbbrendű úthálózat) fejlesztése segíti a jobb színvonalú, de esetleg távolabbi egészségügyi és oktatási szolgáltatásokhoz való hozzáférést, javítja az ingázás feltételeit és munkalehetőségeket is teremt.

Az **egészségügyben** strukturális változások indokoltak, amelyek magasabb színvonalú ellátást a kapacitások jobb kihasználását teszik lehetővé. A járulékfizetés rendszerét is indokolt átalakítani, a természetbeni egészségügyi szolgáltatásokat minden járulékfizetőtől (illetve a nem fizető biztosítottak után az államtól) azonos összegben kért (de az alacsony jövedelműeknél részben támogatott) tb-kártyapénzből (havi 10 ezer forintból) kell finanszírozni egy zárt Alap keretei között.

b) **Jelentősebb korrekció indokolt az önkormányzati rendszerben, a közoktatásban és a felsőoktatásban, továbbá hosszabb távon a nyugdíjrendszerben**

Elektronikus, az állampolgárt és a vállalkozást **működési helyén kiszolgáló közigazgatási és közüzemi rendszer** kiépítése. Az **önkormányzati rendszer** részére vissza kell adni a központi államhoz került, túlcentralizált feladatokat (különösen a közoktatást), leginkább járási (kistérségi) kötelező társulások részére. A **közoktatás** minőségi (szakmai és pedagógiai) színvonalának emelése szükséges úgy, hogy nagyobb és jobban felszerelt iskolákba koncentrálódjon a demográfiai okokból kisebb oktatási kapacitást igénylő közoktatás.

Kevesebb, de jobb minőségű **felsőoktatási** intézmény szükséges, amelyek jobban kapcsolódnak be a nemzetközi versenybe. Az állami finanszírozású helyek száma nem csökken, korrekt arányban oszlik meg az intézmények között. Az első év ingyenes, utána a legjobb tanulmányi eredményű 10-20% és a szociálisan legrászorultabb 10% ingyenes, a többiek (nem teljes) képzési hozzájárulást fizetnek. Fennmarad a költségtérítéses képzés is.

A **nyugdíjrendszer** majdani változtatásait előkészítő munkákat újra kell indítani.

c) **Korrekció indokolt a szociális rendszerben, a közigazgatásban, a K+F rendszerben, a közpénzekkel történő gazdálkodásban és az állami működés számos más területén**

Növelni szükséges a családi adottságot mérlegelni képes **önkormányzati szociális támogatási kereteket**. A **közigazgatásban** jelentős **deregulációra** van szükség. Az e-kormányzás feltételeként minden település legyen elérhető széles sávon és minden településen legyen legalább egy államilag szolgáltatott közösségi WI-FI elérés.

A **költségvetési gazdálkodás** rendszerét meg kell reformálni és a parlamenti döntéseket és a közfigyelmet a több évre szóló költségvetési programokra, az általuk elérni szándékolt célok meghatározására és az eredmények értékelésére célszerű irányítani. Helyre kell állítani a Költségvetési Tanács eredetileg szándékolt jogkörét és szakmai stábját.

Az **innovációs járulék** helybeni felhasználását lehetővé kell tenni. Lépéseket kell tenni a kutatási rendszer elmozdítására a piacon hasznosuló alkalmazott kutatások erősítése felé. Az egyetemek, a kutatóintézetek, a hazai piac és a külföld ilyen célú együttműködéseinek kialakulását segíteni kell. Az Innovációs Alap támogassa a szabadalmi védettségek megfelelő kialakítását. Nagyon fontos a kockázati tőke, az EU-fejlesztési források becsatornázása az innovációs láncba.

d) **A közteherviselési rendszerben folyamatos lépések indokoltak a gazdaság kifelhéredése és az adófegyelem erősítése érdekében.**

e) **Átfogó lépéseket kell tenni a korrupció visszaszorítására, a klientúrák kedvezményezésének tiltására, a közpénzekkel való gazdálkodásban az átláthatóság növelésére, a hatalom ellenőrizhetőségének javítására.**

- f) Az **erőfölénnyel való**, a vállalkozásokat és az ügyfeleket sújtó **visszaélések**, egyoldalú előnyszerzések ellen új állami szabályozásokkal, megállapodásokkal, **versenyhivatali** és **fogyasztóvédelmi** ellenőrzésekkel, a gyengébb helyzetű felek részére nyújtott védő szolgáltatásokkal kell fellépni. Az indokolatlan állami versenykorlátozásokat le kell építeni (pl. a közbeszerzéseknél).
- g) A **közmunkák szervezését folytatni kell**, de az **értékkeremtés** céljából felül kell vizsgálni ennek gyakorlatát. Az állami tulajdonú vállalatok is lehetőséget nyújthatnak ilyen munkavégzésre (pl. MÁV racionalizálása).
- h) **Az EU-s programok támogatásait egy fókuszált állami fejlesztési stratégia** keretében célszerű felhasználni. Az ebből **nyerhető forrásokat** az állam működését érintő **reformok** és **jelentős változások megvalósítására**, továbbá a **foglalkoztatás** és a **versenyképesség növelésére** kell fordítani. A pályázatadási és lebonyolítási rendszert lényegesen **egyszerűsíteni kell**, lehetőség szerint bizonyos feltételek teljesülése esetén **automatikussá** téve a nyerést. Bizonyos programokat állami tulajdonú vállalatok is megvalósíthatnak a helyi vállalkozói közösséggel történő együttműködésben.

4. A világ, az EU és Magyarország

A 2007-ben elkezdődött pénzügyi-gazdasági világválság **akár 10 évig is elhúzódhat**. **Európában átfogó társadalmi-szociális-szolidaritási-politikai válság bontakozik ki**. Kettős trend látszik: elvekben mindenki az integráció mélyítését, a közös cselekvések fontosságát hangsúlyozza, a konkrét döntésekben ezzel szemben gyakran az igen eltérő rövidtávú nemzeti törekvések, az állam és kormányfők otthoni választási kényszerei játsszák a döntő szerepet. A koncepció azzal számol, hogy sok feszültséggel együtt, de végülis az EU és az Eurózána kilábal a válságból.

2014-18 között sem az EU-ban, sem Magyarországon nem várható a válság előtti növekedéshez való visszatérés. Nálunk a hitelesség, a bizalom és az európaiság visszaépítése esetén átlagosan évi 1,5-2%, az időszak végére 3 % közeli éves átlagos GDP emelkedés valószínű.

Az elmúlt időszakban az EU intézményeiben Magyarország nem találta meg az érdekei érvényesítéséhez vezető legjobb módszereket, sőt többször kifejezetten hátrányos pozícióba hozta saját magát. **Hosszú távú fő érdekünk, hogy a többsebességűvé váló EU-ban minél közelebb legyünk a mélyen integrálódó gyors és versenyképes fejlődést megcélzó maghoz**. Nemzeti érdekeinket ezzel összhangban kell képviselnünk. Valószínűleg **fontos részt vennünk** a formálódó bankunióban, az újjáépülő monetáris és azt alátámasztó fiskális unióban (vagyis **a kialakulni látszó politikai unióban**).

5. A költségvetési politika mozgástere és hatásai

A kilábalást szolgáló politika beérése megindíthatja a beruházásokat, a gazdasági növekedést, növelheti a foglalkoztatást és emelheti az állam bevételeit is. Ez adhat lehetőséget némi mozgástérre a költségvetési politikában, azaz a költségvetési **bevételi többletek prioritások menti** elosztására.

A remélt megnyíló mozgástér elsősorban az alábbiakra használható fel:

- a versenyképesség és a foglalkoztatás bővítése érdekében a munkáltatói járulékkerhek általános csökkentése,

- a reformok és átalakítások felgyorsítása, az elfogadáshoz kedvezőbb feltételek létrehozása,
- az oktatás minőségi fejlesztése,
- az egészségügyi kiadások növelése, elsősorban a bér felzárkóztató program végrehajtása érdekében,
- a közbiztonság javítása,
- a szociális ellátások és az esélyegyenlőség javítását célzó kiadások emelése.

6. Társadalmi jólét

A 2014-18-as időszakban a társadalmi jólét anyagi értelemben vett növelésére összességében várhatóan csak szerény mértékben nyílik lehetőség. Ugyanakkor a közteherviselés méltányosabbá tétele és a különböző szociális intézkedések enyhíthetik a jövedelmi különbségeket. A fejlődést, a kormány tevékenységének eredményességét nemcsak a GDP-ben, hanem az életminőséget tükröző mutatókkal is mérni kell.

A szerény gazdasági növekedés időszakában **különösen fontos minden olyan lehetőség kihasználása, amely a széles értelemben vett társadalmi jólétet a jövedelmek, a fogyasztás, a foglalkoztatás kategóriáin kívül eső (igaz nehezen számszerűsíthető) komponensekben képesek javítani.**

Egy **nyugodt, párbeszédre és közös belátásra építő** kormányzati magatartás önmagában is sokat segíthet. Jó lenne, ha a mindennapi életet **kevésbé hatná át a politikai motivációjú szembenállás, erősebb lenne a tolerancia** mindenféle szempontból. Ez önmagában is élhetőbbé tenné az országot.

Apró, az életviszonyokat javító, felesleges stressz helyzeteket és teendőket kiiktató lépésekre számos lehetőség van, amit a kormányzás során maximálisan indokolt feltárni, majd kellő előkészítés után a korrekciókat megtenni.

A jogszabályok általános deregulációja során nem csak az általuk okozott költségekre, hanem **az állampolgárok és a vállalkozások részére okozott idő és eljárási terhekre is gondolni kell, ezek arányossága is vizsgálendő.**

A jelen tanulmányban javasolt lépéseknek is vannak ilyen szempontból kedvező hatásai. Így többek között:

- A közösségi közlekedés reformja azt eredményezheti, hogy az emberek **gyorsabban** és **kényelmesebben** jutnak el munkahelyükre, illetve az általuk felkeresett közintézményekbe.
- Az egészségügyi reform azt eredményezheti, hogy a betegek **magasabb színvonalú**, baj esetén **gyorsabb** ellátást kapnak, illetve **könnyebben** találnak ápolási otthonokat beteg családtagjaik számára.
- A bölcsődei és óvodai kapacitások fejlesztése **könnyítheti** a kisgyermekes családok, főleg édesanyák életét és munkába járását.
- A családok részére szolgáltató új legális vállalkozások beindulása számos gondot **enyhíthet**.
- A fogyasztóvédelmet erősítő lépések (pl. a panaszosok számára ingyenes segítséget adó civil szervezetek létrehozása) **könnyítheti** az ilyen természetű konfliktusok mielőbbi és az ügyfél számára jórészt **kedvezőbb** megoldását.
- Az e-ügyintézés szélesebb körű lehetősége, beleértve a minden településen biztosított ingyenes hozzáférési pontokkal (és segítséggel) jelentős **időt takaríthat meg** az állampolgároknak.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	I
Gazdasági kilábalási koncepció Magyarországnak	II
1. Makrogazdaság, a külső feltételek alakulása	1
1.1. Gazdaságpolitika	1
1.1.1. A gazdaságpolitikai fordulat fő elemei	1
1.1.2. A gazdasági növekedés feltételei és várható alakulása	2
1.2. Világgazdasági környezet, az EU átalakulása	3
2. A gazdasági növekedés beindítása, a foglalkoztatás bővítése	4
2.1. A növekedés, a beruházási fellendülés elősegítése	5
2.1.1. A befektetői klíma megváltoztatása	5
2.1.2. A pénzügyi rendszer felélesztése	7
2.1.3. A közteherviselés növekedést segítő változásai	8
2.1.4. A magyar külgazdasági politika lehetőségei	8
2.1.5. A monopóliumok, az erőfölénnyel való visszaélés elleni fellépés	11
2.1.6. Beszállítói programok szervezése	12
2.1.7. A közlekedési infrastruktúra fejlesztése, a közösségi közlekedés reformja	12
2.1.8. Regionális sajátosságok érvényesítése	14
2.1.9. A KKV szektor segítése	15
2.2. A foglalkoztatás elősegítését szolgáló közvetlen lépések	17
2.2.1. A foglalkoztatáspolitikai hangsúlyai	17
2.2.3. Az átképzések, az egész életen át tartó tanulás támogatása	19
2.2.4. A közteherviselés foglalkoztatást segítő változásai	21
2.2.5. A közmunkák szervezése	21
3. A K+F+I, az informatika és az oktatási rendszer fejlesztése	22
3.1. K+F+I	22
3.2. Az informatika térhódítása	24
3.3. Az oktatási rendszer fejlesztése	24
4. Lehetséges ágazati politikák	26
4.1. Energia, zöldgazdaság	27
4.2. Turizmus	29
4.3. Logisztika	30
4.4. Autóipar és gyógyszeripar	30
4.5. Agrárpolitika	31
5. A közteherviselési rendszer átalakítása	35
5.1. A közterhek kapcsolata a befizetőket érintő szolgáltatásokhoz	35
5.2. Az SZJA rendszer fő struktúrája	36
5.3. A tőkejövedelmek adóztatása	37
5.4. A különadók kivezetése	38
5.5. Fekete-szürke gazdaság fehéritése	39
5.6. Egyéb adórendszeri kérdések	39
5.7. A közteherviselés átalakításának ütemezése	40

6. Az állam, az állami funkciók koncepcionális változtatásai	40
6.1. A közigazgatás korrekciója.	40
6.2. A védelem és közbiztonság korrekciója	41
6.3. Az egészségügy reformja	41
6.4. A nyugdíjrendszer jövője	44
6.5. A szociális rendszer korrekciója	45
6.6. A korrupció elleni harc, a közbeszerzések, pályázatok reformja	47
6.7. Az állami beruházások	47
6.8. Kommunális szolgáltatások	48
6.9. A költségvetési tervezés, elfogadás, gazdálkodás reformja	48
6.10. Az állami többségi tulajdonú társaságok jövője	49
7. Az új 7 éves EU pénzügyi keret adta lehetőségek	49
8. Az euró-bevezetéssel kapcsolatos politika	53
9. A költségvetési politika	55
9.1. Kezdeti átcsoportosító lépések	55
9.2. Reformok és kisebb-nagyobb korrekciók megkezdése	56
9.3. Költségvetési politika az időszak első felében	57
9.4. Költségvetési politika az időszak második felében	57
9.5. EU programok a költségvetésben	57
10. A társadalmi jólét növelési lehetőségei	58

1. Makrogazdaság, a külső feltételek alakulása

1.1. Gazdaságpolitika

A magyar gazdaság és társadalom számára komoly megpróbáltatásokat és csalódást hozott a második Orbán kormány működése. A 2010-es remények a szélesen értelmezett jólét emelkedéséről, új munkahelyek tömeges létrejöttéről, a gazdaság beindulásáról, az adóterhek csökkenéséről, élhetőbb és sokkal inkább vállalkozóbarát ország eljövételéről, a közszolgáltatások rendbetételéről szóltak. **Ezeknek a reményeknek egyike sem teljesült.** 2014-ben az életszínvonal fő mutatói rosszabbak a 2010 évinél. Ráadásul jellemzően a leggazdagabbak sokkal gazdagabbak, a középosztályba tartozók és különösen a szegények szegényebbek lettek. Az állam működése ugyan sokat változott, de a nyújtott szolgáltatások egyáltalán nem váltak jobbá. Eközben a konfliktusok, feszültségek és mindennapi kellemetlenségek az élet legkülönbözőbb területein fokozódtak, **a társadalmi jólét ebben az értelemben is romlott.**

Magyarország gazdaságilag leszakadóban, gazdaságpolitikailag és politikailag pedig elszigetelődőben van az EU-tól. A 2010 óta követett hibás gazdaságpolitika és kormányzás ezermilliárdokban mérhető nemzeti jövedelem kiesést okozott, ráadásul az elmaradt beruházások, a befektetők elfordulása hosszú ideig ható károkat jelent. A magyar gazdaság **2012-ben nemcsak recessziós, hanem perspektívátlan pályán** is halad. A kormány láthatóan nem kíván változtatni a **jogbizonytalanságot és kiszámíthatatlanságot** okozó általa felépített intézményi kereteken, hatalmi gyakorlatán és sikertelen gazdaságpolitikáján. A fő kormányzati cél a minél szélesebb körre kiterjedő **politikai hatalom és a kedvezményezett társadalmi és üzleti csoportok pozíciójának megtartása.** Az ország finanszírozhatóságát sikerült fenntartani, de – annak érdekében, hogy az a kormány autonómiáját ne veszélyeztesse – a nemzetközi intézmények kiszorításával, s olyan kedvezőtlen pénzügyi mutatókkal, amelyek évente növekvő, **2013-tól már akár évi 400 milliárd forint többletterhet jelentenek a gazdasági élet szereplőinek** (a lakosoknak és a vállalkozásoknak). Nem látszik olyan tényező, amely **2014-ig** a pénzügyi válság elkerülésénél, az evickélésnél, a tartós stagnálásnál dinamikusabb pályára terelné az országot. A magyar gazdaság nemzetközi leértékelődése **súlyos szociális és társadalmi következményekkel fenyeget.**

A GDP 2014-ben kb. a 8 évvel korábbi, a fogyasztás a 11 évvel, a beruházás pedig a 14 évvel ezelőtti szinten lesz. **Ezek a mutatók minden más régiós országban sokkal kedvezőbbek.** Az államháztartás hiánya feltehetőleg a GDP 3%-a alatt marad, de egyre nagyobb a veszélye egy 2014. évi választási lazítás miatt megugró deficitnek is. A **pénzügyi mutatók** - árfolyam, kamatok, kockázati felár - várhatóan **lényegesen kedvezőtlenebbek** lesznek a 2010 eleji helyzethez képest. **A tőke és a képzett munkaerő inkább ki-, mint beáramlóban** lesz. Az **államadósság rátája** 2010-14 között **nem mérséklődik annyival sem**, mint amennyi a magán-nyugdíjpénztárak államosításából, az emberek saját maguk számára felhalmozott nyugdíj-megtakarításának eltulajdonításából és adósságcsökkentésre használásából adódott volna. **A kormányzat egyetlen lényeges gazdaságpolitikai célja sem teljesül**, az üzleti szektorban a foglalkoztatás a 2010-es szint körül lesz, a GDP négy év alatt összességében még 4%-kal sem nő, a fogyasztás és a beruházás csökken. A beruházási ráta hihetetlenül alacsony szintre, 16,5 % alá kerül.

1.1.1. A gazdaságpolitikai fordulat fő elemei

A 2014-ben megalakuló kormány első és fő feladata **az intézményi és gyakorlati működési visszatérés az európai értékekhez, a demokráciához, a szabadsághoz, az átláthatósághoz, a tisztességhez és a szakmai korrektséghez.** Gazdasági szempontból is elsődleges fontosságú a **jogállami működés**, a különböző intézmények - az Alkotmánybíróságtól a Költségvetési Tanácson át a jogalkotásig és az igazságszolgáltatásig - függetlenségének helyreállítása. Emellett nemcsak

szakítania kell elődje gazdaságpolitikájával, de ki kell lépnie abból a húzd meg - ereszd meg ciklusból is, amely a rendszerváltás óta eltelt egész időszakot, de különösen a 2001 óta eltelt éveket jellemzi. A jelenlegi kormány számos olyan lépést tett, melynek tartalma vagy formája jogilag, gazdaságilag vagy erkölcsileg elfogadhatatlan, de van racionális része is. Hiba lenne sérelmi vagy reváns politikát folytatni. Valós, érdemi, a jövőre koncentráló, megoldásokat kereső párbeszéd kell minden demokratikus politikai erővel. Mindezek előfeltételei egy kedvezőbb gazdasági helyzet, egy társadalmi-szociális kilábalás bekövetkezésének.

A magyar gazdaság jelenlegi **fő problémája a piaci szereplők bizalmatlansága**, ami a gazdaságpolitikai döntések kiszámíthatatlanságának a következménye. Ezért drága és bizonytalan a magyar (állami, lakossági, vállalati) adósság finanszírozása, negatív a tőkeáramlás, befagyott a hitelezés és a beruházás. A **bizalom** mellett a **versenyképesség erősítése** lehet a másik jelszó, ami a kiszámíthatóság mellett mindenekelőtt a termelékenységet, az egységnyi GDP előállításához felhasznált erőforrások hatékonyságának javítását, ehhez új beruházásokat, a műszaki-technológiai lemaradás csökkentését, az alkalmazott kutatások növelését igényli. A **"Vissza Európába!"** a harmadik bizalomépítő jelszó, ami nemcsak a konfrontáció megszüntetését, de kifejezetten az integráció elmélyítésén dolgozó erőkhöz való csatlakozást kell hogy jelentse.

Rövidtávon a bizalomnövelés a legfontosabb és egyben leggyorsabban megvalósítható gazdaságstabilizáló eszköz. Ennek révén **csökkenhet** a magyar kockázati felár s a **költségvetés**, az **üzleti szféra** és a **lakosság kamatkiadása, törlesztési terhe**. Enyhülhet az inflációs nyomás, s indulhat meg a külföldi tőke beáramlása, illetve a hazai tőke-befektetés révén a beruházás és a gazdaság növekedése. Ehhez természetesen az államháztartási hiány tartós, s a jelenleginél **sokkal kisebb növekedési áldozatot okozó** eszközökkel való közben tartása szükséges. Ennek fontos eleme a válságadók (illetve utód adók) döntő részének - beleértve a bankadót is – kivezetése, illetve legfeljebb nemzetközileg elfogadható mértékű és technikájú részbeni fenntartása. Ennek forrásait egy **jelentős kezdeti adóátcsoportosítással** lehet megteremteni, mindenekelőtt az SZJA progresszív jellegének visszaállítása és a tőkejövedelmek ugyanilyen logikájú összevont adóztatása révén. Bizalomnövelő lehet – az Orbán kormány által aláírt IMF-megállapodást feltételezve, azt követve - a mielőbbi belépés az euró előszobáját jelentő, szigorú feltételeket támaztó un. ERM2 rendszerbe is. **A cél tehát egy kiszámítható, versenyképes, az EU-ba mélyen integrálódott ország.**

A növekedési feltételek javítására elengedhetetlen az **állami működést az Orbán-kormány időszakában számtalan hibával átalakító lépések kisebb-nagyobb korrekciója, továbbá az egészségügy és a közösségi közlekedés átfogó reformjainak a megfelelő előkészítése és végrehajtása.** Az állami működést érintő változtatásokat tekintve **alapelv:**

- széleskörű szakmai előkészítés és párbeszéd,
- egyeztetés az érintettekkel,
- idő az alkalmazkodásra,
- semmit nem kell kidobni csak azért, mert egy másik kormány csinálta,
- hosszú távon fenntartható, átlátható, hatékony, a társadalmi és gazdasági igényeket kielégítő állami működésre van szükség.

1.1.2. A gazdasági növekedés feltételei és várható alakulása

A magyar gazdaság külpiaci orientációját adottságnak és kiaknázható növekedési forrásnak indokolt kezelni. A gazdasági növekedés szempontjából a **szűken vett termelés és a szolgáltatások bővítése egyaránt kívánatos** (a hasonló fejlettségű országokban általában a szolgáltatások bővülése a dinamikusabb). A hazai innováció, a K+F szférán belül főleg az alkalmazott kutatások serkentése fontos növekedési tényező lehet. A KKV szektor fejlődési lehetőségeinek a javítása a növekedés és a foglalkoztatás szempontjából is fontos tényező lesz. Az államnak számos további eszköze van a növekedési feltételek javítására és a foglalkoztatás bővülésének az elősegítésére.

Az **EU-ból származó forrásokat** a hosszú távú előnyöket, a foglalkoztatást és a növekedést serkentő **fejlesztésekre**, továbbá a közszolgáltatásokat érintő jelentős **átalakítások és reformok** eredményes végig vitelére kell koncentrálni **a korábbiaknál lényegesen egyszerűbb programok és lebonyolítás mellett.**

Az EU-ban a **2014-18-as** időszakban nem várható a válság előtti növekedéshez való visszatérés, de a jelenlegi válságon feltehetőleg sikerül túljutni. Ez nem jelent nagy húzóerőt a magyar gazdaság számára, így - figyelembe véve a bizalomerősítő intézkedések szétterjedésének időigényét és az EU források beáramlásának várható csökkenését is 2016-tól - **az időszak egészére legfeljebb 1,5-2% körüli átlagos éves növekedéssel indokolt számolni, de az időszak végén sem várható 3% feletti növekedési ütem.** Minél inkább sikerül visszanyerni a befektetők bizalmát és minél inkább a beruházások és a versenyképesség javítását, az egyensúlyi célok elérését, az állami működés színvonalának emelkedését, a reformok és a racionális korrekciók előrehaladását eredményezi a szakszerű kormányzás, annál kedvezőbb lehet az időszak második felére a növekedési teljesítmény.

1.2. Világgazdasági környezet, az EU átalakulása

A magyar gazdaságot is érzékenyen érintette a 2008 óta tartó világgazdasági válság, ezen belül különösen az euro-zóna válsága, a nemzetközi pénzügyi rendszer eladósodott országokra nézve különösen kedvezőtlen átalakulása.

A fejlett országokat érintő **világgazdasági válság nagy valószínűséggel 2014-ig sem zárul le**, s az ebből származó bizonytalanságok és kockázatok akár igen jelentősek is lehetnek. Nem számolunk a világgazdaság átfogó újabb szűkülésével (a GDP általános visszaesésével), nem feltételezzük tartós és általános pénzügyi-finanszírozási feszültségek kialakulását sem az USA-ban sem az EU-ban. Ugyanakkor abból indulunk ki, hogy az **eredetileg pénzügyi-gazdasági válságból átfogó társadalmi-szociális-szolidaritási-politikai válság vált.** Ennek kockázatai messze túlmutatnak a gazdasági folyamatokon (csak példaként: szélsőséges, illetve radikális politikai-társadalmi tendenciák megerősödése, antidemokratikus rendszerek előtérbe kerülése, országok közötti érdekellentétek és konfliktusok kiéleződése). **A jelenlegi válság valószínűleg a fejlett országok történelmének leghosszabb válságává válik, hiszen 2007-ben kezdődött, s akár 10 évre is elhúzódhat.** Az USA látszólag jobban kezeli a válságot és kedvezőbb megítélést kap a piacokon, de ez elsősorban az eltérő integrációs szintnek a következménye. Az USA egy erősen integrált, több száz éves „Egyesült Államok”, míg az EU egy nagyon friss, valójában nem eléggé integrált, egyes területeken rosszul integrált, 10-15 éves „nem Egyesült Európa”. Valójában azonban az **USA államadóssága** a GDP-hez mérten (az egyes államok adósságával is számolva) **120-130%**, az **EU-é 90% körül tetőzik.** Viszont nagyon **nagy különbség** van abban, hogy az USA-ban egy föderális kormány (pontosabban szólva egy igen erős elnöki rendszer) **gyors döntésekre képes,** ezzel szemben az **EU-ban még mindig 27 ország állam és kormányfői** hozzák elszigetelt érdekeiket túlzottan védve és csak nehezen egyeztetve a döntéseket.

Az EU-ban jelentős reformfolyamat megy végbe, de ennek előrehaladása nem megy könnyen. A konkrét döntések nehezen és gyakran vontatottan, túlzott kompromisszumokkal terhelten születnek meg, az egyes gyakran igen eltérő nemzeti törekvések, az állam és kormányfők otthoni választási kényszerei miatt.

Az **EU jól-rosszul (sok tekintetben rosszul) felépített egy monetáris integrációt,** de e mögé **nem épített fel fiskális modellt,** európai szintű **banki ellenőrzési és felügyeleti rendszert** és leginkább **valós európai szintű politikai döntési mechanizmust.** Az EU válsága, az euró-zóna válsága nem oldható meg mindezek nélkül. **Nem kell lemondani a nemzetállamok szuverenitásáról, de a pénzügyi folyamatokat leginkább befolyásoló területeken a jelenleginél sokkal szorosabb együttműködés szükséges.**

A felismerés megtörtént, de a folyamat átalakítása nem lesz gyors. Az EU várhatóan többszintűvé és **többsebességűvé** válik. A leggyorsabban haladókhöz való tartozás egyfelől a szigorúbb, (ugyanakkor a hosszú távú nemzeti érdekeknek megfelelő) gazdaságpolitikai követelményekhez való igazodást, **másfelől** az integráción belüli valódi döntések nagyobb befolyásolási lehetőségét, kedvezőbb nemzeti befektetési klímát, magasabb gazdasági növekedést és olcsóbb adósságfinanszírozást jelent. Európában minden bizonnyal tovább keményedik a **közös gazdaságpolitika** és a **közös költségvetési politika** szabályozása. Nagy valószínűséggel a jó költségvetési és gazdasági helyzetben lévő országok számára például megengedik magasabb infláció és magasabb bémnövekedés kialakulását, ezzel piacuk átlagnál dinamikusabb bővülését; ami segítné a nehezebb helyzetben lévő országok exportteljesítményének a javulását. Ez utóbbi ország csoportban viszont a közös gazdaságpolitikai irányvonal alacsonyan tartaná az inflációt és a bémnövekedést is, annak érdekében, hogy versenyképességi lemaradásukat belátható időn belül leküzdjék. Arra számítunk, hogy a közeljövőben egy **ún. európai bankuniós** folyamat is megindul, ami az európai bankok közös szabályozását, felügyeletét, ellenőrzését, betéti garancia rendszerét, szükség esetén megmentését jelenti, amihez természetesen meg kell teremteni az európai szintű forrásokat

Mindezek a változások természetesen hosszú idő alatt mennek végbe és nagyon bizonytalanok. Alapvető **magyar érdek, hogy mi Európának a gyorsan és mélyen integrálódó részéhez tartozunk** (ahova gazdasági kapcsolataink nagyobb része is köt bennünket). Ehhez **abba kell hagyni a szabadságharcot. Bírálni lehet, sőt kell** a nem hatékony európai döntéshozatalt, de abból az irányból és olyan javaslatokkal, amelyek valóban **előreviszik a megoldások felé** ezt a folyamatot.

A világban a **globális átrendeződés folytatódik**. Nagy a valószínűsége annak, hogy az ún. BRICS országok súlya nő mind a lakosság számát, mind a GDP-t, mind a világkereskedelmet illetően. Felzárkózásuk folytatódik, de egyáltalán nem egyenes vonalúan. Számítani kell arra, hogy ezen országok is súlyos nehézségekkel kerülhetnek szembe, belső szerkezeti feszültségeik kiéleződése nyomán. A magyar gazdaságpolitika számára természetesen **minden együttműködési lehetőséget ki kell használni, de ez a globális átrendeződés nem fogja megváltoztatni az európai integráció döntő súlyát a magyar gazdaságban, az exportban és az importban.**

2. A gazdasági növekedés beindítása, a foglalkoztatás bővítése

A magyar gazdasági növekedés 2010-14 között nem éri el az évi 1%-ot, ráadásul ezt európai méreteken magas infláció kíséri. Különösen fájó, hogy az ország növekedési potenciálja is leesett, az EU Bizottság szakértői 2020-ig is csak 0,8%-os átlagos éves növekedést számítanak, főleg a rendkívül alacsony beruházási ráta miatt.

Mindez igen alacsony foglalkoztatással párosul. Magyarország foglalkoztatási rátája minden korcsoportban alacsonyabb, mint az Európai Unió 27 tagállamának átlaga, de a legnagyobb különbség az életkori skála két végén alakult ki. **Az alacsony foglalkoztatási színvonal okai eltérőek a fiatal és idős korcsoportok esetében.**

A mennyiségileg alacsony fajlagos foglalkoztatást **strukturális problémák is kísérik** (iskolai végzettség, szakképzettség, területi eloszlás szerinti, nemenkénti, etnikai stb.). A magyar **munkaerőpiac duállissá vált**, amiből az következik, hogy **eltérő eszközök szükségesek** a különböző társadalmi csoportok munkába segítéséhez. **A hazai jelentős munkaerő-tartalék többsége nincsen foglalkoztatható állapotban a modern ipari társadalom mércéjével minősítve.** Ezért egy esetlegesen beinduló tőkebeáramlás, beruházás fellendülés, gazdasági növekedés stb. az állás nélküliek csak kis részét szívná fel, a munkaerő-kereslet kielégítése részben a környező országok magyar ajkú képzett és motivált munkavállalóiból történne (mint ahogy korábban is). A világgazdasági válság nyomán erre nyílna is lehetőség.

A **szakképzett munkaerő itthon tartása érdekében** a jelenlegi kormányzat rendkívül ostoba intézkedéseket hozott, a röghöz kötés céljával bejelentett intézkedések nyomán megindult a kiáramlás az országból a felsőfokú képzésben részt venni szándékozó, nyelvismerettel rendelkező fiatalok köréből.

A munkavállalási korúak korcsoportonkénti létszámalakulása csak egy keretnek tekinthető, mert a tényleges munkavállalás mértékének jellemzői rendkívül differenciáltak az életkor szerint. A 15–24 éves népességen belül a 20 év alattiak foglalkoztatási színvonala jelenleg lényegében elhanyagolható, de a 20–24 éveseknek is csak mintegy egyharmada foglalkoztatott. A 25–54 éves korosztályok képezik a legaktívabb csoportot, míg **az 55 év felettiak foglalkoztatottsága meredeken csökkenő**. Az idősebb korcsoportok foglalkoztatási rátájában **javulás tapasztalható**, elsősorban a nyugdíjrendszer átalakításával (főleg a korhatár előtti nyugdíjba vonulás eltorlaszolásával) összefüggésben. Az idősebb korcsoportokból növekvő kínálat természetesen csak akkor vezethet a foglalkoztatási színvonal növekedéséhez, ha a gazdaság legális módon fel is tudja szívni, illetve bent tudja tartani ezt a többletet.

A **2014-18-as időszakban a munkaerő-kínálat összetételét kedvezőtlenül érinti egy ez idáig soha nem tapasztalt demográfiai jelenség**, melynek nyomán a 2010-es évek második felében gyorsan csökken a fiatal korosztályok létszáma, szemben az idősebbek növekvő számával és arányával. A **munkavállalási korú népességen belül szokatlan mértékű elöregedés lesz tapasztalható**. A problémát tetézi, hogy a fiatal munkavállalói csoportokon belül **a nemzetközi munkaerőpiacon különösen versenyképes felsőfokú végzettségűeket (orvosok, műszakiak, stb.) és középfokú végzettségűeket** (szakápolók, bizonyos képzettségű szakmunkások, stb.) **jelentős és erősödő külföldre irányuló migrációs szándék és magatartás jellemzi**. Az abszolút számok egyelőre nem magasak, de a dinamikák ijesztőek. A képzett magyar felső- és középfokú szakemberek iránt nagy fogadókészség van a hasonló demográfiai problémákkal küzdő osztrák és dél-német munkaerőpiacon, de a világ más térségeiben is.

Mindezekre tekintettel a növekedés újraindítása és a foglalkoztatás feltételeinek javítása, a munkahelyek megtartása és bővítése sokirányú, differenciált állami lépéseket tesz szükségessé. Ezeket a 2.-4. fejezetek együttesen tartalmazzák.

2.1. A növekedés, a beruházási fellendülés elősegítése

A gazdasági növekedés beindulása alapvetően az új gazdaságpolitikától, a magyar döntésektől függő növekedési feltételek általános javításától remélhető, de emellett célirányos állami intézkedésekre, rásegítő kormányzati lépésekre is szükség van. A legfontosabb teendők az alábbiak:

2.1.1. A befektetői klíma megváltoztatása

A **befektetői klíma megváltoztatása** alapvető feladat a magyar gazdasági növekedés beindítását tekintve, ugyanakkor **reálgazdasági hatása – sajnos – érzékelhetőbben csak 2-3 év múlva lesz látható**. A hitelesség elvesztése gyors, visszanyerése lassú folyamat. Így nem szabad késlekedni, a választásokat követően azonnali lépésekre lesz szükség.

A befektetői klíma gyökeres megváltozását mindenekelőtt **az új kormány programjával** és ennek alapján **egymást követő meggyőző intézkedések sorával** lehet elérni. Szimbolikusan és a vele járó kötelezettségek és ellenőrzési mechanizmusok okán is fontos bizalomépítő lépés lehet az **euro-csatlakozáshoz vezető út követelményeinek szinte azonnali felvállalása**, az euro előszobáját jelentő **ERM-2 rendszerbe történő belépés**. (Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy ez a gazdasági stabilitás és a növekedés feltételeinek megteremtését jelenti, magát az euró-zónába **való belépést nem**, arról **később, a külső feltételektől, az euro zóna fejleményeitől függően kell dönten**.)

A parlamenti többség függvényében **hozzá kell nyúlni az Alkotmányhoz (Alaptörvény), a kétharmados törvények jelentős részéhez, illetve a feles törvények 2010 utáni módosításaihoz is.** Ennek során a fő elv a **gazdasági környezetet szabályozó jogállami normák helyreállítása**, az egyszerűsítés, a jogszabályok számának és a joganyagának a csökkentése, a kiszámíthatóság helyreállítása.

Már a kormányprogram megalkotása előtt indokolt egyeztetni a **hazai nagyvállalatokkal közvetlenül, illetve a kisebbekkel képviselőiken** (érdekképviselők és kamarák) keresztül azért, hogy javaslatok megjelenhessenek a későbbi programban. Arra kell törekedni, hogy a **hazai tőke** is az itthoni befektetésekben legyen érdekelt. Gyakorlatilag már **2013-ban meg kellene kezdeni az előkészítő munkát**, hogy ne a választások után induljon a jogszabályok kidolgozása, mert akkor jelentős késés lesz a folyamatban.

A kormányzás során **intézményes kereteket indokolt adni** a munkáltatókkal és külön a munkavállalókkal való kapcsolattartásnak, egyeztetéseknek, illetve vissza kell állítani az Érdekegyeztető Tanácsot. Elsősorban **konkrét törvényjavaslatokat és programokat kell megvitatni**, s a szükséges helyeken jelezni lehet, hogy mi a két érdekelt fél javaslata, módosítási kérése és mi ennek az oka. A nagyon általános témák az ilyen megbeszéléseken kerülendők. Ugyanakkor a széleskörű egyeztetések nem vezethetnek kormányzati döntésképtelenséghez.

Az eddiginél hatékonyabb formában **létre kell hozni egy valódi befektetési ügynökséget** a hazai piacra belépni szándékozók számára. Az ügynökség feladata a teljes körű információnyújtás, a hazai kapcsolódási pontok felkutatása (önkormányzatok, vállalkozások). A befektetési szándéknyilatkozatot tevők (hazaiak és újonnan érkezők) számára ténylegesen be kell vezetni az **egyablakos ügyintézt**. Ez minden olyan beruházó számára álljon nyitva, aki 50 főnél több munkahelyet hoz létre. Célszerű egy **„kapcsolattartó felelős ügyintézőt”** kinevezni a beruházók mellé, aki segíti a beruházás megvalósításának adminisztrációját. Az kijelölt ügyintéző érdekeltsége a projekt megvalósításához kell, hogy kötődjön, s értelemszerűen egy időben csak korlátozott számú befektetővel álljon kapcsolatban. A jogszabályi kereteket ehhez – SOS ügyintézés – ki kell alakítani. Természetesen a kijelölt ügyintéző mellé megfelelő felkészültségű és érdekeltségű csapatot is ki kell majd alakítani (jogász, beruházási szakértő stb.).

A hazai és külföldi befektetők, beruházók számára be kell mutatni, mennyiben tér el az új kormány politikája a korábbiától. **Világos, elvszerű és következetes álláspont (és gyakorlat) kell az EU-val kapcsolatban:** Magyarország érdekelt egy hatékony, versenyképes európai integrációban, annak elmélyítéséért küzd. Ugyanakkor nemzeti érdekeinket is érvényesíteni akarjuk oly módon, hogy a szuverenitás kölcsönös önkorlátozása összességében és hosszabb távon is nagyobb eredményekhez és kedvezőbb fejlődéshez vezessen.

Deklarálni kell, hogy a kormány a piaci verseny révén kívánja javítani a vállalkozások – ezen belül a hazai kkv szektor – versenyképességét **és szakít a megelőző időszak klientúra építéssel összefonódó állami beavatkozásaival**, ami a fejlesztési támogatások odaítélésétől kezdve a közbeszerzési pályázatig a legkülönbözőbb területeken tapasztalható volt.

Szükséges a nagy nemzetközi hitelminősítő, pénzügyi és befektetési intézmények (Moody's, S&P, Fitch, befektetési bankok, EBRD, OECD, stb.) részletes és meggyőző tájékoztatása a kormány politikájáról és intézkedéseiről, hiszen az ő véleményük lényegesen befolyásolja az üzleti világ véleményét.

A kormányprogramot követően, a 2015-ös költségvetéshez kapcsolódóan érdemes lenne egy **négy éves (2018-ig szóló)**, az alapvetéseket, irányokat és a fontosabb intézkedéseket rögzítő (és betartó) **gazdasági programot** is felvázolni. Ezt költségvetési összefüggéseiben konzervatív feltételrendszerre

indokolt építeni azért, hogy az abban foglaltak nagy biztonsággal tarthatóak legyenek, megjelölve a mértékeiben esetlegesen változó pontokat is. **Egy ilyen keret gyakorlati érvényesülése érdemleges szakítást jelentene az eddigi, kapkodó és ad hoc politikával.**

2.1.2. A pénzügyi rendszer felélesztése

A magyar pénzügyi rendszerben a válság alatt bank nem ment csődbe és állami segítséget sem kért (két hazai bank - OTP, FHB - kapott kölcsönt az államtól, de azt is gyorsan visszafizették), de főleg a devizahitelezés és az ügyfeleket ért sokkok miatt a hitelkihelyezések jelentős veszteségforrássá váltak. **A sorozatos új adók, a végtörlesztés és az egyéb egyeztetés nélküli terhek teljesen kiszámíthatatlan működési környezetet teremtettek a pénzintézetek számára.** A végtörlesztés komoly tőkevesztést is okozott, ami a tőke megfelelést is veszélyeztette. A pénzügyi rendszer **kockázatai többszörösére nőttek, miközben a nyereségtermelő képesség eltűnt.** A bankoknak nem éri meg hitelezni, inkább költségeiket csökkentik, elbocsátásokat hajtanak végre. Hivatalosan eddig egy nagyobb bank sem vonult ki Magyarországról, de a hitelezés visszafogásával évi 5-8%-kal csökken a hitelállomány. Ezt erősíti még a bedőlt hitelek leírása és kivezetése a portfolióból.

Az új hitelezésnek számos akadálya van.

A bankok forrásszerzése megnehezült, megdrágult. Az olcsó anyabanki források ideje lejárt. A magas ország-kockázat miatt az anyabankok is drágítottak a finanszírozásukon, ez a tőke kivonás (visszafizetés) egyik formája. A lakossági, vállalati betétgyűjtés megnehezült a romló pénzügyi helyzet miatt. Tovább akadályozza a banki forrásgyűjtést, hogy az állam igen magas kamatozású állampapírokat ad el a lakosságnak, részben kiszorítva a bankokat a piacról.

A banki hitelbírálat sokkal szigorúbbá, óvatosabbá vált. Mindegyik bank csak a jó adósokat akarja hitelezni.

Alacsony a hitelkereslet is. A lakosság a deviza (és a korábban kedvezményesnek gondolt forint) hitelek negatív tapasztalatai miatt óvakodik az újabb eladósodástól. A végtörlesztők előbb újraképzik tartalékaikat, vagy visszafizetik a családon belüli hiteleket. Az előtörleszteni nem tudók igyekeznek állni a megnövekedett terheket. A vállalatok beruházásaikat évek óta halogatják, ezekhez nem nagyon vesznek igénybe banki hitelt. Még a forgóeszköz hitelezés tekinthető a legstabilabbnak. A devizahitelezés visszaszorulásával ismét a forinthitelek lettek a dominánsak. **A forint hitelkamatok azonban igen magasak,** a legtöbb hitelfelvevő nem képes 12-15% közötti hitelreterhet kigazdálkodni.

A banki aktivitás újraindítása a bankokkal kapcsolatos kormányzati politikában fordulatot, párbeszédet és megállapodásokat igényel.

A szükséges változások fő elemei:

- a pénzintézeti szektor adóztatását nemzetközi összehasonlításban elfogadható szintre kell csökkenteni, valamint kiszámíthatóvá kell tenni,
- **biztosítani kell a stabil jogi környezetet,**
- a pénzügyi szektor vezetőivel helyre kell állítani a **korrekt** kapcsolatokat, az együttműködést,
- a hiteladósok és a pénzintézetek közötti megállapodásokat alapvetően a meglévő keretek közötti tárgyalásokkal kell elérni, esetleg a futamidő további hosszabbításával.

A hitelezés fellendítését ezen túl az **általános gazdasági környezet javításával lehet** ösztönözni. Megbízható pénzügyi környezet alacsonyabb szintre vihetné az **ország kockázatát** és a **forintkamatokat.** A **hitelfelvevők** anyagi helyzetének **stabilitása** és a **kedvező kilátások növelnék a hitelkeresletet.** A **vállalati beruházási szándékok élénkülése** akár meglévő, akár új cégeken keresztül automatikusan hitelkeresletet generálna.

A bankrendszer működését érintően növelni kell a felügyelet szerepét a **fogyasztóvédelem** érvényesítésében, de ez a szerep esetleg részben piaci alapokra is helyezhető. A legkülönbözőbb banki formaszervezéseket, az ügyfélre nézve lényeges szabályzatokat célszerű független minősítőkkal (vagy a felügyelettel) jóváhagyatni, illetve véleményeztetni és ennek eredményéről az ügyfelet a formanyomtatványokon is tájékoztatni.

A Magyar Fejlesztési Bank tevékenységét a klasszikus fejlesztési banki tevékenységre kell szűkíteni és különösen az állam tevékenységében végbemenő reformokat és átalakításokat, illetve az EU programok megvalósulását (társfinanszírozását) kell segítenie. Meg kell szüntetni, más állami szervezetek részére kell átadni a nem idetartozó (pl. vagyionkezelési) tevékenységeket. Indokolt az állami fejlesztési tevékenységet szabályozó új törvény megalkotása.

2.1.3. A közteherviselés növekedést segítő változásai

A közteherviselés javasolt változásai segítik a gazdasági növekedést, mindenekelőtt kiszámítható, méltányos és egyszerűbb közteherviselés létrehozásával, a beruházásokat visszafogó különadók fokozatos kiiktatásával, illetve nemzetközileg elfogadható keretek közé szorításával, a bankrendszer aktivitását lefagyasztó terhek megszüntetésével. Mivel **a közteherviselési rendszer változásai az Orbán kormány időszakában elriasztották a befektetéseket** és ezek révén új munkahelyek létrehozását, a befektetők teljes joggal **garanciákat várnak egy ilyen gyakorlat esetleges visszatérésének megakadályozására**. Erre a jogállami intézmények megerősítése, továbbá nemzetközi joghatóságú, ilyen tartalomra is kitérő beruházás-védelmi egyezmények, illetve szerződések megkötése lehet az eszköz.

2.1.4. A magyar külgazdasági politika lehetőségei

Az EU-ba történt belépéssel **a magyar külgazdasági politika hatóköre és mozgástere gyökeresen módosult**. Az EU-tagállamokkal folytatott külkereskedelem „különleges” kereskedelemmé vált. **Az EU közös kereskedelempolitikája a harmadik, nem tagországokkal szembeni kapcsolatokra vonatkozik, az EU-n belüli kereskedelemben az egységes belső piac szabályrendszere érvényes**. Az EU-csatlakozás ezért kiiktatta az Európai Unión belüli gazdasági kapcsolatokat a magyar külgazdasági politikából, mivel az intra regionális relációra az egységes piac jogszabályi rendszere vonatkozik. Az Európai Unió belüli külkereskedelem dominanciája miatt (az EU aránya 2011-ben 76% volt a kivitelben és 69% a behozatalban) az EU-szintű közös külgazdasági politika 2011-ben a magyar export 24%-át, a magyar import 31%-át befolyásolta. Az EU-csatlakozás tehát **radikálisan szűkítette** a klasszikus külgazdasági politika földrajzi hatókörét, **az EU egységes piacán** a piacra jutási feltételek alakítása irreleváns, mert a liberalizáció teljes, itt **a külgazdasági politikának a belgazdasági feltételrendszerre kell koncentrálnia, azaz a gazdasági szereplők exportorientációját kell erősítenie**.

A magyar külgazdasági politika további korlátja az, hogy **a kivitel több mint 80 százalékát külföldi részesedésű vállalatok adják**. E vállalatok nagy része esetében az üzleti stratégiára vonatkozó döntéseket nem Magyarországon hozzák és a döntésekben a magyar gazdaságpolitikától független tényezők sora játszik szerepet (sőt e vállalkozások gyakran más országok diplomáciáját mozgatják az exportbővítésük érdekében). E sajátosságok miatt a magyar külgazdasági politika csak közvetetten képes befolyásolni e vállalati szegmens mozgásait, de segítheti az ilyen cégek betelepődését és tevékenységük hazai bővülését, sőt esetenként az itteni termelésből harmadik országokba történő kivitt is.

Az EU-csatlakozással bizonyos területeken megszűnt, más területeken szűkült a magyar külgazdasági politika önállósága. A közös kereskedelempolitika sajátosságaiból adódóan a magyar külgazdasági érdekek jelentős részének képviselője közösségi szintre került, ez az Európai Bizottság kompetenciája. **Azt a tényt, hogy Magyarország nem köthet önállóan nemzetközi kereskedelmi szerződéseket és**

át kellett, hogy vegye a Közösség megállapodásait, piacvédelmi jogszabályait és közös külső vámtarifáit (amelyek nagy része alacsonyabb a korábbi magyar vámtarifáknál), **több mint ellensúlyozza a megnövekedett tárgyalási alkuerő.** Az EU tagjaként Magyarország történelme során soha nem tapasztalt szervezeti és tárgyalási alkuerő birtokába került. Az EU-tagság teljes mértékben megszüntette a kis nemzetgazdasági dimenziókkal kapcsolatos hátrányokat a nemzetközi külgazdasági diplomáciában offenzív és defenzív értelemben egyaránt.

Offenzív értelemben a megnövekedett tárgyalási alkuerő azt jelenti, hogy harmadik országok kormányai nem Magyarországgal, hanem a 27 tagú Európai Unió képviselőjét ellátó, az USA-hoz és Japánhoz mérhető alkuerővel rendelkező Európai Bizottsággal, illetve a mögötte álló Tanáccsal kerülnek kapcsolatba. Nagyobb tárgyalási alkuerője miatt az Európai Bizottság kedvezőbb kereskedelempolitikai feltételeket képes elérni harmadik országokkal vagy ország csoportokkal szemben, mint a magyar kormány. A nemzetközi szervezetek döntő hányadában is jelen vannak az Európai Unió, mint integrációs csoportosulás képviselői (a tagállamokéi mellett), ami szintén számottevő alkuerő-növekedés. Magyarország élvezheti továbbá harmadik országokban az EK közös külgazdasági politikája által eddig elért kedvező piacra jutási feltételeket. Az EU-csatlakozás javította a Közösség külgazdasági szerződésrendszerébe tartozó országokban a magyar vállalatok és áruk piacra jutási feltételeit.

Defenzív értelemben Magyarország abból profitál, hogy **piaczavarás, dömping és hasonló akciók esetén harmadik országok nagyvállalatai a közösségi vámkódex rendelkezéseinek betartását felügyelő Európai Bizottsággal kerülnek kapcsolatba, illetve konfrontálódnak.** A vonatkozó területeken megszűnt a kis ország és a nagyvállalat közötti aszimmetria a tárgyalási alkuerőben.

Az EU-ba történt belépéssel az önálló magyar külgazdasági politika súlypontjai megváltoztak. Önálló tagállami fellépésre a külgazdasági kapcsolatok azon területein van lehetőség, amelyekre nem vonatkozik a közös fellépés. Ilyen a külgazdasági politika belgazdaságra vonatkozó szegmense, tehát mindaz, ami a közösségi jog által megszabott kereteken belül a magyar vállalatok nemzetközi munkamegosztásba való integrálódását segíti. Ide tartozik a **kereskedelemfejlesztés**, az **idegenforgalom** és a **külföldi működő tőke befektetések ösztönzése**. E három terület külgazdaság-politikai kezelésének mind az Európai Unión belüli, mind a harmadik országokkal szembeni viszonylatra ki kell terjednie.

A közös külgazdasági politika korlátozza ugyan, de nem szünteti meg teljesen a magyar külpolitika, illetve a külgazdasági politika és diplomácia, azon belül a **viszonylati politika** mozgásterét. A viszonylati politikát az export oldaláról célszerű elemezni, az a szűk keresztmetszet. Az importot döntően a kínálati feltételek határozzák meg, általános szabályként a vállalatok azokból a relációkból importálnak, ahonnan a legolcsóbb. A relációs politikát illetően abból célszerű kiindulni, hogy az export oldaláról az elsősorban a magyar vállalatokat érintő külgazdasági politika **gazdaságos földrajzi akciórádiusza egy az ország középpontja körüli 800-1000 km sugarú kör**, amelybe jórészt a szomszéd országok (Ausztria, Szlovákia, Ukrajna, Románia, Szerbia, Horvátország és Szlovénia) és Dél-Németország (Bajorország és Baden-Württemberg) tartoznak. Erre a régióra jutott 2011-ben a magyar export 34%-a. Az Európai Unió többi tagállama és az egyéb európai országok (a volt szovjet köztársaságok és a Balkán) további 54%-kal részesedtek a magyar kivitelből. Így a magyar kivitel 88%-a Európára jutott.

A nyugat-európai kis országokat is jellemző szűk földrajzi akciórádiusz, amely a tengerparttal nem rendelkező Magyarország esetében Európa-centrikus, mindenekelőtt a távolsági kereskedelemben való bekapcsolódás korlátaira vezethető vissza. A nemzetközi összehasonlításban **kis méretű magyar vállalatok korlátozott erőforrásaik miatt a globális nagyvállalatoknál jóval szűkebb tartományban képesek távoli országokkal gazdasági-kereskedelmi kapcsolatokat kiépíteni.** A távolsági kereskedelem eme korlátain a külföldi részesedésű vállalatok exportban elfoglalt súlyának növekedése sem változtatott érdemben az utóbbi egy-másfél évtizedben.

- Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásaiból, külgazdasági kapcsolatainak szerkezetéből és még sok más tényezőtől következik, hogy a külkapcsolati, azon belül a külgazdasági politikában **a súlyponti viszonylat az Európai Unió** kell, hogy legyen. Vita tárgya lehet az, hogy az Európai Unión belül (vagy esetleg azon kívül) melyik ország legyen, vagy mely országok legyenek Magyarország stratégiai partnerei. Nagyszámú érv hozható fel amellet, hogy szükség van nagy gazdasági dimenziójú stratégiai partnerországra. Meghatározott külpolitikai és külgazdasági érdekek érvényesítéséhez könnyebb egy erős ország támogatását megszerezni, mint több kicsiét, miközben egy nagy ország támogatása is hatásosabb lehet, mint több kicsié.

Gazdasági súlya, az EU-ban betöltött szerepe, a történelmi hagyományok és a bilaterális gazdasági kapcsolatok intenzitása stb. alapján Németország kell, hogy legyen Magyarország legfőbb stratégiai partnere az Európai Unióban. Az Európai Unión belüli magyar érdekérvényesítésben, a különböző alkalmi vagy tartós koalíciókban célszerű tartós együttműködésre törekedni Németországgal. A német gazdasági növekedés önmagában vett és európai uniós összehasonlításban egyaránt kedvező dinamikája, továbbá a magyarországi német működő tőke befektetések nagyságrendje gazdasági oldalról is alátámasztja a stratégiai partnerséget. **Németország** kiemelt helye a magyar relációs politikában természetesen nem jelenti azt, hogy ne lehetne más régi európai uniós tagállamokkal is fokozni a stratégiai együttműködést. Ebből a szempontból a német külgazdasági, gazdaság-, fiskális, monetáris stb. politikai törekvéseket támogató tagállamok jöhetnek elsősorban szóba (például **Ausztria, Hollandia, Finnország, Svédország** és más szempontokból is **Lengyelország**).

- Az Európai Unió után a relációs politika második súlyponti viszonylatának **a Balkán-félsziget még nem EU-tag országait célszerű tenni**. A Balkántól nemigen lehet elválasztani **Törökországot**, bár méretei miatt külön célszerű kezelni. Ebben a relációban Magyarország profitálhat az EU bővítési stratégiájából. Magyarországnak célszerű támogatnia a tagjelölt és potenciális tagjelölt országok európai uniós csatlakozását. (Ezt önmagában is indokolja a térségben jelen lévő nagyszámú magyar kisebbség). Magyarország és Németország érdekei a jelek szerint itt is nagyon sok tekintetben egybeesnek. Ettől függetlenül a történelmi hagyományok miatt ezt a térséget ismerik a magyar gazdasági szereplők a legjobban, itt a legjelentősebb a magyar gazdasági jelenlét. Az EU további bővülése magyar érdek, mert olyan országokat foglal magába, amelyek a magyar külgazdasági politika gazdaságos földrajzi akciórádiuszába, „természetes” vonzáscentrumába tartoznak. A térség Magyarországgal szomszédos országokban különösen a korlátozott földrajzi manőverképességű kis és közepes méretű hazai vállalatok számára adódnak perspektivikus üzleti lehetőségek.
- A magyar külgazdasági politika harmadik prioritása a földrajzi közelség és a piaci potenciál okán **Ukrajna, illetve a távolabbi országok közül Oroszország és Kína**. Oroszország esetében az ország energiaellátásában betöltött szerep ad különös jelentőséget a kapcsolatok fejlesztésének. Oroszország és Kína esetében a magyar exportbővítés lehetőségei földrajzi távolság és a piaci verseny miatt erősen korlátozottak, de a hozzánk irányuló működő tőke és pénztőke beáramlás jelentősebb lehet.
- Mindezekon túlmenően a magyar külgazdasági politikának további feladatai is lehetnek. A fejlődő világ túlnyomó részében, de esetenként máshol, a fejlett országokban is a piacra jutást nem piaccgazdasági elvek, hanem más, így például politikai tényezők szabályozzák, vagy legalábbis befolyásolják. Példák sora bizonyítja, hogy a Magyarországon jelentős befektetéseket végrehajtott külföldi nagyvállalat érdeksérelem vagy vita esetén biztosan számíthat anyaországa diplomáciájának erőteljes támogatására (függetlenül attól, hogy a

konkrét esetben igaza van-e vagy nincs). Szükséges a külpolitika funkcióinak kiterjesztése a **transznacionális nagyvállalatokkal való kapcsolattartásra** is, akár nagy ügyfelekre lebontva, beleértve a külföldi működő tőke befektetések ösztönzését. Ezt a transznacionális nagyvállalatok világgazdasági súlya is indokolja, rájuk jut a világgereszkedelem kétharmada.

A gazdasági érdekek érvényesítéséhez különösen a fejlődő világban van szükség a **külpolitikai és külgazdasági politikai támogatásra**. A piacgazdaságba való átmenet után megszűntek a fejlődő és a volt szocialista országokkal korábban kötött államközi szerződések, amelyek kedvező feltételeket teremtettek magyar vállalatok számára nagy megrendelések elnyeréséhez. Az államközi szerződéseket helyettesítik a nemzetközi versenytárgyalások, azokon belül is a nemzetközi pénzügyi szervezetek (Világbank, EBRD stb.) által kiírt tenderek, amelyek igen jelentős volumenű piaci szegmentumot képeznek. Az ezekről történő információszerzésben, a döntéshozók tájékoztatásában, netán befolyásolásában, általában a magyar vállalatok által beadott ajánlatok menedzselésében a magyar külpolitikának és külgazdasági politikának is célszerű szerepet vállalnia.

A pénzügyi kapcsolatokat elsősorban a világgazdaság fő pénzügyi centrumaival kell bővíteni. A hitelesség és a bizalom valódi próbái ezek a területek.

2.1.5. A monopóliumok, az erőfölénnyel való visszaélés elleni fellépés

A monopóliumok elleni hangzatos fellépés ellenére az erőfölénnyel történő visszaélés egyes hazai gazdasági szektorokban jellemző, ami gátolja a gyengébb piaci erejű vállalkozások fejlődését. Ez a jelenség adta az Orbán kormány által bevezetett különadók ideológiáját. Erre a piactorzító kinövésre a valódi megoldást azonban elsősorban **nem az erőfölénnyel elérhető extra jövedelem adóztatása, hanem a jelenséget visszaszorító szabályozás, illetve fokozott ellenőrzés, továbbá az állam és az érintett szektorok önkorlátozó megállapodásai adhatják.** Szükséges a kormányközeli cégek erőfölényes helyzetének megszüntetése, a kliensrendszer felszámolása is.

A maga konkrétságában ugyanis a leginkább versenykorlátozó maga az állam (önkormányzatokkal, hivatalokkal együtt), főleg a közbeszerzéseken és ezek elszámolása és kifizetése révén. Alig van valódi közbeszerzés (már a feltételekkel kizárják a potenciális versenyt), illetve az elszámolási és a kifizetési rendszereken keresztül is folyamatos nyomás alatt tarthatják a nem „udvari” beszállítókat (sőt, gyakran ki sem fizetik a kivitelezőket, megvalósítókat, így több éves pereskedésre kényszerítve őket). Mivel a versenykorlátozás a korrupció melegágya, ezért is célszerű a nyílt verseny. Ennek formája lehet az **elektronikus nyilvános beszerzés**, árlejtéssel, a jól meghatározott szakmai kiírási feltételeknek valóban megfelelő pályázók között.. Általában véve is **a közbeszerzések legalább utólagos teljes nyilvánosságát biztosítani kell** (kötelező jelleggel minden végső ajánlat legyen bemutatva, beleértve a bírálók véleményét, pontozását) – ez alól csak a nemzetvédelmi szempontból fontos közbeszerzések legyenek kivételek (szűk körben).

Monopóliumok (bár inkább csak oligopóliumok) jellemzően a közszolgáltatások terén vannak (víz, csatorna, gáz, villany, táv hő, hulladékkezelés, kéményseprés, temetkezés, de a közösségi közlekedés is ide tartozik). Ezeknél az önkormányzatok vagy a MEH az ármegállapító, hatósági árszabályozó. Elvben csak az elismert költségek szerepelnek az általuk megállapított árképletben, viszont gyakori panasz, hogy **a képletek gyakran változnak** (a szolgáltatók kárára), illetve, hogy az egyetemes piacon (jellemzően a lakosságnál) **az árképlet veszteséget generál**, amit értelemszerűen a vállalkozások fizetnek meg. **Célszerű a kormányzati ciklus ideje alatt ezt az anomáliát felszámolni.** Emellett **folyamatos lakossági kommunikáció szükséges**, amely elmagyarázza, hogy **azért van szükség a profitra, mert a fejlesztéseknek ez lesz a fedezete** (viszont előre meg kell követelni a cégektől, hogy 4-5 évre szóló, gördülő tervezéssel előállított beruházási terveket tegyenek közzé, ahol az elmaradásokat büntetni kellene). Az árképlet felülvizsgálata különösen az áram és a gáz kiskereskedelme esetében indokolt, ahol jelentős bújtatott költségek lehetnek. Emellett érdemes lenne a

gáz köbmétere helyett **egy energiatartalmú árazás bevezetésének**, amely meggátolná, hogy a gyenge minőségű gáz miatt jelentősen megnövekedett fogyasztás után kelljen fizetni (ugyanaz a távhő esetében is érvényes).

A közszolgáltatást végzőknél **erősen korlátozni kell** minden olyan kifizetést, amely nem közvetlenül az ellátást vagy a tervezést szolgálja. Nagyobb hangsúlyt érdemes fektetni a **kötelező fogyasztói elégedettség vizsgálatokra**, különösen arra, mit is mérünk és milyen célból, mert ez mutathatja a fogyasztók kárára történő beavatkozásokat. Az ügyfélkezelésnél a telefonközponti ügyfélkezelés helyett a személyes telefonos **ügyintézős módszert kell preferálni**, s erre (hány percig lehet várakoztatni az ügyfelet) jelentős figyelmet kell fordítani.

A Versenyhivatalnak és a különböző fogyasztóvédelmi hatóságoknak feladataikat hatásosabban kell ellátniuk. Meghatározott ügycsoportoknál ingyenes jogsegélyszolgálatokat célszerű működtetni a panaszosok segítésére együttműködve a civil szervezetekkel.

2.1.6. Beszállítói programok szervezése

A klasszikus **beszállítói programok jelenleg nem működnek**, egyes elemei itt-ott megtalálhatóak, de főleg hangzatos szavak pótolják. Amennyiben egy nagyobb beruházás megkezdődik, spontán módon megjelennek a beruházó beszállítói partnerei is, akik az új telephely környékén kívánnak megtelepedni. Amennyiben a beruházás helye egy ipari park, akkor ez a betelepülés általában zökkenőmentes. Problémát jelenthet a helyhiány, vagy ha az államnak egyéb prioritásai vannak (pl. Audi és a Gönyői kikötő). A nagy cégek (Audi, Mercedes) önállóan oldják meg a beszállítói programokat, jellemzően nem igényelnek ehhez állami segítséget. **Amiben az államnak szerepe lehet, az a konkrét, beszállításra később alkalmassá váló cégek „feltuningolása” lehet.** Ennek során gyakran **informatikai megoldások** kialakítását kell csak támogatni, esetleg a **dolgozókat kellene tovább képezni**. Más esetekben konkrét beruházásra van szükség. Itt is hatékony lehet egy „projekt felelősi” rendszer, ahol a kijelölt személy felel a beszállító megfelelő felkészítéséért, a pályázatok elkészítéséért, az Irányító Hatóságokkal és az egyéb szervekkel való gördülékeny kapcsolattartásért. Az ilyen projekt felelősi előterjesztéseket **sonron kívül** kellene az államigazgatásnak és az IH-knak kezelniük. A külföldi, újonnan megtelepülő beszállítókat kezdetben a javasolt ITDH-hez hasonló ügynökség kezelhetné, majd konkrét beruházási döntés után önálló projekt felelőst kaphatna a beruházó. Ezzel valóban jelentősen felgyorsítható lenne a beruházási folyamat és a beszállítóvá válási folyamat is.

A beszállítás sajátos formája a hazai termelés nagy kereskedelmi láncok részére történő értékesítése. Mivel itt gyakori az erőfölénnyel történő visszaélés egyrészt ezt korlátozó **állami szabályozásra és hatáson versenyhivatali fellépésre**, másrészt főleg a hazai kisebb élelmiszertermelők értékesítési lehetőségeit javító **szakmai megállapodásokra** van szükség. Ugyanakkor a hazai beszállítóknak a keresletnek megfelelő (mennyiségű, minőségbiztosítású, választékú, ütemezésű, stb.) termelésre kell képesnek lenniük, a magas követelményekhez történő „felnövést” a kkv szektor segítése keretében az államnak támogatnia kell.

2.1.7. A közlekedési infrastruktúra fejlesztése, a közösségi közlekedés reformja

A gazdasági növekedésre lényeges mértékben hat a közlekedési viszonyok helyzete. A közlekedési infrastruktúra fejlesztési lehetőségeit, a folyó működés közpénzekből történő részbeni finanszírozását ugyanakkor lényegesen behatárolja a szűkös költségvetési mozgástér, emiatt is elkerülhetetlen ezen a területen a reformok megvalósítása.

Áruszállítás szempontjából **a gyorsforgalmi úthálózat kifejezetten fejlett.** Az **alárendelt** utak állapota viszont elmaradott, **ezek fejlesztésére önálló program kialakítása indokolt.** A vasúti pályahálózat állapota rossz (lassú), noha a pálya-ellátottság (mintegy 7500 km) nemzetközi szinten is nagyon magas.

Vízi szállításra a Duna a változó és kiszámíthatatlan vízállás miatt csak korlátozottan használható; a teherszállító hajók kvázi folyamatos közlekedésének biztosítása rendkívül költséges lenne és gazdaságilag sem indokolt. A **Budapest Airport** infrastruktúrája nemzetközi színvonalú, jelenlegi és tervezett kapacitásai jelentősek, de megközelítése múlt századi.

A vasúti áruszállítás jelentős versenyhátrányban van a fuvarozási piac mintegy kétharmadát birtokló közúttal szemben, mivel a legtöbb árucsoport esetében drágább és lassabb. Ez előbbi részben annak is köszönhető, hogy a közúti fuvarozók az externális költségek (pl. környezetszennyezés, autópálya fizikai igénybevétele stb.) csak egy részét fizetik meg. **Indokolt a használatarányos e-útdíj minél előbbi bevezetése**, mivel ez egyfelől igazságosabb rendszert eredményez, mérsékli a vasút versenyhátrányát, s nem utolsóként: költségvetési bevételt jelent. Emellett **csökkenteni szükséges a vasúti pályahasználati díj mértékét**, mivel az nemzetközi összehasonlításban nagyon magas, s hosszú távon ellehetetleníti a hazai vasúti fuvarozókat. A pályahasználati díj **a pályavasúti költségek alapján kerül kiszámításra, így ennek csökkentése kiemelten fontos**, s nem csak a vasúti áru fuvarozás miatt; a MÁV-Start veszteségének nagy része is ebből adódik.

A közlekedési vállalatok jellemző állami-önkormányzati tulajdona, illetve a közösségi közlekedési szolgáltatások megrendelésének lehetősége **módot ad a gazdasági racionalitásnak megfelelő és minőségi színvonal-emelkedést hozó változások kidolgozására és végrehajtására**. A megszokott működési módhoz képest **a legjelentősebb változást a vasúti forgalom egy (hálózatában számottevő, de forgalmában nem jelentős) részének végleges leállása és az eddig itt zajló forgalom közútra terelése hozhat**. **A vasúti személyforgalom 80%-a a pálya mindössze 20%-án zajlik** (lényegében a nemzetközi törzshálózaton és néhány budapesti elővárosi vonalon). **Gazdaságilag indokolt az alig használt mellékvonalak megszüntetése**, ami egyben azt is jelenti, hogy a későbbiekben ezek fenntartására már nem kell költeni, a rajta közlekedő mozdonyok, illetve a szükséges személyzet költsége már nem terheli a pályavasutat és a MÁV-ot (a költségmegtakarítás nagyobbik része azonban elsősorban közép- és hosszú távon érvényesül). **A közösségi közlekedés ezen régóta halogatott átfogó reformja mostanra a politika körmére égett**. Ehhez **a jelenlegitől eltérő autóbusz-menetrend és az utazási igényekhez jobban igazodó autóbuszpark szükséges**. Ez utóbbi létrehozásának célszerű módja lehet a részleteiben jól meghatározott, adott térségre vonatkozó teljes busz közlekedés működtetésére koncessziós pályázat kiírása. Ennek nyomán lehet olyan eset, amikor az igényekhez jól illeszkedő új autóbuszpark kezdheti meg a működését egy új belépő révén, míg máshol a jelenlegi VOLÁN vállalatok autóbuszparkjának még jó minőségű része összevontan „futásban maradhat” (esetleg kisebb buszok vásárlásával kiegészítve).

A közösségi közlekedéssel történő elérhetőséget továbbra is minden település számára biztosítani kell. Olyan járási buszmenetrendeket kell **összehangoltan** megteremteni megfelelő normatív támogatással (biztosítva a buszvezetők bérköltsége mellett az üzemanyagköltséget és az amortizációt is), melyek egyúttal **ráhordanak** a legközelebbi fontosabb vasútállomásra (összehangolt menetrenddel), ami **költséghatékonyabban fenntartható, magasabb szolgáltatási színvonal mellett**.

A gazdaságilag indokolt változtatások akkor megvalósíthatóak, ha sikerül a szükségesnek látszó változásoknak – adott esetben átmeneti kompromisszumokkal – **megnyerni a társadalom többségét**. **Valójában nemcsak ésszerűsíteni kell, hanem az érintettek számára a jelenleginél minőségileg jobb szolgáltatást kell (és lehet!) nyújtani**. Nem egyszerűen a reform javaslat szakmai kidolgozása a feladat, hanem ezt olyan módon, olyan szervezeti és egyeztetési keretek között kell előkészíteni, amelyik nem engedi felpuhulni a jelentős átalakítási szándékokat, de a lehetséges mértékben a helyi adottságokhoz igazítja a részletek kimunkálását és ezzel az érintetteket előnyösebb helyzetbe hozva a változásokat elfogadhatóvá teszi. Szervezeti

értelemben az előkészítésnek (és a reformot követően a közösségi közlekedésben majdan működő vállalkozások kialakításának) többféle megoldása lehet. Mindenképpen időt kell adni a munkára, így az áttérés célszerűen a 2015 őszi menetrendtől indítható, valószínűleg több lépcsőben.

A strukturális átalakuláshoz igazodva kell megújítani a közlekedési vállalatok működését, részben a hatékonyság javítása, részben a működés pénzügyi feltételeinek felülvizsgálata révén. A pályaszakaszok bezárásával arányosan **szükséges csökkenteni a létszámot, méghozzá a MÁV központban is**, megfelelő átképzési programokkal segítve a felszabaduló létszám elhelyezkedését.

A **helyi tömegközlekedési vállalatoknál**, ahol a hatékonyabb működést elsősorban a központi költségek csökkentésével és egy átdolgozott járatszervezéssel lehet elérni, valamint a járműpark komplex fejlesztésével (esetleg a hazai háttérpar bevonásával!). **A BKV-ra külön, valós és hiteles program kell. Ez nagy kihívás!** Célszerű kezdetben egy hipotetikus (a járműállomány új értéken való nyilvántartása mellett) amortizációs szintet biztosítani, ami a tényleges beszerzések után átalakulhat valós amortizációvá. Mindehhez igazodva kell kialakítani a fenntartható finanszírozási modelleket (ami a központi költségvetés, a helyi önkormányzat és az utazók megosztott teherviselését jelenti, de erre a célra helyi adó is elképzelhető.)

Nem kerülhető el a különböző támogatási rendszerek felülvizsgálata sem. **Olyan helyzetet indokolt kialakítani, amely elkerülhetővé teszi a közlekedési vállalkozások kezelhetetlen eladósodásának újbóli felhalmozódását.**

2.1.8. Regionális sajátosságok érvényesítése

Magyarországon a **gazdasági fejlődés állami segítése térségenkénti megközelítést is igényel.** Ennek során kell érvényesíteni a regionális különbségek mérséklését szolgáló intézkedéseket is.

A keleti és a déli országrész gazdasági értelemben még mindig jelentős lemaradásban van az ország többi részétől. A jövedelmi átlagokban mutató különbségek elsődleges forrása a munka hiánya, valamint a térségben elérhető munkák gyakran alacsonyabb értéktermelése. Ugyanakkor az egyes országrészekben, illetve a régiókon belül is jelentős különbségek vannak.

A regionális különbségek fokozódásának mérséklése és különösen a halmozottan hátrányos helyzetű térségek leszakadásának visszafordítása többirányú lépéseket indokol.

- Az **egyik** beavatkozási módszer a **regionális fejlesztési tervek** rendszere, az ezek keretében (illetve más területeken) megvalósuló **EU által finanszírozott programok** végrehajtása. Az EU források mellett az **MFB**, illetve a hitelgarancia-nyújtó, kockázati tőke befektető szervezetek közreműködése is kívánatos.
- A regionális különbségek mérséklődését segítheti a szélesen értelmezett **infrastruktúra országos fejlesztése**, a vizsgált időszakban különösen az **úthálózat** és a **közösségi közlekedés** fejlesztése, továbbá a **szélessávú internet elérés** javítása. A kisebb települések munkanélküliségi rátáját az ingázás feltételeinek (költségek, infrastruktúra, menetrend stb.) javításával lehetne csökkenteni, viszont ahhoz, hogy a „felvevő” városokban egyúttal ne növekedjen az állástalanok száma, új munkahelyekre is szükség van.
- További beavatkozási lehetőség a különböző **adókedvezmények**, befektetési környezetet javító **sajátos szabályok** alkalmazása, amelyek segíthetik az ide irányuló tőkeáramlást, illetve munkahelyteremtést.

Eltérő regionális programokra van szükség Kelet-Magyarországra, Nyugat-Magyarországra, Dél-Dunántúlra és Budapestre. A **Balaton** térségére egy **egységes** fejlesztési program kidolgozása indokolt.

2.1.9. A KKV szektor segítése

A 250 főnél kevesebbet foglalkoztató, **kkv-körbe tartozó vállalkozások aránya** (a mikro vállalkozásokkal együtt) **az összes vállalkozásban 99,9%, arányuk a foglalkoztatásban 72%**, hozzájárulásuk a hozzáadott értékhez 54% és az **exporthoz 25%**. A kkv szektor tehát **számszerűen hatalmas**, de rendkívül **sokszínű**. A szektorban **alacsony az átlagos termelékenység és gyenge az exportképesség**.

A kkv-szektor gyenge versenyképessége Magyarországon és más országokban is (de nem mindenben) krónikus jelenség. A versenyképességet rontó feltételek azonban Magyarországon egyre szaporodnak, mert 2010 óta növelik a vállalkozók költségeit az áthárított válságadók, a tovább emelkedő minimálbér, a garantált bérminimum, a növekvő adminisztrációs terhek s újabban a brutális tranzakciós illeték. A költségek emelkedése kumulatív hatásokkal jár, mert jelentős vásárlóerőt von el, s ez az államnak is bevételkiesést okoz.

A kkv-szektor versenyképessége – amely a gazdaság és a foglalkoztatás növekedésének feltétele – nagymértékben az általános gazdaságpolitika függvénye. **Előretételező, szakmailag meggyőző erejű és a piaci szempontok érvényesülését előtérbe helyező gazdaságpolitika az alapfeltétele a kkv szektor boldogulásának, versenyképessége javulásának.** Ennek hiányában a szakpolitikai eszközök – amelyek egyébként fontosak – csak alacsony hatékonysággal képesek működni. Világosan kell látni, hogy a **nálunk nagyszámú mikro vállalkozás** – ezen belül **gyakran kényszervállalkozás** – döntő része **fontos szerepet tölt be az érintett vállalkozók megélhetésének a biztosításában** (és ezzel tehermentesíti a szociális rendszert), **de nem képes gazdasági szempontból komolyabb fejlődésre, bővülésre.** A gazdaságpolitikának egyrészt **ésszerű mértékben védenie és erősítenie kell a mikro vállalkozások fennmaradásához szükséges feltételeket**, másrészt **aktív közreműködésével főleg a fejlődésre képes vállalkozásokra indokolt koncentrálnia** (némi eltérő módszerekkel a középvállalkozásokra és a fejlődésre és bővülő foglalkoztatásra képes kisvállalkozásokra nézve). Hosszabb távon kevesebb, de erősebb kkv kialakulását kell segíteni.

Az egyébként is gyenge magyar **kkv-k döntő hányada vergődik**, nem kis részben a láncartozások miatt kritikus finanszírozási helyzetben van. Különösen igaz ez a belföldi piacból élőkre, azon belül különösen az **építőipari, turisztikai, fuvarozó és logisztikai**, valamint az **ingatlanszektorban** tevékenykedő cégekre. Egyes szektorokat erősen sújt a jelentős olajár emelkedés, a komolyabb cégek egy jelentős köre a svájci frank erősödése miatt került nehéz helyzetbe. Az exportpiacokon szereplő cégek (amelyek amúgy jobb helyzetben vannak) életét nehezíti, hogy a válság a külföldi keresletét is lenyomta és egyre erősebb a globális verseny. A forint gyengülése, illetve az árfolyam jelentős ingadozása is kedvezőtlenül hat a vállalkozásokra. Mindezek miatt egyre több szektor kerül a **pénzügyileg kockázatos** kategóriába, ami **korlátozza a finanszírozási forrásokhoz való hozzájutást. Szürkülés és feketedés** jellemző, igen elterjedt a **korrupció**.

Az EU kohéziós alapjának rendelkezésre álló fejlesztési forrásai a vállalkozások elenyésző körének segíthetnek, de kétséges, hogy hoznak-e mérhető eredményt, különösen hosszabb távon. A források felhasználását nem terelik világosan összehangolt gazdaságpolitikai célok. A Széchenyi Terv a célok túlságosan széles spektrumát fogja át, amibe gyakorlatilag minden belefér, s a pályázati lehetőségekből leginkább a bennfentesek húznak rövidtávon hasznot.

Elsősorban a következő területeken lenne szükség az állam **beavatkozására**, amelyek megkönnyítenék a kis- és középvállalatok helyzetét:

- fontos feladat az egyébként életképes vállalkozások likviditását hátrányosan sújtó **lánctartozások csökkentése**, ezzel kapcsolatban a bankokkal szorosan együttműködve (az EU ajánlásainak figyelembe vételével) cselekvési program kidolgozása;
- **a banki hitelezés fellendítése**, ami alapfeltétele a kkv-szektor élénkülésének, hiszen számukra alig van alternatív finanszírozási forrás. A kkv-k hitelképességének fokozása is komplex cselekvéseket követel, melynek fontos faktorai **az állami garancia intézmények megerősítése** és rugalmasabb működése, **kamattámogatási konstrukciók alkalmazása**,
- **a Széchenyi kártya további működtetése**, a tartós tőkekihelyezést nyújtó tőkealapok kínálatának és üzleti konstrukcióinak a bővítése,
- **a piacra lépést támogató konstrukciók működtetése**,
- **az egyszerű normatív feltételeknek való megfelelés esetén automatikus beruházás-finanszírozást nyújtó EU programok szerepének növelése**,
- **új finanszírozási megoldások** bevezetése és támogatása,
- **a foglalkoztatás költségeinek csökkentése**,
- a vállalkozások mozgásterét alapvetően meghatározó **szabályozási környezet stabilizálása**,
- **az állami bürokrácia csökkentése**, ennek révén a vállalati adminisztráció egyszerűsítése.

Ezeket a követelményeket integrálva **hosszabb távon következetesen érvényesülő stratégiára** lenne szükség a kkv szektor tartós élénkülése és versenyképességének növelése érdekében, amely elsősorban az **üzleti környezet javítására** összpontosít. Ide tartozik a külföldi tőke vonzásával kapcsolatos feltételek javítása, az oktatás és szakképzés korszerűsítése (a színvonal emelése, a vállalkozói készségek, ismeretek szélesebb körű és jobb minőségű oktatása, a szakképzésnek a munkaerő piaci igényekhez való igazítása), a vállalkozások számára fontos infrastrukturális feltételek javítása. **A vállalkozásfejlesztésnek ezekre és nem állami források elosztására kell koncentrálni, mert sok év tapasztalatai szerint a kkv-knak nyújtott közvetlen állami támogatások felhasználása alacsony hatékonyságú.** A kis- és középvállalatok számára az **exportpiacokon** való részvétel, a külpiacok bővítése világszerte egyre inkább kényszerré válik. Most az látszik, hogy középtávon Magyarországon nem lesz húzóerő a belső kereslet, exportpiacok nélkül nem tudnak előremenni a cégek.

Az exportáló kisvállalatoknak nehézséget jelent a finanszírozás, a piacok ismeretének hiánya. Számukra magasak a fajlagos szállítási költségek, kicsi az exportálható javak mérete, magasak a vámok és más kereskedelmi korlátok, bonyolultak a vámeljárások, jelentősek a nyelvi és kulturális korlátok. Ezért nemzetközileg általánosnak mondható az üzleti szektor exportképességének növelésében való állami szerepvállalás. Ennek keretében elsősorban a következőkre kell összpontosítani:

- **exportfinanszírozás és exporthitel biztosítás** kedvezményes feltételekkel közép- és hosszú távra. Célszerű az Eximbank, a MEHIB, valamint a kkv-szektor exportfinanszírozásában jelentős szerepet játszó bankok több évtizedes szakmai tapasztalatainak felhasználása e tevékenység továbbfejlesztéséhez. Az Eximbank tevékenységében elsősorban a környezetünkben lévő fókuszterületekre indokolt koncentrálni;
- **a külkereskedelmi képviselők erősítése**, a fő kereskedelmi partnereknél kamarai képviselők hálózatának létrehozása, a külkereskedelemben jártas szakértők bevonásával;
- **információs kiadványok**, az exporttevékenységet segítő útmutatók (különösen a távolabbi piacokról) közreadása;
- **az exportot elősegítő, alapszolgáltatásokat nyújtó központilag szervezett ügynökség létrehozása**, amely mellett esetleg regionális és/vagy ágazati kereskedelmi ügynökségek,

vállalkozások jönnének létre állami kezdeményezéssel. Ez utóbbiak - kezdetben némi állami tőkével, de magántőke bevonásával, majd az állami támogatást fokozatosan csökkentve önjáróan, üzleti alapon működve- nyújtanának akár egyénre szabott, vagy vállalatcsoportok számára hasznos üzleti szolgáltatásokat,

- **a nemzetközi kereskedelemfejlesztési célú rendezvényeken, vásárokon való minél szélesebb körű aktív részvétel támogatása.**

Az eszközrendszer fejlesztése az érintettek széles körét bevonó és felmérésekre támaszkodó elemzéseket és gondos szakmai előkészítést igényel. Szükségesek a gyakran mellőzött hatásvizsgálatok, mert az eddigi tapasztalatok szerint a kkv-szektor exportképességét segíteni szándékozó eszközök alkalmazása terén jelentős állami forrásokat lehet elherdálni.

2.2. A foglalkoztatás elősegítését szolgáló közvetlen lépések

A gazdasági növekedés, a beruházások beindulása a munkahelyek megőrzését és új munkahelyek létrejöttét segíti elő. Ugyanakkor szükség van olyan külön állami intézkedésekre is, amelyek közvetlenebbül is segítik e folyamat kibontakozását, munkahelyek megőrzését és létrejöttét.

2.2.1. A foglalkoztatáspolitikai hangsúlyai

A foglalkoztatás politikában **kiemelt feladat** a következő néhány évben:

- **a pályakezdők, de általában is az iskolázott és szakképzett fiatalok legális álláslehetőséghez juttatása,**
- **az iskolarendszert alacsony képzettségi szinten elhagyó, szakképzetlen fiatalok újratermelődésének mérséklése, megakadályozása.**

Egyfelől a fiatalok esetében javítani kell a nyújtott természetbeni juttatások színvonalát (pl.: az oktatás-képzés, az önismeret, a társadalmi, gazdasági lehetőségek megismertetése területén), ezzel párhuzamosan meg kell szüntetni a megélhetési tanulás csatornáját. A fiatalok sikeresebb iskolarendszerű és munkaerő-piaci szakképzése érdekében széles körben kellene alkalmazni a **munkáltató által fizetett ösztöndíj** rendszerét. Az ilyen célokra történő ráfordításokat, illetve azok egy részét **az állam valamilyen formában visszatéríthetné** a munkáltatóknak. Ilyen módszerekkel közeledhetne egymáshoz a munkaerő-kereslet és -kínálat szerkezete.

A többszörösen hátrányos helyzetű társadalmi csoportok (pl.: romák, megváltozott munkaképességűek) esetében célszerű lenne megfontolni **a kollektív felemelkedés eszközrendszerének** alkalmazását is. Bár ez vitatott, azonban sikeres külföldi példák azt igazolják, hogy „a hasonló vonzzák egymást” szociálpszichológiai elvére alapozva a hasonló helyzetben lévő fiatalok (és idősebbek) szakképzését, munkához juttatását kellene és lehetne megoldani, s ez segítené a társadalomba való kölcsönösen kedvező beilleszkedésüket. Így pl. sikeres lehet egy cigány önkormányzat által szervezett képzés, vagy akár ezt követően egy általuk szervezett, a képzésre építő vállalkozásindítás is.

Az **idősebb korosztályok** arányának megnövekedése célzott ráhatást igényel a munkáltatók magatartására. **Nagyon káros** az állam foglalkoztatatói szerepében megvalósuló életkor szerinti diszkrimináció (a köztisztviselők, közfoglalkoztatottak mérlegelési lehetőség nélküli nyugdíjba küldése 62 éves korban, miközben a nyugdíjkorhatár folyamatosan növekszik). Ezekkel az intézkedésekkel jelentős szellemi potenciálról, munkatapasztalatról mond le az állam és rossz üzenetet küld a versenyszféra munkáltatóinak is, miközben a verbális intervenciók során és a nyugdíjrendszer változtatása kapcsán pont saját gyakorlatával ellentétes magatartást vár el. **Ezeket az intézkedéseket vissza kell vonni.**

A munkaerő-kereslet jól kitapinthatóan a szakképzett, nyelveket tudó, számítástechnikai ismertekkel bíró, jól kommunikáló, a munkáltatóhoz lojális magatartást tanúsító, rugalmasan foglalkoztatható munkaerő iránt növekszik. A munkahelyi követelmények az egyszerűbb munkák esetén is folyamatosan emelkednek, már nemcsak a szakmai hozzáértés szempont az alkalmazás során, hanem a munkakultúra, a fegyelem, az alkalmazkodási képesség is. Ez viszont a megfelelni képtelen munkaerő-tartalék számára csökkenti az esélyeket a társadalmi munkamegosztásba való bekapcsolódásra. Ezért a foglalkoztatáspolitikai eszközrendszer fejlesztése során ezekre a szempontokra a korábbinál jóval nagyobb figyelmet kell fordítani.

A közhiedelemmel ellentétben a válság előtt (2008-ban) a napi ingázók száma meghaladta a szocializmusban tapasztalt legmagasabb mértéket, és az alacsonyabb foglalkoztatási színvonal következtében aránya magasabbá is vált. A munkavállalók hajlandók áldozatokat vállalni a munkahelyért, főleg a jó munkahelyért. A napi ingázás további terjedése érdekében jelentősen javítani kellene a tömegközlekedési viszonyokon, jelentősen oldani kellene a sugaras közlekedési hálózatból adódó feszültségeken. **A hosszabb ideig tartó ingázás** mértéke is jelentősen (vissza) emelkedett a 2000-es évtized második felére. Változatlanul **alacsony a lakóhelyváltással együtt járó migráció** az ingatlanpiac sajátosságai miatt. Érdemes lenne elgondolkodni **a fővárosban és a nagyvárosokban meglévő használaton kívüli, gyakran gyenge minőségű lakásállomány** mobilizálási lehetőségein munkaerő-piaci érdekből, hiszen itt található a legtöbb, széles skálán mozgó üres álláshely is.

A korábbiakban elkezdődött **az integrált foglalkoztatási és szociálpolitikai rendszer** kialakítása, a fejlett ipari országok példáját követve. Ez a folyamat még csak kezdeti eredményekhez vezetett, azonban a 2010-es választás nyomán más koncepció érvényesült. 2014-től **át kellene állni az integrált problémakezelésre**, mert hosszabb távon csak ez vezet eredményre. A munkaerő-piacról kiszorultak igen heterogén állományt képviselnek, ezért differenciált eszközrendszerre van szükség a munkaerő-piacra történő visszasegítésükhöz.

Nemzetközi összehasonlításban Magyarország fajlagosan keveset költ a munkanélküliségi ellátásokra. A válság kitörése óta az EU országok zöme növelte ilyen irányú kiadásait, szemben Magyarországgal. Feltétlenül szükséges lenne a munkanélküliség kezelésére fordított kiadások mértékének és struktúrájának felülvizsgálatára. **A nemzetközi összehasonlításban rendkívül szűkmarkúvá tett ellátási rendszer felülvizsgálata** olyan módon célszerű, hogy **ne gyengüljön a készlet a munkaerőpiacra való visszakerülésre.**

2.2.2. Egyes speciális munkahelyteremtő vállalkozások, intézmények segítése

A foglalkoztatás bővülését célzott intézkedésekkel is segíteni indokolt.

- Az **egészségügyben** érzékelhető foglalkoztatás növekedés valósulhat meg, ha a bérvizonyok alakulása és a szabályozás változása a 8 órás (és nem hosszabb) kórházi munkarendek szélesebb körű alkalmazásához vezet.
- Az **iskolai előtti ellátások (bölcsőde, óvoda) területén** sok kísérlet történt a civil szféra bevonására. Ugyanakkor a tapasztalatok egyértelműek: fizetős alapon (még ha normatívát kapnak is ezek az intézmények) gyakorlatilag életképtelenek a vállalkozások, illetve jelentős kiegészítő szolgáltatások mellett a jómódúak számára nyújtanak szolgáltatásokat (idegen nyelvi képzés, lovaglás, úszás stb.). Ugyanakkor jórészt **állami feladat ezen intézmények megerősítése, az állandósult hiányhelyzet felszámolása. Amennyiben minden jelentkezőt, akinek szülei igazoltan dolgozni mennének vissza, felvennének, közvetlenül és közvetetten is javulhatna a foglalkoztatási helyzet** (és az érintett családok anyagi helyzete). Elképzelhető, hogy a nagyobb munkáltatók szervezzenek ilyen intézményeket.

- A szociális és az egészségügyi rendszer jelenleg **párhuzamosan működtet kapacitásokat az idős emberek ellátására**, az intézményrendszer racionalizálásával a szolgáltatások mennyisége (és a foglalkoztatás) növekedhet.
- Jelenleg **megoldatlan a jelentős keresletet megtestesítő otthoni idősgondozás és gyermekfelügyelet**, illetve **más személyes szolgáltatások iránti igények** jelentős részének a **legális kielégítése**. Ez jelentős mértékű képzetlen munkaerőt köt le ma is a **feketegazdaságban**, azonban a jelenlegi szabályozási környezet áttörhetetlen gátat képez ennek legalizálása előtt. **Ezen változtatni kellene és így bővíthető a foglalkoztatás**.
- A **versenyszférában** kismértékben, kiegészítő jelleggel **hozzájárulhat egyes társadalmi csoportok foglalkoztatásához az állami támogatás (valószínűleg a járulékfizetésre vonatkozóan)** is, ha annak mértéke eléri a foglalkoztatók ingerküszöbét (bár ha nincs kereslet a termelt/szolgáltatót cikkek iránt, illetve, ha lenne kereslet, de nincs megfelelő munkaerő, akkor a könnyítés mit sem ér).
- A nagyobb beruházásokhoz kapcsolódóan sokféle támogatást kapnak a cégek. Ezekhez a jövőben az eddigieknél inkább **társíthatók lehetnek foglalkoztatási előírások**.
- Az EU forrásokból finanszírozott projektek eredményeit többféle módon is megkísérelték terjeszteni, ezek nonprofit berkekben ismertek, általánosan azonban kevésbé. **A nonprofit szektor legjobb foglalkoztatási programjait érdemes lenne ismételt „leltározni”, s a legéletpesebbeknek tűnök számára a folyamatos működést és a módszer átadás lehetőségét biztosítani**.
- **A zöld gazdaságban** (pl. biomassa, geotermikus energia, zöld építés, recycling) **komoly foglalkoztatási potenciál van**, és az ennek kihasználására irányuló törekvéseket a mostani válság világszerte felerősítette. Ennek a felismerése különösen igaz Magyarország számára, ahol **a zöld gazdaság egyes szegmensei a képzetlen munkaerő számára is munkalehetőségeket kínálnak**. Tipikusan ilyen a mező- és erdőgazdasági hulladékok újrahasznosítása, vagy a geotermikus energiára épülő intenzív zöldségtermelés. Az állam az üzleti szereplőket arra ösztönözhetné – pl. regionális derogációkkal, a vállalkozóknak nyújtott átmeneti kedvezményekkel, adminisztrációs könnyítésekkel – hogy befektetéseiket az érintett területekre koncentrálják.
- A zöld gazdaság fontos szereplői világszerte a helyi önkormányzatok, a kkv-szektor és az oktatási-kutatási intézmények. Szereplésüket, együttműködésüket **kézikönyvek, vagy a jó példák megismertetése segítené, amibe szakembereket, oktatókat, gyakorlott üzletembereket célszerű lenne bevonni**. (Sor kerülhet a lakótelepi épületek szigetelésére, az ablakok cseréjére, vagy a geotermikus energiával fűtött üvegházakra, a különböző hulladékok, pl. erdei szemét, kommunális hulladékok, e-hulladék stb. gyűjtése, szelektálása és esetleg helyben történő feldolgozása stb.).
- Szükség lenne emellett egyes **alacsony foglalkoztatású régiókra irányuló célzott komplex üzleti csomagok** kidolgozására is. Ezek a kitermelésre, tárolásra, szállításra, piackutatásra, képzésre stb. terjednének ki. Segítségükkel az állami támogatások és deregulációk olyan szegmensekre irányulhatnának, amelyek legjobban megfelelnek a fenntartható foglalkoztatás növelése céljának. Mindezt a folyamatot a foglalkoztatáspolitikai a szükséges, esetleg a megszokottól eltérő **rugalmas képességekkel** és megoldásokkal segíthetné (tekintettel arra, hogy a potenciális munkaerő egy része még a 8 általánossal sem rendelkezik, vagy éppen csökkent munkaképességű). Ez a munkától elszokott idősebb, vagy a munkaerőpiacra még ki sem lépő fiatalabb munkavállalók munkaerőpiacra való fokozatos bevonását tenné lehetővé.

2.2.3. Az átképzések, az egész életen át tartó tanulás támogatása

Az átképzések támogatása (amellyel részben a meglévő munkaerő képességeit fejlesztik, részben a munkanélkülieknek próbálnak piacképes szakmát adni) jelenleg a munkaügyi központokon keresztül folyik. Az átképzést követően viszont **a végzettek az elhelyezkedésben már semmilyen segítséget**

nem kapnak! Ezen változtatni kellene: **a munkaügyi kirendeltségeket hivatalból ügynökséggé kellene átformálni, ahol az átképzés után tartósan elhelyezkedettek után akár többletjutatást is kaphatnának az alkalmazottak.** Ugyanígy az ügynökség a helyi alkalmi munkaerőpiac szervezője is lehetne (akár kisebb, 1-2 napi munkára is szervezve dolgozókat – ahogy ez Nagy-Britanniában is működik).

Az átképzési programok jelen formájukban sajnos főleg a képző vállalkozások számára jelentenek üzleti lehetőséget, a végzettek elhelyezkedését tekintve előrelépés ritkán mutatható ki. A már foglalkoztatottak esetében nem kétséges, hogy célszerű az át- és továbbképzések támogatása, különösen a nyelvoktatásé. Ugyanakkor gyakori, hogy olyan képzésekre is szükség lenne, amelyek nem adnak formális végzettséget, de mégis növelik a foglalkoztatottságot. Ezt pedig legjobban maguk a vállalkozások tudják. **Így célszerű minél inkább összekötni az átképzéseket a foglalkoztatókkal, ennek érdekében visszaállítani a vállalati saját vagy megrendelt képzések levonhatóságát a szakképzési járulékból.** Ugyanakkor növelni kell az ellenőrzést is, hogy a képzések valóban megtörténjenek, illetve a túlárazást el lehessen kerülni.

Az Európai Unió lisszaboni stratégiájának egyik kulcseleme **az egész életen át tartó tanulás** európai térségének kialakítása. Ez a program központi szerepet tölt be a versenyképességre, foglalkoztathatóságra, társadalmi befogadásra és az aktív állampolgárságra irányuló törekvésekben. A felnőttképzésnek egyaránt kell gazdasági és társadalmi célokat szolgálnia. **Gazdasági cél:** a népesség minél nagyobb arányban szerezze meg **a többféle és jobb munkahelyhez szükséges kompetenciákat** (tudás, kreativitás és innováció) és folyamatosan frissítse azokat. **Társadalmi cél:** a társadalmi egyenlőség, **kohézió elősegítése**, a kirekesztődési folyamat visszafordítása. A különféle okokból (korai iskola-elhagyók, bevándorlók stb.) a képességekben, készségekben lemaradók kirekesztődhetnek a társadalomból. **A felnőttképzés a kirekesztődési spirál ellenszere, azaz a társadalmi befogadás eszköze lehet. A felnőttképzésnek nemcsak az egyén foglalkoztathatóságát, hanem személyiségének fejlesztését is szolgálnia kell.**

Magyarországon a felnőttképzés két formáját különbözteti meg a jogi szabályozás és a gyakorlat: az **iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli felnőttképzést.** Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben alapvetően a piaci modell érvényesül, amelyben **az állam felelőssége e piac átláthatóvá tétele, minőségi követelmények meghatározása és azok kikényszerítése,** valamint a fogyasztók megfelelő védelme.

A képzésben **alulreprezentáltak** azok a munkaerő-piacon hátrányos helyzetben lévő rétegek, amelyeknek legnagyobb szükségük lenne a kompetenciáik fejlesztésére. Megfigyelhető, hogy **nagyobb eséllyel tudtak elhelyezkedni azok az álláskereső, akik maguk választották ki a számukra megfelelőnek látszó képzést, mint azok, akik a munkaügyi központok által felajánlott képzésbe kapcsolódtak be,** amit magyarázhat az is, hogy a maguknak átképzési tanfolyamot választó munkanélküliek általában motiváltabbak a képzésben. Költséghatékonysági szempontból **a munkaügyi kirendeltségek által ajánlott képzések kevésbé hatékonyak a befogadott és a munka mellett folyó képzésekkel szemben.** Az EU-n belül Magyarországon a leghosszabb a felnőttképzésben eltöltött idő.

A hazai **felnőttképzés legsúlyosabb problémái** és az ezekből adódó teendők az alábbiak:

- Magyarország a felnőttképzési stratégiai célértékeket illetően **elmaradásban van** az EU tagállamaihoz képest: az egész életen át tartó tanulásban a magyar 25-64 éves népesség mindössze egyharmada vesz részt EU átlagához képest, s ezzel az EU országok rangsorában az **utolsó** helyet foglalja el. **Ezért növelni kell a felnőttképzésben résztvevők számát.**
- A felnőttképzés struktúrája és a képzésbe vontak száma **nem követi a halmozottan hátrányos helyzetűek** aktív népességben és munkanélküli regisztrációban megfigyelhető

struktúráját. Magyarországon a **felnőtt korú népesség közel 16%-a funkcionális analfabéta**, nem képes az írás és olvasás képességét a mindennapi élete során ténylegesen használni. Emellett **a népesség több mint 30%-a alulképzett**, ami hátráltatja, hogy munkahelyet, szakmát, lakóhelyet tudjon váltani. A hazai felnőttképzés problémája továbbá, hogy **az alacsony képzettségű célcsoportok a lakóhelyükön nem juthatnak közvetlenül felzárkóztató képzésekhez**, mert ott nem kifizetődő a piaci szolgáltatás kínálat. A felnőttképzésen belül **a hátrányos helyzetű rétegekre irányuló, főleg falusi képzési programok indítására van szükség**, esetleg a **közszolgálati televízió** erre a körre célzott speciális Iskola TV műsorai is segíthetnek (integrált képzési modell kialakítása mellett)

- A felnőttképzésen belül **a szakképzés és a szakmai továbbképzés a meghatározó**. A jogszabály említi ugyan az **„általános célú felnőttképzést”** is, de a gyakorlatban kevés olyan lehetőséget nyújt, amely biztosíthatná az ilyen jellegű képzések jelentős növekedését. Ezek a képzési formák lennének képesek **pótolni az alapképzettségbeli hiányokat**, ami pedig előfeltétele lenne a társadalmi hátrányok mérséklésének, ezzel együtt a felnőttképzés hatékonyságának. **Ezért az általános képzések arányát növelni kellene**.
- A felnőttképzés nem eléggé alkalmazkodik a tényleges képzési szükségletekhez. Ennek egyik metszete az a fent említett jelenség, hogy **a képzésre leginkább rászorulóknak nem jutnak be megfelelő arányban a képzési rendszerbe. Ez fokozottan jellemző az inaktívakra**. Az illeszkedési probléma másik metszete, hogy **a képzési kínálat nem alkalmazkodik elég rugalmasan a kereslet változásához**. Ezeket a kedvezőtlen tendenciákat változtatni kell.

2.2.4. A közteherviselés foglalkoztatást segítő változásai

A közteherviselési rendszer javasolt átalakítása közvetlenül is hozzájárul a foglalkoztatás bővüléséhez:

- **Az egyéni járulékok, illetve a személyi jövedelemadó változtatása az alacsonyabb bérű foglalkoztatásnál** (ahol társadalmilag leginkább szükséges új alkalmazottak felvétele) **viszonylagosan csökkenti a foglalkoztatás költségeit**, mivel elkerülhetővé teszi a bruttó bérek növelését, miközben a nettó bérek így is emelkednek.
- **A célzott járulékkedvezmények fenntartása** (a 2014-re kialakuló rendszer erőteljes átalakítása mellett) segíti a foglalkoztatási szempontból legérzékenyebb csoportok foglalkoztatását. Középtávon, a gazdasági növekedés beindulását követően mérséklődhetnek a foglalkoztatás általános járulékkerhei is.
- Az SZJA rendszer progresszív jellegének visszaállítása csak olyan mértékben történik, hogy a **magas hozzáadott értéket termelő, viszonylag magasabb bérű munkahelyek létrehozása továbbra is versenyképes költség szintű maradjon** (ami a befektetési környezet alapvető javulása esetén fontos tökevonzó tényezővé válik).

2.2.5. A közmunkák szervezése

A munkanélküliség kezelésére arányaiban mindig is kevesebbet költött a magyar szociálpolitika, mint az EU-s átlag. Évek óta érelődött az elhatározás, hogy **a tartósan munkanélküliek számára nagyobb arányban szükséges foglalkoztatást biztosítani a segélyezések helyett**. Ennek jegyében született az „Út a munkához” program, ami a kormányváltást követően átmeneti szüneteltetés után, más néven újjá éledt. A közmunkákban résztvevők objektív (társadalmi elhelyezkedés, közlekedési viszonyok, stb.) és szubjektív (iskolázottsági és szakképzettségi szint, életkor, egészségi állapot, munkakultúra hiánya stb.) jellemzői **nagyon kevés esélyt adnak arra, hogy az érintettek többsége a versenyszférában valaha is álláshoz tudjon jutni**. Ezért feltétlen helyes, hogy az állam tartson fenn előre kiszámítható és kezelhető nagyságrendben közfoglalkoztatást, aminek forrását is előre, tartós biztonsággal kijelöli.

Ugyanakkor a közmunka alkalmazási területeit és a szervezési megoldásokat indokolt felülvizsgálni, az anomáliákat kiiktatni és a jó tapasztalatokat elterjeszteni. Arra kell törekedni, hogy a közmunka minél inkább értéket teremtő legyen a közmunkások és a helyi közösségek megítélésében egyaránt. Bővíthető az alkalmazás egyes állami tulajdonú vállalatok bekapcsolásával (ahol ilyen jellegű munkák jól hasznosíthatóak). Így sok ember számára adhat lehetőséget olyan közmunka programok elindítása, mint a megszüntetésre kerülő vasúti sínpályák felszedése és a terület rekultiválása, a rossz állapotú – nem gyorsforgalmi – közutak javítása, karbantartása, fejlesztése (Magyarországon a teljes úthálózat mintegy 200 ezer km, melynek több mint a fele burkolatlan). A közmunkákat monitoring rendszerrel, azaz a munkát irányító és felügyelő szakemberek alkalmazásával célszerű szervezni. Ugyanakkor fontos etikai kérdés, hogy a közszereplők (illetve a hozzájuk köthető vállalkozások) ne vehessenek igénybe ilyen munkaerőt.

A közmunka programok terjedelmét akkor lehetne racionálisan csökkenteni, ha meg lehetne akadályozni a fiatalok körében az ilyen foglalkoztatásra rászorulóknak újratermelődését. Rájuk koncentrálni kell bővíteni a valódi foglalkoztatáshoz visszavezető programokat.

3. A K+F+I, az informatika és az oktatási rendszer fejlesztése

A mai magyarországi helyzet fő jellemzője, hogy a születő tudományos eredmények csak lassan és esetlegesen piacosíthatóak, a gazdaság nem nagyon látja azok hasznát. Ez részben abból adódik, hogy a sikeresség jelenlegi fő mércéje a tudományos cikkek száma, nem pedig az üzleti szektor igényeinek előtérbe kerülése. Ebbe az irányba hat az alapkutatókat végzők esetenként arisztokratikusan elzárkózó attitűdje is. A másik oldalon ugyanakkor fellelhetők azok a „spin-off” jellegű vállalkozások, amelyek az elvont tudomány, azaz a tudás piacosítása, vagyis az innováció közötti kapcsolat pilléreit képezik. A sikeres cégek tapasztalatainak általánosítása fontos kapaszkodókat nyújthat az adott intellektuális kapacitás mobilizálása felé vezető úton, ezért ezek minél nagyobb számban történő létrejöttét indokolt támogatni.

A jelenlegi akadémiai, egyetemi, kutatói szektor aktívabb részvételét kellene lehetővé tenni és megkövetelni a termékek, technológiák, szervezési és marketing megoldások piacosításában, megteremtve az ebben résztvevők megfelelő érdekelttségét. Megfontolandó, hogy nyugat-európai mintára az akadémiai kutatóhelyek a településen vagy a közelében található szakirányú felsőoktatási intézményekhez csatlakozzanak, részt véve az oktatási tevékenységben is. Így a felesleges párhuzamos kapacitások felszámolhatóak, a felszabaduló forrásokból pedig a műszer- és eszközbeszerzések finanszírozhatóak lennének. Általában véve is erősíteni kell a kutatások gyakorlat-orientáltságát. A hazai adottságok (néhány hagyományosan sikeres elméleti tudományt leszámítva) nem kedveznek az alapkutatásnak, amely igen erősen eszközigenyes, ráadásul a nemzetközi tudományos életben való aktivitás is igen költséges. Az alkalmazott kutatásokat célszerű előtérbe helyezni, akár megtérülési követelményeket is felállítva. Ne a tudományos cikkek száma legyen a fő kérdés, hanem az alkalmazhatóság. Jelentősebb költségvetési eszközökkel a társadalomtudományok esetében is főleg a valós problémákra fókuszált kutatásokat célszerű támogatni.

3.1.K+F+I

Magyarországon nem csak a K+F-re elköltött pénz kicsisége - az GDP arányosan kb. megfelel a hasonló fejlettségű országoknak – hanem főleg annak rossz szerkezete az alapvető probléma. Ezért önmagában az a kormányzati cél, hogy GDP arányosan emelkedjenek a K+F kiadások (2020-ra 1,8%-ra a mostani 1,14-ről) nem hozhat eredményt, ha azon belül nem növekszik az üzleti szektor aránya, mert ez biztosítja a fejlesztési források hatékony felhasználását. Az üzleti szektor aránya a K+F

kiadásokban Magyarországon nem éri el az 50%-ot, a 70%-os uniós átlagtól bőven elmaradva. (Ugyanakkor az is tény, hogy **a KSH innovációt mérő vizsgálatai messze nem tükrözik a valós helyzetet**, a vállalkozások jellemzősen inkább nem töltik ki a megfelelő rovatokat, semmint, órákig számolják a kívánt adatokat.)

Azok a törekvések, amelyek csupán pénzügyi eszközökkel (adókedvezményekkel, pályázati támogatásokkal) próbálják ösztönözni a vállalatokat, nem igazán vezetnek sikerhez. A magyar vállalatok többségében meg sem fogalmazódik az igény az innovációra, vagy az nem elsődleges stratégiai cél. Jelzi ezt például, hogy a szabadalmaztatás az elmúlt tíz évben stagnáló és csökkenő periódusok váltakozásával telt, a szellemi tulajdon védelmével kapcsolatos bejelentések száma 2011-ben is csökkent. Összehasonlításként: 2011-ben Németországban egymillió lakosra 405 szabadalom jutott, Írországban 158, Olaszországban 83, Spanyolországban 54. Magyarország 17 szabadalommal az EU-27 utolsó harmadában helyezkedik el.

Hiányzik a kutatás-fejlesztésre és innovációra irányuló állami politika paradigmaticus váltása. Az egyes, jó irányban tett lépések (mint például a kkv-szektor egy részének mentesítése az innovációs járulékfizetés alól) ilyen viszonyok mellett nem képesek valamely koherens rendszer részeként kiteljesedni. **Elsikkad az az alapvető körülmény, hogy az innováció motorja, mindent fölülíró kényszerítő ereje a piaci verseny és az eredmények fő felhasználója a versenyszféra kell, hogy legyen.** Ebből adódóan **az innováció elsősorban és meghatározóan indirekt módon,** versenyhelyzetek teremtésével, a verseny feltételeinek biztosításával **ösztönözhető. Eszközei a liberalizáció, a dereguláció, az üzleti környezet javítása, a megfelelő közjavak biztosítása (döntően az oktatás és törvényalkotás terén).** Általános érvényű liberalizációt jelentene pl. az adminisztratív terhek régóta sürgetett, de látványos sikerekhez eddig nem vezető csökkentése. A közelmúlt számos példáját hozta arra, hogy a monopolhelyzetek felszámolása milyen kedvezően befolyásolta az innovációs tevékenységet és az árak alakulását pl. a távközlési szektorban. A monopolhelyzetek fenntartása az innováció ellen ható politika, akár az oktatásról, az energiakereskedelemtől, akár a tömegközlekedésről legyen is szó.

Az ilyen irányba tett lépések egyúttal a **működőtöke beáramlását is ösztönzik,** ami a technológiai transzfer révén az innovációnak a belföldi lehetőségekhez képest erősebb motorja. Célszerű fenntartani az innovációs járulék rendszerét és **az ellenőrzötteen ilyen célokat szolgáló saját kutatásokat ismétetlen levonhatóvá kell tenni a befizetésekből.** Az Innovációs Alapot aktívan működtetni kell. Igen fontos lenne innen **a szabadalmi bejegyzési folyamatok támogatása.**

Az indirekt ösztönzés másik eszköze a **kkv-szektor erősítése és a munkaerő mobilitás feltételrendszerének javítása.** A nemzetközi szakirodalom tanulsága szerint (különös tekintettel a regionális sikertörténetekre) **a regionálisan tömörülő kkv-k közötti munkaerő-vándorlás és a kapcsolati hálók kialakulása az innováció minden másnál jelentősebb forrása.** Különösen érvényes ez a megállapítás, amennyiben **nagy számban indulnak új (valódi piacra szolgáltató) cégek** és gyakran kerül sor arra, hogy a már meglévő vállalkozások társtulajdonosai és alkalmazottai azokról **leválva alapítanak külön vállalatot** valamilyen, az addigi munkájukhoz kapcsolódó új elképzelés megvalósítása érdekében.

Elvégezhető egyrészt a **közvetlen vállalati támogatások közvetett támogatásokkal való felváltása,** másrészt a **közvetlen támogatásoknak az eddigiekhez képest erősebb koncentrációja.** Olyan módon kell átcsoportosítani az alkalmazott kutatások ösztönzését szolgáló forrásokat, hogy azok **ne annyira magát a kutatást, hanem annak piacosulását segítsék.** Ennek egymással összefüggő kulcselemei a **szellemi tőkével való kereskedés előmozdítása és a kockázati tőke generálása,** tekintetbe véve a tőzsde lehetséges szerepét is. Kívánatos cél, hogy minél előbb kialakuljon az a jogi, befektetői, piackutatói, tanácsadói **közeg,** ami egy kritikus ponton túl már **önjáró módon,** önmagát gyarapítva **a tudást pénzre képes váltani.**

Mindezek alapján jó eséllyel számítani lehet eredményekre a gyógyszeriparban, a biológiai és orvosi kutatásokban, logisztikai és informatikai területeken, azok alkalmazásában, a modern fizikai, nanotechnológiai és génkutatásokban.

3.2. Az informatika térhódítása

Az informatika alkalmazása az üzleti, a kormányzati és a lakossági szektorban is **hatalmas fejlődést produkált**. Jelentősen nőtt és magas arányú a háztartások és vállalkozások internettel való ellátottsága, az internetezők aránya, s különösen jelentős eredménynek számít a nemzetközi összevetésben is magas a szélessávú internet penetráció. Nemzetközi perspektívában nézve azonban ennek **a lehetőségnek a kihasználásában nagy a lemaradás. Gyenge pont például az internetes bankolás, az internetes értékesítés és vásárlás, illetve más üzleti alkalmazások** elterjedtsége (részben az ügyfelek ilyen fizetésekkel kapcsolatos bizalom hiánya miatt). Magyarországon az üzleti szektor IT-költése az EU-n belül fajlagosan egyike a legalacsonyabbaknak (például minden második vállalkozásnak van csak honlapja, míg a nyugat-európai átlag 70-85%). **Nagy a lemaradás az e-kormányzásban is** (elképesztő módon még mindig nincs valódi egyablakos ügyintézés a cégregisztrációban, káosz jellemzi a TB és a nyugdíjadatokat, a PSZÁF vizsgálatai főleg kézi jellegűek, az egészségügyi vizsgálatok, adatok, leletek központi számítógépes nyilvántartása évtizedek óta csak napirenden van, stb.).

A 2010-ben bevezetett **válságadók** az IT-piac mintegy harmadát jelentő telekommunikációs vállalatok és bankok informatikai fejlesztéseit jelentős mértékben visszavetette. **A 3G hálózatok és a lakossági optikai hálózatok fejlesztése lelassult**. Az állami megrendelések is csökkentek, illetve számos esetben a verseny kizárásával, csak bizonyos cég(ek) számára elérhetők.

Költséges és eredményt nem hozó erőfeszítések történnek a kormányzati munka informatikai oldalról való fejlesztésére. A kormányzatban tehát vissza kell állítani az informatika megfelelő kezelését, szükség lenne hosszabb távú, szakmailag megalapozott IT-stratégiára. Az állami informatikai fejlesztési projekteket valódi pályázatokon lehessen elnyerni. **Minden magyar településen szükséges biztosítani ingyenes közösségi internet elérési pontokat.**

A kkv-szektor verseny- és exportképességének növelése nem képzelhető el, ha nem tartunk lépést a világszerte gyorsan fejlődő IT-technológiák alkalmazásában és nem veszünk nagyobb mértékben részt azok fejlesztésében. Ebben az államnak is lényeges szerep jut, felhasználói oldalon pl. támogatja az egyedi fejlesztések helyett a jelentősen olcsóbban üzemeltethető sztemerd alkalmazásokat, vagy magának a felhasználásnak az oktatását. **Indokolt a kkv-k perspektíváit korlátozó közbeszerzési törvényben a pályázókra vonatkozó értékhatár megváltoztatása, ezáltal a verseny fokozása.**

Mivel erős, nemzetközileg elismert Magyarországon az informatikai képzés, **fontos lenne megelőzni a nemzetközi cégek IT-központjainak idevonzását, kutató-fejlesztő központok Magyarországon történő felépítését**. Az informatikus keresetek a legjobbak közé tartoznak Magyarországon, ezért az IT-szektorban a munkahelyek növelése társadalmi szempontból is kívánatos. Ennek alapfeltétele a nyelveket beszélő, gyakorlati ismeretekkel is rendelkező informatikus és mérnökképzés hangsúlyos előtérbe helyezése és fejlesztése, akár külföldi hallgatók számára is.

3.3. Az oktatási rendszer fejlesztése

Az oktatás és képzés jelenti a lehetőséget arra, hogy a felnövekvő nemzedékek mind bővebb, használhatóbb ismerettel rendelkezzenek, és olyan tudáshoz jussanak, melyre alapozva kialakítható a hosszú távú társadalmi-gazdasági fejlődés. A képzéshez nyújt központosított keretet a mindenkori oktatási rendszer, melynek célja az adott kor követelményeinek megfelelő tudás közvetítése, a munkaerő-piaci igényekhez igazodó ismeretátadás hatékony rendszerének kialakítása, minőség- és esélyegyenlőség-biztosítása, valamint a változásokhoz való folyamatos alkalmazkodás előfeltételeinek megteremtése.

Állandó problémát jelent az oktatás rugalmatlansága a piaci igények gyors változásával szemben. A képzés hosszú átfutási idejének következtében **egy adott év oktatás-kibocsátása legjobb esetben a 3-5 évvel korábbi munkaerő-piaci igényekhez igazodik**, sokkal inkább az oktatási rendszer öntörvényű működésének terméke, mint a piaci igényeké. A probléma kezelésében nehézséget jelent, hogy **a munkaadók csak igen nagy vonalakban tudnak prognózist adni** néhány évvel későbbi képzettségi igényeikre. Ezért a mindenkori **oktatásirányításnak a világgazdaság és ezen belül különösen az EU fejlődési trendjei alapján kell hatékonyan szabályoznia a munkaerőpiac kínálati oldalának szerkezetét.**

A legfőbb problémát az jelenti, hogy miközben az elmúlt évtizedben jelentősen **emelkedett a lakosság formális** (elvégzett iskolai években kifejezett) **képzettségi szintje**, ugyanakkor **nem javult az oktatás eredményessége**. Elvben kijelenthető, hogy **a hosszabb tanulási periódussal eltöltött élettartam növeli a munkaerőpiacon való érvényesülést, az életszínvonal-emelkedés esélyét**, mert szélesebb látókörűséget, nagyobb rugalmasságot eredményez az egyén számára, ami elősegíti a könnyebb alkalmazkodást a környezet kihívásaira. Ugyanakkor fontos szempont az is, hogy az évek során **felhalmozott ismerethalmaz mennyiben szolgálja az adott kor követelményeit**, a fennálló gazdasági szerkezetet, a fenntartható fejlődéshez szükséges tudásbázist, és az egyes társadalmi csoportok **egyenlő eséllyel indulnak-e** a tudás megszerzésében. **Itt már jelentős hiányokat tapasztalunk.**

A köz- és felsőoktatás területén az oktatási kapacitás túlméretezett a tanulólétszámhoz képest. Az iskolák versenyezni kényszerülnek a tanulókért, az intézmények olyan szakokon indítanak képzést, ahol biztos a nagyarányú érdeklődés és háttérbe szorulnak a munkaerő-piac igényeit kielégítő, kevésbé divatos képzések. Mindez az **oktatás minőségének rohamos visszaesésével**, illetve a munkaerő-piaci **kereslet és kínálat további eltávolodásával** jár. Az elmúlt évtizedek tapasztalatai szerint **az érettségi nélküli szakmunkás képzettség kétségtelenül zsákutcának mutatkozott** a munkaerő-piaci mobilitás szempontjából. Más oldalról látni kell, hogy **az általános iskolát végzettek bizonyos hányada nem képes megfelelni a valós középiskolai követelményeknek a színvonal csökkentése nélkül.** A **szakiskolákba felvételiző fiatalok** az esetek többségében olyan tanulók, akik valamilyen képesség, ismeret hiányában, vagy magatartási probléma, motiválatlanság következtében, nem tudnának megfelelni a szakközépiskolák és gimnáziumok követelményeinek. Ez egyben azt is jelenti, hogy **naivitás elvárni, hogy ebből a meritési körből jó minőségű szakmunkásokat lehet majd képezni.** A munkaadók elég nagy része – főleg a belföldi magántulajdonban lévő kis és középvállalkozók – pedig nem hajlandó a bérezésben és a munkakörülmények biztosításában elismerni az érettségizett szakmunkások magasabb igényeit. **Végülis a csökkenő tanulólétszámhoz igazodva helyi döntéssel és helyi szervezésben (iskolabusz) a közoktatás kapacitásait ésszerűen csökkenteni kell, de úgy, hogy a koncentráltabb iskolaszervezet révén az oktatás minőségi (szakmai és pedagógiai) színvonala emelkedjen.** Különösen az értő olvasás, az idegen (főleg angol) nyelvtudás elsajátítása és a felhasználói informatikai ismeretek megszerzése területén kellene elérni, hogy minden egyes általános, ill. középiskolai tanuló elérje a magas tudásszintet.

Az elmúlt két évtizedben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők elhelyezkedési esélyei voltak a legjobbak a munkaerőpiacon, bár a 2000-es évtizedben már körükben is némileg nőtt a munkanélküliség. Egyre gyakoribb, hogy nem ott helyezkednek el, amit elvégeztek. **A felsőfokú végzettség univerzális alappá kezd válni a munkaerőpiacon.** Problémaként fogalmazódott meg a felsőfokú végzettségűek által gyakorolt kizorító hatás az alacsonyabb végzettségűek irányába. Valójában a folyamat fordított irányú: **korábban a középfokon oktatott ismeretek egy része felcsúszott a felsőoktatásba, s emiatt töltöttek be diplomások, korábban érettségivel is ellátható munkahelyeket.** **A felsőoktatás kapacitásfeleslegét sajátos exportcélokra érdemes fordítani: meg kell növelni a külföldi (fizető) hallgatók számát és arányát.** Ez persze minőségi átalakulást igényel: a globális versenyben kell helytállni.

Összességében az elmúlt két évtized legfontosabb tanulsága az oktatási rendszer alakítói számára az, hogy **a munkaerőpiacra csak szakképzettséggel lehet jó eséllyel betörni, s a szakképzettség irányának pedig idomulnia kellene a munkaerő-piaci kereslethez.** A hallgatók viszont elsődlegesen az érdeklődés, és nem a munkaerő-piaci kereslet alapján választanak szakirányt. A népszerű szakoknál sokan jelentkeznek másoddiplomás képzésre, költségterítéses képzésre vagy levelező tagozatra. **Ezért a tartós megoldás: rászoktatni őket a tanulásra egy életen át!**

Az oktatási rendszer további alakításánál **fontos szempont a 8 osztályos alapképzés értékeinek, megbecsültségének helyreállítása.** El kell érni, hogy ez alatt az idő alatt valóban mindenki tanuljon meg **írni, olvasni, számolni és angolul társalogni** s szert tegyen **informatikai alapképzettségre.** **A középfokú képzés differenciáltságán enyhíteni kellene,** felesleges a mai 8-6-4 osztályos gimnáziumi rendszer. Az állami középfokú képzésnek **a tömegigényeket** és nem a „zseniképzés” szempontjait **kell kiszolgálnia.** Vissza kellene állítani a szakközépiskolai képzés renoméját, hogy az valóban valamilyen szakképesítéssel bocsássa ki diákjait. **A felsőfokú képzés színvonalát növelni szükséges, kevesebb, jobban felszerelt felsőoktatási intézményre van szükség,** az oktatott szakok számát csökkenteni szükséges. **Idegen nyelvű képzéssel be kell kapcsolódni a nemzetközi felsőoktatási versenybe.**

A közoktatásban a fenntartói feladatokat vissza kell helyezni az önkormányzati szférába, célszerűen a járási (kistérségi) kötelező önkormányzati társulásokhoz. A túlcentralizáltságot meg kell szüntetni, megnövelve a tanári kar önállóságát a tanítási anyagok és módszerek megválasztásában.

A szervezeti változások sora lehetőséget ad arra, hogy az **iskolahálózat racionálisan igazodjon a csökkenő tanulói létszámhoz,** de úgy, hogy **ez javuló oktatási színvonalat és még némi közpénz megtakarítást is eredményezzen.** A későbbi foglalkoztathatóság jelentős részben a közoktatás színvonalán, a hátrányos helyzetűek részére nyújtott segítségen múlik (ez utóbbit külön prioritásként indokolt kezelni).

A felsőoktatásban az állami finanszírozású helyek száma nem csökken tovább. Ezekre (a szakok között **nem diszkriminatívan elosztott**) helyekre a **második évtől általános képzési hozzájárulást** kell bevezetni (ami mértékében nem éri el a képzés költségét) **a tanulmányi eredmény szerinti első 10-20%, és a szociális helyzet szerint 10 % részére mentesség biztosítása mellett.** Ugyanakkor a kedvezményes általános diákhitel is működne. A költségterítéses képzési lehetőség fennmaradna.

A felsőoktatás integrálódása és racionalizálása cél, de ezt reális ütemben célszerű szorgalmazni. Esetleg az akadémiai kutatóintézetek részbeni áthelyezésével is meg kell erősíteni a **csúcsegyetemek kutatási potenciálját.** Ezekben az egyetemeken jelentősen növelni kell a főleg külföldiek részére, idegen nyelveken indított képzések számát.

4. Lehetséges ágazati politikák

A klasszikus ágazati politika idejétmúlt megközelítése a gazdaság- és fejlesztéspolitikának. Az **Európai Unióban** iparpolitika alatt **nem** a magyarországi hagyományoknak megfelelő **ipari ágazatok** fejlesztésére vonatkozó elképzelések rendszerét értik, hanem **az üzleti szektor működésének szabályozását, versenyképességének előmozdítását.** A vállalati támogatások tilalma, a „győztesek előre kijelölésétől” való irtózás nem is igen hagy meg semmit a régi eszköztárból. Véleményünk szerint sincs is értelme nyertes, vesztes, perspektivikus és stratégiai ágazatok kiválasztásának. Minden ágazaton belül vannak korszerű és elmaradott technológiák, jól és rosszul prosperáló cégek. **Ágazati politikaként elsősorban a versenypolitikát tartjuk az uniós elvekkel összhangban levőnek és a gazdasági növekedés szempontjából elfogadhatónak.** A gazdasági irányítás megkerülhetetlen

feladata az ágazati verseny létének, a piacra lépés szabadságának biztosítása, monopóliumok, kartellek és más versenykorlátozó szerveződések visszaszorítása, beleértve a kapcsolódó és versenyző ágazatokat is. Az Európai Unió Ipari és Vállalkozási Főigazgatósága gazdaságfejlesztési szempontból keresztmetszeti témákat vizsgál: pl. a **jövő kulcstechnológiáit, a kulturális és kreatív iparokat, vagy a magas tudástartalmú szolgáltatásokat.** (Nem különbözteti meg a „termelést” és a „szolgáltatást”.) Valószínűleg **előbb-utóbb érdemes lesz átállni ezekre a fogalmakra,** különösen, ha uniós forrásokat kívánunk megnyerni a hazai vállalkozásfejlesztésre.

4.1. Energia, zöldgazdaság

A rendszerváltozás óta a magyar gazdaság alapvető szerkezeti változáson ment keresztül, amelynek következtében az energiaintenzív iparágak fokozatosan visszaszorultak. A hazai össztermék (GDP) jelentős növekedése mellett így a halmozatlan bruttó **energiafelhasználás** gyakorlatilag stagnált, illetve csak 2000 után kezdett lassan emelkedni. A **gazdasági és pénzügyi válság óta ismét látványos csökkenés következett be,** részben a GDP visszaesése, részben a lakossági fogyasztás drámai csökkenése és az energiaárak emelkedése miatt. Mindez az **energiahordozók hazai termelésének erőteljes visszaesése** mellett valósult meg.

A gazdaságban és az energiaszektorban lezajlott sokrétű minőségi változás eredőjeként a hazai gazdaság egységnyi – vásárlóerő paritáson számított – GDP-re vetített **energiafelhasználása mintegy 10%-kal magasabb az EU27 átlagánál. Az energiahordozók áremelkedése a rendszerváltás óta legalább másfélszeresen haladja meg az inflációt.** A fajlagos energiafelhasználás radikális javulását tehát nem követte az egységnyi kibocsátás energiaköltségeinek csökkenése. A magyar gazdaság versenyképességén az elmúlt másfél évtizedben az energiafelhasználás nem javított.

Az üzleti szféra versenyképességét tovább rontja a lakossági és az üzleti szféra árainak sajátos magyar értelmezése: a **két meghatározó energia** – villamos energia és földgáz – **tekintetében az üzleti szféra árai inkább magasabbak, mint a lakossági árok.** A probléma megoldását nehezíti, hogy a magyar lakosság egy főre számított energiafelhasználása az EU országok között a legalacsonyabbak közé tartozik, de a háztartások költségében az energiakiadások mégis jóval magasabbak, mint a fejlett országokban.

Az üzleti szféra és a lakosság alapvető érdeke tehát **az energiaköltségek jövőbeni minimalizálása,** bár ennek döntő tényezője nem annyira az energia-megtakarítás vagy az energiaköltségek érdemi csökkentése, hanem sokkal inkább az általánosabb hatékonyság, az egy főre jutó GDP növelése lehet.

Magyarország számára olyan jövőbeni energiapolitika kívánatos, amely mindenekelőtt az energiaköltségek – alapvetően a hatékonyságjavításon, illetve az energiatakarékosságon keresztüli és nem az árak mesterséges leszorításával elért – csökkentésére és a versenyképesség javítására koncentrálna, elfogadható ellátásbiztonság és gazdaságilag vállalható környezetvédelmi követelmények teljesítése mellett. A kívánatos optimum elérése nagyon sok, nemcsak gazdasági tényező mérlegelését feltételezi, amely a piacgazdaságban működő erők mellett — figyelembe véve a szolidaritás elvének érvényesítését is — **az állam közreműködését is nélkülözhetetlenné teszi.**

A hazai energiapiac kínálati oldalán az infrastruktúra (erőművek, átviteli és elosztó rendszerek stb.) és ezek technológiai paraméterei, az energiahordozók összetétele, de maga az energia-felhasználás technikai, technológiai jellemzői miatt alapvető átalakulást 4-5 éves távlatban nem várhatunk. Ugyanakkor **elindítandó** egy optimalizálásra törekvő folyamat, amely egyrészt **az energiával való gazdálkodás hatékonyságára (piacosítás) fókuszál,** másrészt **a felhasználási oldalon az egységnyi energiával előállítható hozzáadott érték növelésére helyezi a hangsúlyt** (hőközpontok korszerűsítése, nyílászáró-csere, állami-önkormányzati épületek szigetelése, szabályozhatóság, okos mérés, stb.).

Amióta Magyarország az Európai Unió tagja, az energiaellátás biztonsága nem választható el az Unió egészének **ellátásbiztonságától**, azaz csak az EU egészsét figyelembe véve lehet azt megteremteni, illetve fenntartani. Az ellátásbiztonság **nem jelentheti az önellátás felé fordulást**, a minden áron való függetlenedést. Ez ugyanis az energiaárak emelkedése irányába hatna, hiszen Magyarországnak nincsenek komparatív előnyei régiós összevetésben az energiatermelés terén.

Az energetikában most kiemelkedő szerepet játszó szénhidrogének világméretű földrajzi eloszlása egyenlőtlen és erősen monopolizált. Bár a helyettesítő termékek (pl. a nem konvencionális szénhidrogének) 2018-ig várhatóan mindkét ártorzító pozíciót erodálni fogják, de a piacositás érdemi szerepének érvényesüléséhez a **beszerzési források diverzifikálása** elengedhetetlen. A mostani kormányzati törekvésekkel szemben ugyanakkor nem szabad „átesni a ló túloldalára”! A „Függetlenedés az energiafüggőségtől” energiasztratégiai céllal szemben inkább **a nemzetközi együttműködés elfogadott normáinak érvényesítése, az államközi kapcsolatok normalizálása tűnik eredményesebb megoldásnak.**

A gazdasági versenyképesség javulásához **helyesen kialakított, stabil és kiszámítható, a piaci mechanizmusok által alakított árrendszerre és szabályozási keretekre** van szükség. (Csak látszólag és rövidtávon hoz előnyöket az árak mesterségesen alacsony tartása, mert az így kiváltott „pazarlás” hosszabb távon jelentős költségekkel jár.) Nem az árakat kell eltorzítani, hanem bizonyos területen a korszerűsítés végbemenetelig, szűk körben pedig tartósan (pl. a távhőszolgáltatás esetében, szociális rászorultság esetén) célzott támogatást kell érvényesíteni.

Energiahatékonyságot rontó tényező, hogy Magyarországon **a hagyományos energiahordozók** legtöbbje csak **igen jelentős ráfordítások árán tehető „tisztává”**. Emellett az előtérbe kerülő **megújuló energiaforrások** – a vízenergiát kivéve – nem versenyképesek és még 2014-2018 között sem lesznek azok. Az előbbi magántőke bevonásával általában kezelhető, az utóbbi azonban csak a költségvetést – vagy az átvételi árakon keresztül a végfelhasználói árakban közvetlenül a lakosságot – terhelő támogatással oldható meg, ami viszont rontja a nemzetgazdaság egészének versenyképességét. Mivel a megújuló részarány növelése globális követelmény, **Magyarországnak is ebbe az irányba kell haladnia, de az ütemet tekintve óvatosság és a minimumfeltételek teljesítése ajánlható mindaddig, amíg a megújulók a piaci versenyben talpon tudnak maradni.**

Hosszabb távon egy kiegyensúlyozott, **több lábon álló**, de legfőképpen olyan hazai **erőművi portfólió** kialakulását kell (pl. a jelenlegihez képest jóval egyszerűbb engedélyeztetési szabályokkal) ösztönözni, amely **elsősorban piaci alapon valósul meg**. Ebben szerepet kell, hogy kapjanak nukleáris egységek (!), mint alaperőművek, földgázalapú egységek, mint menetrendtartó erőművek, illetve olyan földgázra, vízre, vagy éppen napenergiára alapozott egységek, amelyek a csúcsgigényeket tudják kiszolgálni. Egy ilyen rendszerben, helye van a szélerőműveknek is olyan mértékig, amíg azok biztonságosan és gazdaságosan (kiegyensúlyozásuk többletköltségeit is figyelembe véve) a rendszerbe illeszthetők.

A magyar gazdaság versenyképességét csak a hatékonyan működő, **regionális**, geopolitikai lehetőségeket kihasználó, az átmeneti működési zavarokat kiegyenlíteni képes **energetikai versenypiacok** kialakítása biztosíthatja. E vonatkozásban a legfontosabb feladat egyrészt az egységes EU energiapiac megvalósulásának elősegítése, másrészt a vezetékes energiahordozók versenypiacának elmélyítése, ennek részeként a határkeresztesző kapacitások fejlesztése, és végül a regionális energiapiacok működési elveinek, jogi szabályozásának harmonizálása. Liberalizált piaci körülmények között az optimális energiahordozó szerkezet elérésére, az ellátásbiztonságot garantáló vezetékrendszerek és tárolók megvalósítására, termelő kapacitások fejlesztésére csak társasági döntések alapján van lehetőség, de az államnak is nagy szerepe van a megfelelő beruházási feltételek, ösztönző gazdasági környezet létrehozásával. A **regulációs környezet** mielőbbi, teljes **piacnyitásnak megfelelő véglegesítésével** elő kell segíteni a regionális energiapiac kialakulását, fejlődését, a regionális szinten is versenyképes társasági struktúra kialakulását, hogy az új beruházásokra vonatkozó megfontolások már ennek megfelelő peremfeltételek mellett kezdődhessenek meg.

Jelentősen javítani kell a lakossági energiafelhasználás hatékonyságát. Ehhez a távhő ellátásban hozzátartozik a szállítási veszteségek csökkentése, de a fogyasztás szabályozhatóságának a növelése is. Az épületek energiatakarékos felújítása támogatásra érdemes. Az áramigények csökkenését segítheti a kisebb fogyasztású izzók, berendezések elterjedésének ösztönzése. A fogyasztással történő takarékosagot (és a kifizetetlen tartozások elkerülését) szolgálhatja a kártyás villanyórák további terjedése is.

4.2. Turizmus

A hazai szálláshelyek vendégforgalma, a vendégéjszakák száma az utóbbi években növekedni tudott Magyarországon, ami elsősorban a **külföldi vendégeknek köszönhető. A belföldi vendégek száma csökken**, ami a háztartások folyamatosan zsugorodó anyagi lehetőségeit nézve a következő néhány évben sem fog érdemben változni. Ezen a SZÉP kártya sem segít (jelenleg mintegy 700 ezer kártyatulajdonos van, akik kb. 15 ezer elfogadóhelyen tudják azt használni), hiszen azt elsősorban nem szállás célra veszik igénybe a munkavállalók. A leginkább látogatott szálláshelyek Magyarországon a négy- és ötcsillagos szállodák, forgalmuk - elsősorban a külföldi vendégeknek köszönhetően - folyamatosan növekszik. **Az utóbbi években számos négy- és ötcsillagos wellness szálloda épült az EU-s pályázati kiírások hatására, nem egyszer valós üzleti koncepció nélkül.** Ennek eredményeként **túlzott kapacitás van** ebben a szegmensben, elsősorban olyan szállodáknak köszönhetően, melyek nem turisztikailag vonzó környezetben helyezkednek el. **A kereskedelmi szálláshelyek bővítését célzó további intézkedések, pályázati kiírások nem indokoltak.** Legfeljebb az **alacsony kategóriájú szálláshelyek rekonstrukcióját, feljavítását** célszerű támogatni.

A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmának növekedése kedvező hatással van a magyar gazdaságra – különösen a külföldi vendégek esetében – mivel költségeik révén növelik a fogyasztást és az adóbevételeket, s közvetett hatásként új munkahelyek teremtéséhez is hozzájárulhatnak. A belföldi vendégforgalom érdemi növekedése leginkább a háztartások anyagi helyzetének javulásával érhető el. **További kedvezmények adása a szálláshelyek forgalmának növekedéséhez – így különösen az áfa csökkentés révén – nem indokolt,** hiszen ezek a jelentős költségvetési kiesést okoznának, ráadásul hatásuk rövidtávon a szálláshelyeknél (tulajdonosuknál, üzemeltetőjüknel) jelentkezne, ami nem a kívánt hatást érte el.

Érdemes lenne a turisztikai hivatalnak összegyűjteni és könnyen elérhetővé, több szempont alapján is kereshetővé tenni a kisebb-nagyobb belföldi programokat, szolgáltatásokat, fesztiválokat, ami a feltehetően nagyobb forgalom mellett ösztönöznék a szervezőket is az összehangoltabb és az igényeknek jobban megfelelő programok szervezésére.

A külföldi vendégforgalom növeléséhez tudatos és a fő desztinációkra célzott nemzetközi ország marketing szükséges, melyet a már amúgy is adott lehetőségekhez, eseményekhez – természeti és építészeti adottságok, fesztiválok, sportprogramok, gyógyvizek stb. – kell igazítani, még hozzá **előzetes gazdasági hatásvizsgálatok** által. Érdemes lehet **kiemelt programokat** (és helyszíneket) beazonosítani, melyeket a magyar turisztikai hivatal annak várható makrogazdasági előnyeivel arányos mértékben nemzetközi marketinggel támogat. Ennek keretében a jelenlegi támogatások hatásvizsgálata és az alternatív források keresése is szükséges (pl. a Hungaroring Magyar Nagydíj esetében a hasznélvező szállodákat is be lehetne vonni az általuk fontosnak tartott esemény finanszírozásába, s így az állami részvétel csökkenhetne).

Kiemelt fontosságú a **Balaton** turisztikai vonzaskörzetének egységes kezelése, **fejlesztési térség létrehozása.** Ennek főleg egyes programkínálatot növelő fejlesztések támogatásában lenne jelentősége.

Összességében jelentősebb beavatkozás gazdaságilag nem indokolt a turisztikai szektorban a fokozottabb, összehangoltabb és hatásvizsgálatokkal jobban alátámasztott belföldi és nemzetközi marketing tevékenységen és bizonyos kiegészítő fejlesztéseken kívül.

4.3. Logisztika

Magyarországon már régen megvetette a lábát **számos globális logisztikai hálózat**, akik nem csak a legmodernebb technológiával rendelkeznek, **de egyben tőkeerősek is**, így a piac igényeihez meglehetősen gyorsan tudnak alkalmazkodni. A nemzetközi láncok ráadásul előnyt élveznek, mivel a logisztika egyre nagyobb értékben és mértékben nemzetközi viszonylatokban jelenik meg, ahol ezen hálózatok magasabb minőséget és kedvezőbb anyagi feltételeket tudnak ajánlani. A piac továbbá a **komplex szolgáltatókat** favorizálja, amit költséghatékonyan leginkább a nagyobb hálózatok tudnak kínálni. Ennek eredményeként ma már alig található nagyobb magyar tulajdonú logisztikai vállalat hazánkban. **Logisztikai vállalatok célzott támogatása a fentiek miatt nem indokolt**, viszont a külföldi logisztikai hálózatok a magyar gazdaságot hatékonyan támogató tevékenységéhez kiszámítható (gazdasági, szabályozási stb.) **környezet** szükséges.

Infrastrukturális szempontból az úthálózat az autópályák tekintetében jó (a bekötő úthálózatot tekintve súlyos problémák vannak), **légikikötőnk megfelelő, a vasúti infrastruktúra viszont szegényes, a vízi pedig – a Duna kiszámíthatatlan vízállása miatt – korlátozott**. A raktárkapacitásokban összességében túlkínálat van. Nemzetközi színvonalú intermodális – legalább két szállítási mód kapcsolatát biztosító – logisztikai központok esetében célszerű megvizsgálni, hogy mely területen lehet indokolt a fejlesztés támogatása. **Záhony logisztikai térség fejlesztése évek óta napirenden lévő kérdés**, eddig azonban sajnos **a befektetések nem hozták meg a kívánt hatást**. Annak ellenére sem, hogy a keleti irányú vasúti kapcsolat (különösen Nyugat-Kína és Kazahsztán, valamint Oroszország és Ukrajna vonatkozásában) **jelentős piaci lehetőségeket hordoz magában**. Komoly gazdasági érvek (vámbevétel, pályahasználati díj bevétel, fuvarozókon keresztül adóbevétel, exporttöbblet stb.) szólnak a záhonyi forgalom növelése mellett. A fejlesztés során figyelembe kell venni a környező országok meglévő adottságait és tervezett fejlesztéseit, s **a beruházásokat piaci hatásvizsgálatoknak kell megelőzniük**.

4.4. Autóipar és gyógyszeripar

A magyar iparban súlya miatt az autóipar (az ipari termelés 21%-a), a K+F-ben betöltött jelentősége miatt pedig a gyógyszeripar különös jelentőséggel bír. Mindkét ágazat erősen exportorientált, a fő folyamatait nem a magyarországi kereslet, hanem a világpiaci tendenciák határozzák meg. Mindkét ágazatban komoly külföldi működő tőke van jelen, az autóipar különösen jelentős keresletet támaszt a magyar beszállítók felé. Elsősorban **a technológiai fejlődés, másodsorban a világ nagy régió között zajló funkcionális átrendeződés határozza meg mindkét ágazat fejlődési folyamatait**. A költségversenyben most még előnyt élvező tevékenységek egy-két éven belül elavulhatnak (pl. az automatizálás miatt), illetve áttelepülhetnek kisebb telephelyi költségű területekre (pl. a vállalkozóbarát szabályozás miatt).

A gyógyszeriparban a profit (a nemzetközi iparági környezethez képest) túlzott leszorítása azt eredményezheti, hogy a K+F tevékenység kedvezőtlenül eláramlik Magyarországról. **Az állam megrendelést adhatna jelentős közegészségügyi problémák** (hirtelen szívhalál, mozgásszervi panaszok, magas rákhalandóság, járványveszélyek stb.) **megoldását célzó alkalmazott kutatásokra**, amelyek eredményeit ilyenkor **ingyen kaphatnák meg az érintettek** (kórházak, egészségügyi intézmények és a gyógyszergyárak).

A szakképzésben a közismereti tárgyak oktatásának visszaszorításával esély sincs rá, hogy több – a szakmák gyors változásaihoz alkalmazkodni képes – középszintű szakemberhez (laboránshoz, technikushoz stb.) jussanak az autó- és a gyógyszeripari cégek. A megoldás ezen ágazatok számára nyilvánvalóan **egy erős közismereti és műszaki alapképzést nyújtó közoktatás és saját szervezésű, rövid, de gyakori specializáció** volna – akár cégen belüli, akár külső intézménytől megrendelt oktatás keretében. Itt is megfontolandó az ágazat-semleges kiterjesztés.

4.5. Agrárpolitika

Az export felé minden fázisban nyitott magyar mezőgazdaságban alapvető érdekellentét van az extenzív, nagytáblás növénytermesztés és a terményeket felhasználó állattenyésztés, valamint az utóbbiak és a húsipar, illetve a húsipar és a kereskedők között. A terményárak jelenleg magasak (és az előrejelzések szerint évekig magasak lesznek), ami a földalapú támogatásokkal együtt jelentős jövedelem felhalmozást biztosít a földet használóknak. Kérdés, hogy a földtulajdonosok milyen mértékben tudják realizálni ezt a többletet a földbérleti díjakban, illetve a földárakban. Jelenleg becslések szerint 1,5-2 millió földtulajdonos van, miközben a földhasználók száma 300-400 ezer körüli, s ezen belül a volt termelősövetkezetek (illetve a nyomukban létrejött gazdasági társaságok) művelik a földterület túlnyomó részét. Az ő földhasználatuk kedvező a magántulajdonosoknak, mert hosszú távra veszik bérbe a kisebb birtokokat is, s átengedik számukra az EU földalapú támogatások nagyobb részét. A meghatározó nagy gazdasági egységek mellett falvanként 5-10 nagygazda van jellemzően jelen a földbérleti piacon, s gyakran szíveségi használatban művelik a földet (a távollévő rokonok helyett). Jól látható az alacsony volumenű földforgalmi piaci adatokon, hogy a tulajdonosok jellemzően nem akarnak megválni a földtől, aminek részben az az oka, hogy a földárak még emelkedőben vannak (és van használó). Ugyanakkor belátható, hogy a jellemzően 1-2 hektáros „gazdák” (a gyümölcs és zöldségtermelést leszámítva) nem tényleges piaci szereplők, s többnyire a földhasználatért kapott jövedelmek sem jelentősek a bérbeadók számára. Mindez egy általánosabb problémát is mutat. A földtulajdon (és az aranykoronában kifejezett földérték) nem tükrözi a valóságot: adózási (őstermelői kedvezmények) és egyéb okokból (pl. egy tulajdonos nevében nem lehet 300 hektárnál nagyobb földterület) a földeket „szétírták”. Mindenesetre az adott tulajdoni és gazdálkodási viszonyok és a földforgalom korlátozásai miatt **tőkehiány jellemzi az agráriumot.**

Ugyanakkor a nálunk kialakult sajátos nagytáblás művelés a tőkehiány miatt azzal a gonddal is jár, hogy **aratáskor hirtelen kell vevőt találni a szemes terményre**, mert a földhasználóknak nincs elegendő saját tulajdonú **szárító- és raktárkapacitásuk**. Ezért az aratáskori alacsonyabb árakon adják el a gabonát, s a **haszon jelentős része a felvásárlókhöz kerül**. A felvásárlók jellemzően erősen bankhitel függők, így ők is abban érdekeltek, hogy lehetőleg **azonnal kiszállítsák az országból** a gabonát, mert a hazai malmok nem képesek jelentős raktárkészletet felhalmozni (szintén a tőkehiány miatt). Így viszont két aratás között **jelentősen drágábban kénytelenek megvenni** a hazai felhasználók a szükséges búzát, takarmányt.

Sajátos gond még a szélsőséges időjárás (az aszály és a belvíz, jégeső, árvíz) által okozott ún. **elemi károk kezelése**. A mezőgazdasági biztosítások jellemzően nem kezelik ezt a problémát, az állam pedig nem képes kezelni (esetlegesen, egyedi módon nyújt segítséget). Mivel nem kiszámítható, de rendszeresen jelentkező eseményekről van szó, ezért – az agrárszféra érdekképviselőinek egyetértése esetén – megfontolandó egy **földterületi kötelező biztosítás** létrehozása, amelybe minden földtulajdonosnak kötelező lenne befizetnie, s 5 év átlagában ezen állami biztosítónak nullszaldós eredményt kellene biztosítania.

A **gyümölcs és zöldségtermesztésben** folyamatos a fajtaváltás, ugyanakkor a tőkehiány itt is állandó gond. Sokkal **nagyobb léptékekben** lenne érdemes haladni, de meg kell teremteni a **feldolgozást** is (hűtőházak, kisebb-nagyobb konzervgyárak) és persze a magasabb feldolgozottságú termékek **piacra jutását** is ösztönözni kellene. A hátrányos helyzetű területeken ezek a kisebb beruházások jelentős számú munkahelyet teremthetnének. A szokásos, csak a fejlesztésre gondoló „magyar betegséget” elkerülendő **komplex program kell a nagy gyümölcs és zöldségtermelő vidékekre**, együttműködve a kiskereskedőkkel és a nagyobb feldolgozókkal is. **A borászat jól mutatja e gyermekbetegség jeleit:** EU-s forrásokból jellemzően kistermelők fejlesztik pincészetüket (jellemzően erős turizmust ígérve), majd kiderül, hogy a turista kevés, viszont a megtermelt bormennyiség nem alkalmas arra, hogy a nagyobb kereskedők (áruházláncok) megvásárolják minőségijük termékként (magas áron).

Az uniós csatlakozáskor elvileg főleg azért kértünk **derogációt** a **földforgalomra**, mert attól lehetett tartani, hogy a tőkeerős külföldi vevők felhajtják a termőföld árakat és ezek, beépülve a mezőgazdasági termékek áraiba élelmiszerdrágulást okoznak. Azóta **kiderült, hogy az élelmiszerek árait az erős importverseny inkább lefelé szorítja, a mezőgazdasági árak pedig a világgiaziakkal mozognak együtt, a tilalmakat pedig igen változatos módokon megszegik a földtulajdonosok és a földet használni kívánók.** Az Orbán kormány kinyilvánított, de nem érvényesített törekvése a helyben lakó gazdák támogatására **látványosan megbukott az állami földek hasznosításakor.** Nagy kérdés, hogy az állattenyésztés kis- és középparaszti gazdaságokban hatékonyan megvalósítható-e? A példaképnek tekintett világháború előtti időkben is az önellátás volt a jellemző, a csekély mértékű felesleget pedig a szomszédos városok piacain értékesítették. Erre ma már nincs mód. **A korszerű állattartás olyan tőkeigényes tevékenység** (megfelelő ólak, állatorvosi felügyelet, ÁNTSZ és állatjóléti előírások betartása, gondoskodás a megfelelő tápokról), amely csak nagy mennyiségű állat tartása (kivéve biogazdálkodás) esetén jövedelmező. Amennyiben a takarmányt, tápot nem képes a gazdaság a maga számára megtermelni (ahogy jelenleg a nagyüzemek teszik), akkor a hektikus takarmányár mozgások miatt a megtérülés elmarad (hiszen a végtermék árat kordában tartja a szűkös fogyasztói kereslet és az importverseny). Ezért – amennyiben a hazai önellátás, esetleg export – gazdaságpolitikai cél, akkor **szükségszerűen támogatni kell a nagy állattenyésztő telepek földhasználatát is.** Ennek legegyszerűbb formája – a már meglévő EU beruházási támogatások mellett – a földhasználat során ezen gazdaságok előnyben részesítése (megfelelő feltételek vállalása mellett, piaci alapú bérleti díjak megfizetésével).

Az extenzív és nem méretgazdaságos növénytermesztést jól mutatja, hogy a legfontosabb növények termésátlaga elmarad az unióstól, vagyis kedvező klimatikus adottságaink dacára mezőgazdaságunk termelése kevésbé hatékony.

A tőkeerős földtulajdonosok végre tudták hajtani azokat a befektetéseket – gépbszerzést, fajtacserét, szervezési intézkedéseket, tápanyag utánpótlást stb. – ami a termésátlagok megemelésével alacsonyabb árak mellett is jövedelmezővé tehetné a gazdálkodást.

Az **állattenyésztés folyamatos válságban van.** A nagy állattartó telepek átestek egy korszerűsítési hullámon az EU csatlakozás előtt és azt követően. Ez jellemzően növelte a termelékenységet, s csökkentette a munkaerő szükségletet. Az utóbbi évek állomány-csökkenése a sertés és a szarvasmarha esetében azt jelzi, hogy **a koncentráció erősödik.** A sertésállomány csökkenése azonban trendbe illik: a sertéshús hazai fogyasztása visszaesik (ahogy az Unióé is), elsősorban egészségügyi okokból: a fogyasztók zsírosnak, így hizlálónak találják a sertéskészítményeket, s a koleszterinmizéria is hat. Erős illúzió azt gondolni, hogy a hazai minőségi termékekkel majd Ázsiában (esetleg az orosz piacon) fogunk labdába rúgni. A logisztikai, a nagy- és kiskereskedelmi költségek nem biztosítanak jelentős profitot ezeken a piacokon. A szarvasmarha esetében jobb a helyzet, a hazai tejtermelés alapvetően kielégíti a hazai igényeket, bár az import (olcsósága okán) nő. A marhahús hazai felhasználása nem jelentős, mivel a hazai fogyasztók számára az prémium termék (ugyanakkor a jövedelmek emelkedésével valószínűleg növekedni fog a marhahúsfogyasztás). A szárnyasok (elsősorban a tyúkfélék, pulyka) piaci pozíciói erősek, de a termelőket sújtják a magas tápár, a különböző hatósági díjak stb. Ez esetben is látszik, hogy csak közepes és nagy gazdaságok képesek termelékenyen termelni. **A szigorú EU szabályozásokat nem sértve indokolt felülvizsgálni és a lehetséges mértékben deregulálni az állattenyésztésre érvényes előírásokat.**

Az **állattenyésztők** problémája az, hogy ami jelentős jövedelmet generál a növénytermesztőknek (az EU-s támogatás és a magas terményár), az veszteség számukra, miközben az állati termékek felvásárlási ára az alapanyagárak növekedését nem tükrözi (részben az importverseny miatt). Ezen további **fajtaváltással**, a költségek **lefaragásával** és a húsipar oldaláról **értékesebb termékek** előállításával lehet védekezni. Valószínűleg **növelni kell az átlagos üzemméretet** is (ehhez EU forrásokat is biztosítani lehetne). Kis körben megoldás lehet a **biotermelés** is. Támogatandó az

állattenyésztésben az **energia megtakarítás**, a **megújuló energiák helybeni hasznosítása**, ami költségcsökkentés eredményezhetne. Hasonlóan az osztrák példához, **kisléptékű biogáz és biomassza erőművek** építését kellene támogatni. Ez esetben is szükséges az önkormányzati-járásállami koordináció, mert a helyi erők képtelenek a komplex projektek kivitelezésére, a különböző állattartók és növénytermesztők összehangolására, mivel a **kis lépték ez esetben a teljes falu ellátását jelenti energiával**.

A **bio üzemanyag** kereslet felfuttatása a hazai kukoricatermelés egyre nagyobb részét köti le, ami árstabilizáló hatású (lényegében nyerstermékexport helyettesítő), ugyanakkor kedvezőtlen az állattenyésztés számára (persze magasabb termésátlagok mellett ez a gond is enyhülhetne). További lehetőség a **hazai agrárkutató hálózat piacorientált működtetése**, illetve az ott felhalmozott tudás (új fajták) gyorsabb elterjesztése (ismeretátadás, állami kedvezmények az ilyen vetőmagokra, szaporítóanyagokra) a hazai gazdálkodók között (mellesleg ez a kutatóhálózat önfenntartása tekintetében is kedvező lenne). Szintén megfontolandó, **hogyan növelhető az öntözött területek aránya**. Valószínűleg EU és hazai támogatás is kell ehhez, ugyanakkor a klímaváltozásra való felkészülés jegyében erre **egyre inkább égető szükség lesz**. Az új öntözési, művelési módszerek, a szárazságtűrő fajták elterjesztése stb. szintén kiváló terep lehet az agrárkutatások számára.

A kistermelők **szövetkezése** megoldást jelenthetne a gondok egy részére. A rendszerváltás után szétverték a régi, jól működő rendszereket és az új szerveződésű TÉSZ-ek nem bizonyultak sikeresnek. Ennek részben az eltérő erőpozíció az oka: a TÉSZ-ek a többi TÉSZ-szel és egyéb szállítókkal versenyeznek a viszonylag kevés számú vevő (áruházláncok) kegyeiért. Jellemző, hogy a magát magyar áruházláncként definiáló egyik kereskedőről a legrosszabb a TÉSZ-ek véleménye, miközben a multikkal kapcsolatban kedvezőbbek a tapasztalatok. Ebben nem kis szerepe van annak, hogy a **mezőgazdaságban a szerződések betartása még a magyar gazdaságban egyébként is katasztrofálisan alacsony átlagnál is rosszabb**. Ugyanakkor **elképzelhető olyan fejlesztési támogatással is ösztönzött struktúra kiépítése, ahol a nyersanyag termelőket tulajdonosként bevonva jönnének létre olyan beruházások** (silók, szárítók, raktárak, hűtőházak, zöldség-gyümölcs feldolgozók, nagykereskedelmi depók stb.), **amelyek növelhetik a résztvevők jövedelmeit**. Ehhez EU források rendelkeznek, de szükséges az állami szervezés, mert a nagyobb gazdák – érthető okokból – félnek a „közöstől”. A sikeres termelők szerződéses keretben alkalmazkodnak a nagy láncok vagy nagykereskedők keresletében, ezt a folyamatot a többi vállalkozás sem tudja megtakarítani.

Olyan **szociális szövetkezetek** létrehozása is célszerű lehet, amelyek elsődlegesen helyi piaci lehetőségekre támaszkodva termeltetést és értékesítést szerveznek megélhetési gondokkal küzdők részére. Ennek szervezéséhez állami, önkormányzati, non-profit szervezeti aktív szerepvállalás szükséges.

A **helyi piacok** helyzete azért problémás, mert messze nem csak a saját, vagy legalábbis kistermelői termékek kerülnek a kínálatba, így a **feketekezelés**, adócsalás fontos terepei. Nagy a **közegészségügyi kockázat**: fertőzött, vegyszermaradványokkal szennyezett termékek itt szoktak forgalomba kerülni. Ugyanakkor nyilvánvalóan a **helyi piacok lehetnének a friss zöldség-gyümölcs, kisszériás termékfeldolgozás (lekvárok, savanyúságok stb.) vevőkhöz jutásának legközvetlenebb terepei**. **Vannak pozitív példák a községi önellátás megteremtésére**: a munkanélkülieket bevonva biogazdálkodást folytatva termelik meg a helyi zöldség szükségletet (igaz, ehhez pénzügyi támogatást kapnak az államtól). Ehhez azonban például fejlett élelmiszerbiztonsági rendszerre, az élelmiszer útjának nyomon követésére van szükség, ami mikro vállalkozási szinten nem lehet gazdaságos.

Az **élelmiszeripar** megbízható minőségű, nagy tömegben homogén és racionális árú alapanyagot igényel, ezt sokszor akkor is olcsóbb importból beszerezni – például a hatékonyabb feldolgozhatóság miatt -, ha itthon felesleg keletkezik a mezőgazdaságban az adott terményből. Az élelmiszeripar

kérdését tehát el kell választani a mezőgazdaságtól és különösen a vidékfejlesztéstől. Igazából csak **jogbiztonságra** – szerződés fegyelemre és az élelmiszeripar egyes szektoraiban (pl. hús, szesz) roppantul elterjedt feketegazdaság visszaszorítására - **van szükség a fejlődéshez**.

A feketegazdaságot érintően a fogyasztóvédelem és a rendőrség sorozatban fedez fel illegális vágó- és hentes üzemeket. A NAV exporttámogatásokkal és hamis számlákkal manipuláló agrár-élelmiszer cégeket buktat le. A gabonakereskedelemben olyan mértéket ért el a az áfa-csalás, hogy be kellett vezetni a fordított áfa rendszerét. Az Agrárgazdasági Kutatóintézet vizsgálata szerint például a zöldség-gyümölcs szektor kistermelői tömegesen szegik meg a hosszú távú szerződéseket és adják egy-két forintos árkülönbség miatt alkalmi felvásárlóknak a termésüket. A feketegazdaság csökkenti a költségvetési bevételeket és versenyhátrányba hozza, majd elriasztja a szabálykövető vállalkozókat a fertőzött szektoroktól. Az alacsony árak dacára a fogyasztóknak sem jó ez, részben az illegális élelmiszerek jelentette egészségügyi kockázatok miatt, részben azért, mert a nem adózó extra jövedelmek helyett az ő legális jövedelmük fog adózni.

A földderogáció feloldása után a földárak enyhe emelkedése valószínű országosan. Ugyanakkor **egyes részpiacokon** (különösen az osztrák és a szlovák határhoz közelfekvő területeken) **jelentős áremelkedés** lenne, amennyiben a jogi szabályozás **EU-konform módon nem korlátozná a földtulajdon szerzését**. Ennek kézenfekvő módszere az **életvitelszerűen helyben lakás**, illetve valamilyen **gazdálkodási végzettség** megkövetelése lehetne. (A szabályt csak az **új földszerzésekre** vonatkozóan indokolt alkalmazni, hogy elkerülhető legyen a tömeges kényszerértékesítés.) Eleve nyomást fog gyakorolni a földárakra az osztatlan közös földek kötelező felosztása, mivel a kis- és törpetulajdonosok érdeke a gyors eladás lesz, miközben a nagyobb parcellák tulajdonosai valószínűleg vásárlókká válnak. A földtulajdon kérdése ugyanakkor kevésbé élessé is válik, mivel **2014 után a földhasználat joga elválik majd a földtulajdonétól**, önálló tulajdonformává válik. Így a használó megszerezheti a jogosultságot adás-vétel formájában (ez megterhelhető is lesz), s így az EU támogatásokra is jogot formálhat. Ez kedvező lehetőség a nagyobb állattenyésztő gazdaságok számára, a kérdés csak az, hogy mit ér a földtulajdon használati jog nélkül.

A magyar mezőgazdaság kedvező esetben sem tud lényegesen növekvő munkaerőigényt támasztani. A modern mezőgazdaság **erősen gépesített**, jellemzően **többszakmájú szakmunkásokra van szüksége**, semmint kétkezi tanulatlan munkaerőre. Ez alól főleg a **biogazdálkodás a kivétel**, mivel itt a termesztés, tenyésztés adottságai miatt a vegyszereket emberi munkaerő pótolja. Így, elképzelhető, hogy a jelenleginél jelentősebb foglalkoztatóvá váljanak a biogazdaságok. Némi munkalehetőség adódhat a gyümölcsstermelés, illetve az állattenyésztés egyes szegmenseinek bővülése terén.

Ugyanakkor **az önellátás keretében a vidéki családok jelentős része számára a mezőgazdasági tevékenység fontos kiegészítő tevékenység marad, de ez nem jelenik meg a szervezett munkaerőpiacon és önmagában nem képes megélhetést biztosítani.**

A falusi népesség elöregedését, az elvándorlást csak fékezni lehet. Emiatt a vidékfejlesztési politika célja nem lehet más, mint olyan körülményeket teremteni a községek egy részében, amely kellően vonzóvá teszik őket a fiatalabbak számára, míg az elöregedő települések esetében a helyi szociális ellátó rendszer megerősítése lenne kívánatos.

5. A közteherviselési rendszer átalakítása

Az Orbán kormány gazdasági kormányzásának kudarcra jelentős részben a közteherviselési rendszerbe történt elhibázott beavatkozásokból fakadt. Különösen a magánnyugdíj pénztárak államosítása, a kiszámíthatatlan különadóztatások rendszerré tétele, az egykulcsos, első forinttól adóztató személyi jövedelemadó rendszer kiépítése, a járulékok adóvá silányítása okozott jórészt hosszan tartó károkat.

A jogbiztonság és a hitelesség alapelveinek megfelelően az új kormányzati politikát a közteherviselési rendszer jelentős kiigazításának törvénybe foglalásával indokolt megkezdeni, 2015-ös életbelépés mellett. Ennek keretében ki kell iktatni, illetve a nemzetközileg tolerálható körre és mértékekre kell **szűkíteni a különadókat, helyre kell állítani, sőt a tőkejövedelmekre is ki kell terjeszteni az SZJA rendszer progresszív jellegét és a közterheket jelentős részben a befizetőket érintő közszolgáltatásokhoz kell kapcsolni.**

5.1. A közterhek kapcsolata a befizetőket érintő szolgáltatásokhoz

A FIDESZ kormány a közteherviselési rendszert úgy alakította át, hogy szinte minden közteher központi adóként kerül beszedésre, a közterhek fizetése és az értük járó szolgáltatások közötti kapcsolat minőségileg meggyengült. A magán-nyugdíjpénztárakba történő egyéni befizetés megszűnt, a munkaadók tb járulékok helyett - ráadásul széleskörű kedvezményekkel eltérített- adókat fizetnek, a nyugdíjrendszer megroppantása után a bérek utáni járulékbefizetések és a majdani nyugdíj kapcsolata még bizonytalanabbá vált. A szuperbruttó kivezetése elfedi a teljes bérköltség és a nettó bérek valódi arányait. **Márpedig ha a foglalkoztatás közterheit csak közhatalmi alapon szedik be, ha nincs valós kapcsolat a befizetés és a szolgáltatás között, akkor ez a helyzet az adóelkerülés melegágya.**

Vissza kell térni a társadalombiztosítás elveihez, sőt a korábbiaknál erősebb kapcsolatot kell létrehozni a közterhek fizetése és a társadalombiztosítási szolgáltatások között. Ez a közteherviselés rendbetételének és a gazdaság kifejlesztésének egyik eszköze is. Ennek érdekében:

- **A természetbeni egészségügyi ellátások finanszírozását a járulékfizetőktől azonos összegben beszedésre kerülő, a kórházi, rendelői és háziorvosi szolgáltatásokért, továbbá a gyógyszer támogatásért fizetendő tb- kártyapénzből indokolt megoldani.** A nyugdíjasok, tanulók, kiskorú gyermekek, munkanélküli ellátásban részesülők és a szociálisan rászorultak után a központi költségvetés, ill. a Nyugdíjalap és a Munkaerő piaci Alap egyénenként fizet. Az **alacsonyabb jövedelmű munkavállalók** ehhez a fizetési kötelezettséghez teljes vagy részleges **kompenzáló költségtérítést** kapnak. **Havi 10.000 forintos tb-kártyapénz fedezi a mostani kiadási szintet.** Az egyéni társadalombiztosítási teherátrendezés illeszkedik a javasolt SZJA változásokhoz (az alacsonyabb jövedelmű dolgozóknál a tb-kártyapénz teljes, ill. részbeni költségvetési kompenzálása és a megszűnő 4 %-os természetbeni egészségügyi járulék nettó jövedelememelkedést jelent).

Ennek a megoldásnak jelentős **előnye**, hogy általa **a természetbeni juttatásokat fedező egészségbiztosítás általános közteherviselésé válik** (a foglalkoztatás terhelése helyett), tiszta kapcsolatot teremt a közteher befizetése és a szolgáltatás között, a szabályozás a szolgáltatás természetéhez (minden biztosított azonos szolgáltatási csomagot kap) igazítja az egészségbiztosítási befizetés mértékét. Az egyidejűleg javasolt progresszív SZJA révén viszont az SZJA rendszerbe helyeződik át a magasabb jövedelműek fokozott köztehervállalása. **Az egészségügyi reformhoz jó kiindulást jelenthet, hogy az új fizetési rend mindenki számára világossá teszi az egészségügyi rendszer költségeit, ugyanakkor védelmet is nyújt az**

egészségügyből történő esetleges forráskivonási szándékok ellen. Az egészségügyi szolgáltatási kártya díját az egészségügyre vonatkozó társadalmi és parlamenti vita alapján lehet eldönteni, a következményeket az eltartottak után az államnak automatikusan viselnie kell.

- A **nyugdíjrendszerben** (és a Munkaerő piaci Alap befizetéseinél) vissza kell állítani (vissza kell „nevezni”) a munkaadók járulékfizetési kötelezettségét. Emellett egy **kvázi-nyugdíjszámla bevezetésével** minden járulékfizető számára világossá és folyamatosan követhetővé kell tenni a befizetett járulékok és az érvényes feltételek mellett kivetítve az így megszerzett nyugdíj várományok nagyságát. **A felosztó-kirovó rendszer jövőbeni szabályrendszeréről széleskörű egyeztetések és viták után kell dönten**i. Az önkéntes nyugdíjpénztárakat ösztönözni kell és lehetővé kellene tenni a fennmaradt kötelező magánpénztárak beolvadását ezekbe. A megmaradt kötelező magánpénztári tagokat választásuk miatt nem érheti semmilyen hátrány.
- **A személyi jövedelemadót** (annak legalacsonyabb kulccsal fizetett hányadát) **távlatilag részben az önkormányzati rendszer bevételeivé kell tenni** azért is, hogy az adó felhasználása a befizetőkhez minél közelebb történjen.
- **A társadalmi szervezetek és az egyházak részére az SZJA terhére felajánlható 1-1%-ok rendszerét indokolt fenntartani**, a költségvetésben előirányzatként megjelölt felhasználási célok lehetőségeit viszont érdemes bővíteni. Egyes oktatási, szociális és egészségügyi intézmények részére az 1 %-ot közvetlenül (közcélu alapítvány nélkül is) is felajánlhatóvá kell tenni.

5.2. Az SZJA rendszer fő struktúrája

A FIDESZ kormány által egy válságidőszakban bevezetett, az adójóváírást megszüntető egykulcsos adórendszer társadalmilag elfogadhatatlan, gazdaságilag súlyosan káros volt. Az alacsonyabb bérű foglalkoztatás költségszintje irreálisan megemelkedett, növelte a szürke gazdaságot, miközben a reform által végrehajtott jövedelemátcsoportosítás csökkentette a fogyasztást, a növekedés ellen hatott. Az SZJA-reform jelentős lyukat ütött a költségvetésen.

Magyarország jelenlegi helyzetében csak egy progresszív jövedelemadózáshoz történő visszatérés mellett képzelhető el racionális és felelős költségvetési és gazdaságpolitika, a gazdasági stagnálás megszüntetése. Az ebből nyerhető többletforrásokat az alacsony béreken történő foglalkoztatás költségeinek mérséklésére, továbbá a súlyos gazdasági károkat okozó különadók kivezetésére, illetve konszolidálására indokolt fordítani.

A 2015-től érvényes SZJA rendszer pontos jellemzőit és mértékeit a 2014-es gazdasági és költségvetési helyzet ismeretében lehet véglegesen meghatározni. A fő törekvés az alacsony jövedelmek tényleges adóterhelésének csökkentése és a magasabb jövedelműek részére az elmúlt években nagyvonalúan kiosztott adócsökkentések részbeni visszavétele, miközben a gyermekkedvezmények révén a családoknak juttatott jövedelmek változatlan nominális szinteken fennmaradnak.

- A mostani megítélés szerint egy **háromkulcsos** adórendszerre lenne célszerű visszatérni. **Az átlagkeresetig az adókulcs 14-16% lenne. Az átlagkeresettől az átlagkereset kb. kétszereséig érvényesülne egy 24-26%-os középső adókulcs, e felett az adó 29-32% lenne.**
- **Az orvosi ellátásokért és a gyógyszer támogatásért kivetett jelenleg 4%-os egyéni egészségügyi járulék megszűnne, helyette valamennyi járulékfizető egységesen havi 10 ezer forintos tb-kártyapénzt fizetne.** Ehhez a tb kártyapénzhez viszont az állam a

legkisebb SZJA kulcs jövedelemhatáráig (kb. az átlagkeresetig) terjedő jövedelmeknél a dolgozók részére tartós alkalmazotti költségtérítést adna. Ennek mértéke a minimálbér környékén ugyancsak havi 10 ezer forint lenne (ami teljes egészében fedezi a tb-kártya díját), majd a kompenzáló költségtérítés a legkisebb kulcshoz tartozó jövedelemsávon belüli magasabb jövedelmeknél fokozatosan csökkenne és a legkisebb SZJA kulcs jövedelemhatáránál szűnne meg.

- **Az SZJA tábla változása, az egyéni járulékok csökkenése és a tb-kártya utáni tényleges tehervállalás együttesen alakítaná az egyes adózók nettó fizetéseit.**

A minimálbérnél a tb kártya díját ellentételezi a költségtérítés, így az SZJA első kulcsának esetleges csökkenése és főleg az egyéni járulékok mérséklődése **érzékeltető nettó jövedelem-emelkedést okoz.**

A minimálbértől az átlagkeresetig terjedő bruttó jövedelmeknél az adózók ugyancsak nyerne az átalakulással, de **ennek a százalékos mértéke a jövedelmek emelkedésével csökkenő.** Az együttesen a korábnál alacsonyabb egyéni járulék és SZJA kulcs növeli, a költségtérítéssel nem fedezett kártyapénz viszont mérsékli a nettó jövedelmeket.

Az átlagkeresettől a nettó jövedelem csökken. A belépő magasabb SZJA adókulcs és az ebben a jövedelemsávban is érvényes mérséklődő egyéni járulékfizetés eredőjeként az adósáv jövedelemhatára fölötti jövedelmekből emelkedik a közteherfizetés aránya. Itt már nincs kártyapénz költségtérítés, hiszen a határ alatti jövedelemrész után megspórolt egyéni járulék fedezi a kártyapénzt.

A nyugdíjszámítási plafon jövedelmi szintjénél (jelenleg mintegy 650 ezer Ft-os bruttó jövedelemnél) belépő legfelső jövedelemsávban a még magasabb SZJA adókulcs és az ebben a jövedelemsávban is érvényes csökkenő egyéni járulékfizetés eredőjeként jelentősebben nő a terhelés az eddigiekhez képest. Ugyanakkor ebben a sávban továbbra sincs egyéni nyugdíjjárulék fizetési kötelezettség.

Össességében az átalakítás az átlag alatti és főleg a minimálbér körüli nettó jövedelmeket növeli, az átlag feletti és főleg a magasabb jövedelmeket csökkenti. A magasabb jövedelműek adóterhelése így is jóval kisebb lesz a 2010 évinél (az egykulcsos adórendszer bevezetése előtti helyzetnél).

- **A családi adókedvezmények fennmaradnak, de ezek érvényesítésére csak a teljes jövedelemből a legkisebb SZJA kulcs szerint számított adóból van mód.** (Így érhető el, hogy az adóváltozások a korábbiakhoz képest ne befolyásolják a ténylegesen igénybe vehető gyermekkedvezmények mértékét.)

Távlatilag indokolt a **családi adókedvezmény teljes érvényesíthetőségét** lehetővé tenni az alacsonyabb jövedelmű, kellő SZJA befizetéssel nem rendelkező alkalmazottak számára (un. **negatív SZJA** bevezetése).

5.3. A tőkejövedelmek adóztatása

A jelenlegi adórendszerben a **magánszemélyek vagyonából származó tőkejövedelmek adóztatása kevésbé felel meg a méltányosság követelményének**, ráadásul ezek számottevő (és különösen a vagyonosabbak által realizált) része jórészt elkerüli az adóztatást. **A nehéz gazdasági és társadalmi helyzetben indokolt nem csak a magasabb jövedelműek, hanem a magánvagyonokból érzékeltető tőkejövedelmekkel rendelkezők fokozott köztehervállalását is kérni.**

- **A tőkejövedelmek adóztatását általánossá kell tenni. Meg kell szüntetni ezen jövedelmekre a külön adózást, ezek is a progresszívan adózó jövedelmek részét képezik.**
- A nagy pénzügyi vagyonok hozamainál széleskörű adóelkerülésre módot adó tartós befektetési adókedvezmények és a NYESZ adókedvezmények esetében **a kedvezmények az új megtakarításokra csak egy értékhatárig (pl. évi 1 millió forintig) érvényesíthetőek.**
- A megváltozott viszonyokra tekintettel **a tartós földbérletből származó jövedelmek után is indokolt szja előírása.**
- **A legálisan bérbe adott lakások közműdíj-térítése a jövőben nem képez szja adóalapot.**
- **Szabályozási lépéseket** kell tenni a tőkejövedelmek eltitkolása, ill. valóságosnál alacsonyabb szintű bejelentése ellen.

Távlatilag elképzelhető, hogy az infláció és a kamatok mérséklődését, a gazdaság beindulását követően **a tőkejövedelmek adózásának progresszív jellege úgy maradna fenn, hogy utánuk már nem kellene a legmagasabb SZJA adókulccsal adózni.**

5.4. A különadók kivezetése

Az szja reform miatt keletkezett államháztartási lukat **a FIDESZ kormány a különadók széleskörű és tartós alkalmazásával ellensúlyozta.** Ennek ideológiája a monopol (ill. oligopol) helyzetekkel, az erőfölénnyel történő visszaéléssel megszerzett jövedelmek megcsapolása volt, miközben nem történtek érdemi lépések e helyzetek enyhítésére. **A kiszámíthatatlan, mindig más területet, előbb átmenetinek, majd tartósnak deklarált módon sarcoló adópolitika a gazdasági stagnálás, a bizalomhiány, a befektetések visszaesésének egyik fő oka.**

- **A sarc-szerű különadókat meg kell szüntetni, illetve a nemzetközileg elfogadható ésszerű körre és mértékre kell szorítani, miközben fogyasztóvédő szabályozásokkal és megállapodásokkal szükséges fellépni az erőfölénnyel történő visszaélésekkel szemben.**
- **A bankrendszer külön adóztatását az EU-ban hasonló adót alkalmazó országok átlagos mértéke nagyságrendjében célszerű fenntartani, ill. közös EU szabályozás elfogadása esetén azt indokolt majd alkalmazni.**
- **A tranzakciós illetéket nem a gazdaság átlátható működését jelentő banki átutalások, hanem a rövidtávú nagy összegű spekulációs befektetések (főleg ha lesz ilyen EU szabályozás), illetve a nagy összegű készpénzes fizetések után, a gazdaság fehéritése érdekében kell kivetni, akár jelentősen növelt kulccsal!** Az átutalási illeték megszüntetése fejében a bankok minden magyar jövedelemmel rendelkező felnőtt állampolgárnak tegyék lehetővé egy ingyenes személyi „alapszámla” nyitását, ahova a rendszeres jövedelmüket utaltathatják. Az állam biztosítja, hogy minden településen legyen pénzfelvevő automata. Az állami szabályozás korlátozza a kártyás fizetések után felszámítható jutalékokat, ill. az adószabályokban kedvezményezi a bolti bankkártya leolvasók beszerzését.
- **A telefonálás utáni különadót meg kell szüntetni, a további különadók mértékeit indokolt felülvizsgálni.** A mobilszolgáltatókkal meg kell állapodni kedvezményes tarifák alkalmazásáról a szélessávú internet és a wifi elérés hátrányos helyzetű kistérségekben történő gyorsabb elterjedése érdekében.

5.5. Fekete-szürke gazdaság fehéritése

A magyar közteherviselési rendszer egyik legnagyobb problémája a szürke és feketegazdaság kiterjedt jelenléte. A gazdaság fehéredése tisztább viszonyokat, méltányosabb tehermegosztást teremtene, társadalmi hatásai is kedvezőek lennének és az adók csökkentését is lehetővé tenné. Ugyanakkor a fehéredés irányába csak fokozatosan lehet haladni.

- A következő időszakban **az egyik fő hangsúlyt a forgalom kifehéredésére és ennek révén az áfa és a jövedéki adó bevételek növelésére indokolt helyezni.** Ennek egyik eszköze a készpénzforgalom visszaszorítása, az elektronikus fizetések elterjedésének ösztönzése és adózási eszközökkel történő kényszerítése lehet. Általánossá kell tenni a jövedelmek bankszámlára történő utalását és erősen ösztönözni kell a bankkártyával történő fizetéseket. A nagy összegű készpénzfizetés legyen drágább (ma jellemzően a bankkártyás fizetés az). Az adóellenőrzésnek is erre a területre kell koncentrálnia erőforrásait. A forgalmi adóbevételek fehéredésből származó növekedése adhat fedezetet a későbbiekben a 27%-os ÁFA kulcs fokozatos csökkentésére.
- **A másik fő hangsúly a valóságos tőkejövedelmek fokozott adóztatása, az adóelkerülés visszaszorítása lehet.** A lakóingatlanok és a föld bérlete esetében célszerű a vagyon nagyságrendi értékéből levezetett minimum adózási alapot jelentő bérleti díjak megállapítása. (Pl. kezdetben a lakásoknál az adott helyen érvényes négyzetméterenkénti építményadó mértékéből, illetve földnél az aranykorona értékekből és elérhető piaci információkból kiindulva.) Ezen túl minden olyan lakás vélelmezett bérlete után személyi jövedelemadót kell fizetni, ahol nem a tulajdonos vagy annak közvetlen hozzátartozója lakik életvitelszerűen, bejelentett címmel (kivéve, ha a 0-ás közüzemi számlák révén bizonyítható a használaton kívülség).
- **A mikro és kisvállalkozások számára indokolt fenntartani speciális átalányadózási technikákat, amelyek józan kompromisszumot jelentenek az adófizetés tekintetében.** Az EVA mértékét célszerű 30 %-ra csökkenteni.
- Az előkészítés alatt álló, **2013-ra tervezett adózási kedvezmények** sok szempontból aggályosak, nem megfelelően célzottak, ill. kedvezőtlen folyamatokat indíthatnak el. A nyugdíjbiztosítás állami bevételeinek széleskörű elengedése távlatilag veszélyezteti a nyugdíjak kifizetését. Az új konstrukciók sorsáról a kezdeti tapasztalatok után lehet véleményt mondani.

5.6. Egyéb adórendszeri kérdések

- a) **Az ÁFA 27%-os kulcsa** elfogadhatatlanul magas, ugyanakkor **rövidtávon nincs költségvetési mozgástér.** Erre a fehéredés előrehaladásával nyílhat mód. (Például, ha az előirányozottat meghaladja az éves költségvetési ÁFA bevétel, akkor akár a következő év során kulcs-mérséklésre kerül sor).
- b) **A 10 %-os társasági adó** 500 millió forintos értékhatára erősen eltúlzottnak bizonyult, a KKV szektor egészének kevés segítséget ad. Ezért az értékhatárt indokolt 40-50 millió forintra leszállítani és az így felszabaduló forrásokat az adórendszeren belül átcsoportosítani.
- c) **Távlatilag indokolt a helyi adórendszer átalakítása,** az állampolgárok és vállalkozások, ill. az önkormányzatok adófizetési kapcsolatainak új alapokra fektetése. **A szűk költségvetési mozgástérben azonban egyelőre erre nem látszik lehetőség, így lényegében a jelenlegi keretek fenntartása javasolt.** Az önkormányzati feladatok alakulásához és szintek közötti telepítéséhez igazodva az iparűzési adó részbeni központosítása és az önkormányzati szféra részére történő kiegyenlítő jellegű újraosztása célszerűnek látszik. A fennálló helyi adózási szabályok egyszerűsíthetők és finomíthatók.

- d) **A környezetvédelmi adók szerepének növelése kívánatos**, ugyanakkor a leginkább érintett területeken érvényesülő árfelhajtó tényezők miatt az innen nyerhető költségvetési többletbevételek nagyságrendje szerény. A környezeti szennyezés kárainak viselésébe történő fokozott pénzügyi részvétel, ill. a pénzügyi teherrel a szennyezés csökkentésének elősegítése érdekében egyes díjak és adók emelhetők.
- e) **A cafeteria rendszer átalakult.** Az elektronikus kártyákra történő áttérés végbemeget, ami hosszabb távon kedvező. Ugyanakkor a cafeteria rendszert nem szabad a szociális juttatások eszközeként használni, ez a munkavállalók bizonyos munkavállalással kapcsolatos költségeinek adózási célú kedvezményezett ellenőrzött felhasználására hivatott. A kedvezményezett felhasználási célok között a **meleg étkezés** és az **üdülés** kiemelése indokolt, aminek az érintett szektorokban fehéritő és gazdaságélénkítő hatása is van, de az összeghatárok emelése most nem időszerű. Bizonyos feltételek esetén a **helyközi munkába járás támogatása** is indokolt, mivel a mobilitás-növekedés segítheti az elhelyezkedést.
- f) **Jelentősen és valóságosan egyszerűsíteni szükséges az adózás adminisztrációját, különösen a kis adózók adminisztrációs költségeit. Erősíteni kell az adózási fegyelmet, a bevallott kötelezettségek tényleges befizetését.**
- g) **A költségvetési mozgástér tágulása esetén indokolt napirendre venni a foglalkoztatást terhelő járulékok mérséklését.**

5.7. A közteherviselés átalakításának ütemezése

A költségvetési mozgástér szűkösége és egyes változások gyors megtételének szükségessége miatt egy nullszaldós kezdeti adóreform javasolható 2015. január 1-vel.

Ennek fő elemei a progresszív SZJA bevezetése, az egyéni egészségügyi járulékfizetés megváltoztatása, a szociális adó járulékokká alakítása, a társasági adókedvezmény szűkítése, a tőkejöveldelmek adóztatásának reformja és a különadók jelentős részének kivezetése, ill. csökkentése, átalakítása. Végső soron az előzőekben részletesebben kifejtett közteherviselési változások döntő részének egy időpontban történő bevezetését javasoljuk. (Az előkészítés, az aktualizálás időigénye és az esetleges évközi változtatások összes problémája szól a 2015-ös indulás mellett.)

Ha a gazdasági fejlődés, ill. a gazdaság fehéredése ad mozgástérrel, a későbbiekben napirendre tűzhető egyrészt az áfa csökkentés (szinte automatizmusszerűen a fehéredéstől függően), ill. a foglalkoztatás járulék terheinek a csökkentése.

6. Az állam, az állami funkciók koncepcionális változtatásai

Az Orbán kormány időszakában felépített állam gyökeres reformra szorul. **Vissza kell térni a demokratikus és jogállami normákhoz, meg kell szüntetni a túlzott centralizációt, átláthatóvá és kiszámíthatóvá kell tenni az állam működését.**

6.1. A közigazgatás korrekciója.

A közigazgatás felső szintjén a **csúcsmisztériumok működése a választott módon nem vált be**, a jelenleginél **tagoltabb** (de nem mindenhol változó) **minisztériumi struktúra** kedvezőbb lehet a működés hatékonysága szempontjából. Ettől eltekintve a közigazgatás járási hivatalokkal kibővült rendszerét nem célszerű megváltoztatni. Ugyanakkor az Orbán kormány alatt **indokolatlanul központosított feladatokat vissza kell telepíteni az önkormányzati rendszerhez.**

A gazdasági racionalitás azt kívánja, hogy **az önkormányzatokhoz történő decentralizáció elsősorban a járási (kistérségi) szintre történjen.** Mindenekelőtt a **közoktatás** és az **egészségügyi alapellátás** elhelyezése kívánatos ezen a szinten. Ennek célszerű módszere ezen feladatok ellátását végző járási (kistérségi) társulások kötelező létrehozása lehet.

A feladatátrendezéshez igazodóan kell kialakítani az önkormányzatok finanszírozási rendszerét, egyeztetve az önkormányzati szövetségekkel. A túlbonyolított normatívák helyett egyszerű szabályrendszer kialakítására indokolt törekedni, ami megfelelő mozgásteret ad az önkormányzatoknak a helyi adottságok mérlegelésére. A korábbi két évtizedet jellemző önkormányzati feladatellátás átalakulásából fakadó **szolgáltatási színvonal emelkedéseket és nemzetgazdasági kiadási megtakarítási lehetőségeket a későbbiekben fokozatosan realizálni kell.**

A közigazgatás működésének minőségi fejlesztése szükséges. Az életpálya modellek alkalmazása, a továbbképzések erősítése kívánatos. A minőségi javulás fontos eszköze lehet az államigazgatási tevékenységek átvilágítása és egyszerűsítése, illetve ehhez igazodóan a jogi szabályozások derogációja. Ebbe a munkába a Kamarák, a különböző szakmai érdekképviselők képviselőit is be kell vonni, azért is, hogy a különböző állami szabályozások által okozott vállalati költségek is mérlegelhetőek legyenek. Nagyobb összhang szükséges az ágazati és a funkcionális irányítás és a jogi szabályalkotás között.

A közigazgatás és az üzleti, illetve tudományos szféra között a **szakemberek áramlását elő kell segíteni,** többek között meghatározott időre (konkrét nagyobb munkák elvégzésére) szóló kölcsönadások, kihelyezések formájában is. Erre különösen a reformok, átalakítások előkészítésére lesz szükség a közigazgatás szempontjából.

6.2. A védelem és közbiztonság korrekciója

A védelem és a közbiztonság területén nem lesz lehetőség az összes ráfordítás komolyabb növelésére. A működés belső tartalékainak feltárása, az erőforrások jobb felhasználása és a legfontosabb feladatokra történő koncentrációja adhat mozgásteret.

A védelmi képességeket tekintve főleg a katonai és a hírszerzési kompetenciákat célszerű nagyobb mértékben a NATO rendelkezésére bocsátani.

A közbiztonság javítása, a tulajdonhoz való jog megvédése többirányú intézkedéseket indokol. A rendőrség olyan átstrukturálása kívánatos, amely az Orbán kormány alatt létrejött és túlméretezett új rendvédelmi szervezeteket visszaintegrálja a rendőrségbe, általában is csökkenti az irányítás létszámigényét és növeli a tényleges rendőri jelenlétet. A rendőröknek új életpálya-modellt kell kidolgozni és a bérezés javítása mellett lakhatásuk megoldását is fokozottan segíteni kell. Lehetővé kell tenni, hogy az önkormányzatok és egyes normatív feltételeknek megfelelő (rendőri védelmet igénylő) vállalkozások közvetlenül is támogathassák a rendőrség működését.

6.3. Az egészségügy reformja

Az **egészségügy** területén számos **kihívás** jelent meg az elmúlt évtizedben: az idősödés trendje, ezzel együtt a krónikus betegek számának jelentős emelkedése, a gyógyszeres, műtéti és diagnosztikai technológiák rohamos fejlődése, valamint az információs társadalom begyűrűzése, a fogyasztói öntudat és igények növekedése, valamint a súlyos humán erőforrás hiány. Ezzel összefüggésben a hazai egészségügyben ezekben az években az egyik sláger téma a struktúra-átalakítás kérdése.

A hazai egészségügy alakulását leginkább a **megkezdett, majd félúton megtört reformok és ellenreformok jellemzik.**

2007-től kezdve megkezdődött az intézményszektor **infrastrukturális megújulása** az Európai Unió pályázatok révén. Elindult a kiskórházak profilváltása, így különösen a járóbeteg szakellátás és egynapos sebészet fejlesztése, az aktív fekvőbeteg szakellátás megszüntetésével együtt. Ezeknek a beruházásoknak az üteme és intenzitása azonban jóval elmarad a 2006-ban tervezettől, ráadásul ezeket a beruházásokat nem követik hasonló mértékben a humánerőforrás és az ágazati informatikai fejlesztési programok. További súlyos probléma, hogy **az OEP finanszírozási és ösztönző rendszerét (kisebb korrekciók ellenére) sem sikerült még gyökeresen átalakítani a költséghatékonyabb, korszerűbb és a rendszer különböző szintjeit integráló egészségügyi szolgáltatások nyújtásának ösztönzése és az eredmény szemlélet megkövetelése érdekében.**

A további **struktúraváltás** alapvetően az alábbi **négy terepen** valósulhat meg:

- **Struktúraváltás az egészségügyi ellátórendszer szintjén**

A struktúraváltás célja: **átrendeződés a gyógyítás felől a prevenció, megelőzés irányába, másrészt a rehabilitáció, ápolás, hospice, krónikus ellátás felé.** Valódi struktúraváltást eredményezne az alapellátás kompetencia szintjének kibővítése, intenzitásának és hatékonyságának javítása. Ehhez illeszkedve fontos a kórházi ellátások kiváltását szolgáló **otthoni ellátási formák** (szakápolás, otthoni rehabilitáció, hospice stb.) kapacitásainak és kompetenciaszintjének jelentős bővítése.

- **Struktúraváltás területi szinten**

A struktúraátalakítást az **alapszakmás kiskórházak profiljainak átalakításával célszerű kezdeni** (manuális szakmák, intenzív osztály, szülészeti-nőgyógyászat helyett más tevékenységek), **ezzel egy időben kerülhet sor az adott településen a mentés-betegszállítás megerősítésére** (pl. esetkocsik számának növelése) **és a járóbeteg ellátás fejlesztésére.** A műtők egy része használható nappali műszakban egynapos sebészeti ellátások céljából. Ezzel **a lakosság alapellátása biztonságosan tovább folytatható, de a komolyabb eseteket inkább a jobb technológiai háttérű kórházakban látják el,** ahol a személyzet szaktudása és rutinja is nagyobb, jobb minőségű ellátás érhető el. Az ellátások e körének koncentrációja továbbá **javítja a nagyobb kórházak méretgazdaságosságát,** ezzel az intézmény pénzügyi stabilitását, ennek eredményeképpen az **ellátás biztonságát.** A területi szintű struktúraváltást **az intézmények összeolvadása kísérheti. A technológiailag jól felszerelt műtők a nap „24 órájában”** üzemelhetnek a mai 6-10 órával szemben, akár oly módon, hogy azokat az intézmény bérbé adja. A struktúra váltás **részleteinek kidolgozásánál a kórházak meglévő fizikai adottságai** mellett fontos meghatározó tényezők az **orvosi humántőke** adottságai, a különböző szakmákban elért **gyógyítási eredmények,** a fejlett **szakmakultúrák** intézményenkénti elhelyezkedése, ill. ezek mozgíthatósága is.

- **Struktúraváltás az intézményeknél**

A területileg meghatározó kórházak fizikális infrastruktúrájának fejlesztése fontos feladat, mivel azok jelenlegi színvonala kritikusnak tekinthető. Ezt főleg EU forrásokból kell finanszírozni.

- **Struktúraváltás a finanszírozásban**

Lehetővé kell tenni, hogy a kórházak piaci bevételhez juthassanak, amennyiben az nem rontja (hanem javítja) a normál ellátás színvonalát. Így pl. az infrastruktúra fejlesztési

költségeinek egy részét maga a kórház is fedezheti az értékesített szolgáltatásaiból (pl. bérbe adott műtőből) befolyó bevételből. A kórházak finanszírozásakor figyelembe kell venni az ellátáshoz szükséges **tárgyi eszközök amortizációjának mértékét** is.

A struktúraváltást támogató további modernizációs eszköz az **infokommunikációs technikák széleskörű integrálása a gyógyító szolgáltatások** – minőségének, hozzáférhetőségének – **fejlesztése érdekében** (chipes tb kártya, e-vény, e-kórlap, e-booking, tele-medicina, tele-radiológia, intelligens otthoni jelző és diagnosztikai eszközök stb.).

Az egészségügy struktúraváltásának végső **célja a lakosság egészségi állapotának javítása, várható élettartamának és életminőségének a növelése**. Ezért az átalakításokat egy átfogó intézkedéscsomagba kell beágyazni, kezdve a fizikális (épület és eszköz) infrastruktúrával, egészen az egészségügyi munkaerő-kínálat megfelelő fejlesztésén át a finanszírozási rendszer átszabásáig. Ezen belül **10 éves bérfejlesztési programot** kell meghirdetni, amelynek során évenkénti lépésekkel és megfelelő átszervezésekkel a **betegellátásban résztvevők (orvosok, nővérek) bére elérheti azt a színvonalat, amely mellett távlatilag a hálapénz is kiiktatható**. Ennek részbeni fedezetét adhatják a bérbe adott eszközök, szolgáltatások.

Az egészségügy kórházi intézményrendszere az Orbán kormány alatt lényegében központosításra került. Ez jogilag könnyebb lehetőséget ad a szerkezeti változtatásokra, de számos hátránnyal is jár. A tervezett **strukturális változtatásokat követően indokolt a túlközpontosítás oldása**, célszerűen 1-2 millió ellátottat jelentő szinten indokolt megszervezni a kórházi rendszert. Ez a feladat átadható valamilyen önkormányzati (akár járási társulásokból építkező) társulásnak, de a központi kórházi tulajdon megtartása mellett, a helyi önkormányzatok bevonásával is megoldható a kialakított területi szakigazgatási szerveknél.

Az egészségügy költségvetési kezelését tekintve olyan reform javasolható, amely a jövőre nézve biztonságos és átlátható (közérthető) közfinanszírozást jelent, egyszer s mindenkorra megakadályozza az esetlegesen megismétlődő pénzkivonást az egészségügyből. A népesség előregedése, a nemzetközi tendenciák ugyanis **az egészségügyi kiadások növelését teszik szükségessé**, a költségvetés egészéhez mért diszpreferálás elfogadhatatlan.

Ezért az erre a területre javasolt költségvetési reform szerint a **kizárólag a természetbeni egészségügyi ellátásokat** (a gyógyszerátogatást is ideértve) **finanszírozó Egészségügyi Alap költségvetését a jövőben önállóan kell betervezni a Parlamentnek** és az erről szóló törvényalkotás is eljárásilag külön történik. (A pénzbeli ellátásokra befizetett járulékok, ill. az ilyen kiadások egy másik Alapba kerülhetnek, vagy akár egy fejezetbe is olvadhatnak.) A megújuló általános közpénzügyi törvényekben rögzíteni kell az új Eü. Alap költségvetésének sajátos szabályait. **Az EÜ Alap bevételeit a biztosítottak által (vagy helyettük más költségvetési alrendszerből beérkező) egységesen fizetendő „tb-kártyapénz” adja**, a kiadások pedig a természetbeni ellátásokra korlátozódnak. A fejenkénti tb-kártyapénz összegét évente a Parlament állapítja meg. Az Alapnak egyensúlyban kell lennie, bizonyos hiány elérése esetén a tb-kártyapénzt automatikusan emelni kell. A tb-kártyapénz induló értéke havi 10 ezer forint lehet. (Az egészségügyi járulékfinszírozási reform egészével, a teher változás kompenzáló intézkedéseivel más fejezet foglalkozik).

Az egészségügy strukturális átalakulását finanszírozási oldalról mindenekelőtt a fejlesztési források (az EU programok) révén kell előmozdítani.

A **10 éves bérfelzárkóztatási program** forrásait részben bizonyos saját intézményi bevételekből, részben pedig az EÜ Alaptól származó bővülő finanszírozásból kell megteremteni. Ez utóbbira a gazdasági növekedés beindulásának a függvényében adódhat nagyobb lehetőség.

A **gyógyszertámogatások** rendszerének az átalakítása (vaklicit, a generikus szerekre kiterjedő erőteljes árverseny) erősen lecsökkentette a hazai termelést folytató gyógyszergyárak belföldi értékesítését, s némileg a profitját is. Ugyanakkor az általuk hangoztatott vészforgatókönyvek nem valósultak meg (ez egyébként az innovatív gyógyszer gyártókra is igaz). Szükség lehet a **gyógyszer befogadási rendszer átalakítására** (a hatásosság és gazdaságosság erőteljes vizsgálta befogadáskor, majd folyamatos nyomon követés a tényleges hatásosság vizsgálatával). **A gyógyszerlista teljes és rendszeres felülvizsgálata indokolt**, hogy a korábban befogadott, de nem hatásos készítmények kikerüljenek a rendszerből. A megspórolt támogatásokból esetleg sor kerülhet új befogadásokra is. **A felülvizsgálat során erőteljes nyilvánosságra van szükség, mert a befogadási procedúra a korrupció melegágya.** Megfontolandó, hogy szükséges-e állami tulajdon a gyógyszer gyártókban vagy esetleges privatizációval a befolyó, igen jelentős forrásokból az egészségügy szerkezetátalakítására költsünk.

6.4. A nyugdíjrendszer jövője

A hazai nyugdíjrendszer több pilléres működésének kiépítése a közelmúltban megtört a kötelező magánnyugdíj pillér államosításával, ezért rövid-közép távon csak az állami nyugdíjrendszer működésével érdemes foglalkozni. **A kötelező magán-nyugdíjpénztári ág újrabeépítése elvben helyes lenne, de nem aktuális, mivel a törekvés hiteltelenné vált.** Az önkéntes nyugdíjpénztárakat az **adókedvezmény fenntartásával szükséges ösztönözni** (célszerűen ezekbe beolvadhatnak a megmaradt magán-nyugdíjpénztárak is.) Biztosítani kell, hogy a magán-pénztárakban maradóknak semmilyen módon **ne kerüljenek hátrányos helyzetbe** a nyugdíjszámítás során. Az Orbán kormány által felfüggesztett nyugdíjkorrekciós programot lehetőség szerint folytatni kell az eredeti tervek szerint.

A társadalombiztosítási nyugdíjrendszer működésének egyik fő problémája, hogy részben a befizetések és a majdani nyugdíjak közötti rejtett kapcsolat, részben pedig a folyamatos változtatások miatt gyakorlatilag **az egyén számára megbecsülhetetlen, hogy több évtizedig tartó járulékfizetést követően mire számíthat nyugdíjba vonulása idején, ezért a járulékfizetés motiváló ereje nem elég nagy.** Ezen enyhíthet a korábbiakban említett „nyugdíjszámla” bevezetése, az eddigi befizetésekből - az aktuális szabályok mellett, a nyugdíjig hátralévő időszakra vonatkozó különböző feltételezések mellett - adódó várható nyugdíj kimutatása és évenkénti közlése.

Szükség lenne a felosztó-kirovó nyugdíjrendszer folyamatos karbantartására, a távlati szempontok miatt szükséges változtatások előkészítésére. A 2000-es évtized második felében működő **Nyugdíj- és Idősügyi Kerekasztal (NYIKA)** által működtetett szakértői csoport által elvégzett munka olyan komoly és megszívlelendő szellemi produktumot tett le az asztalra, amely **megalapozhatja** a nyugdíjrendszer folyamatos, gördülő rendszerű fejlesztésének jövőjét.

A tevékenység felújítására és folyamatossá tételére több ok miatt is nagy szükség lenne:

- **A jelenleg működő rendszer kisebb korrekciók mellett modellértékű változtatások nélkül is fenntartható módon funkcionál még egy-két évtizedig, de jó lenne ennek költségeit pontosan nyomon követni, illetve előre felmérni.** Társadalmi gondot jelent, hogy az **alacsony, illetve jelentős arányban minimálbéres foglalkoztatás évtizedei miatt folyamatosan növekedni fog az igen alacsony nyugdíjjal rendelkezők száma.**
- A népesség korstruktúrájának kedvezőtlen változásai miatt – még kedvező GDP növekedés és foglalkoztatási színvonal mellett is – **belátható időn belül szükség lesz jelentősebb változtatásokra**, függetlenül attól, hogy ezt modell-szintűnek minősítjük-e, vagy sem. Az ezekre való **felkészülés hosszú időt vesz igénybe.** A lassúbb, fokozatosabb átállás valószínűleg jobban megfelel a társadalom kiegyensúlyozott működésnek, mint a rapid jellegű változtatások.
- A feltételrendszer változik, ezért szükséges az **ellenőrző jellegű, illetve az előrevetítve folyamatosan korrigáló modellezés.**

A nyugdíjrendszer jelenleg is nagyon bonyolult, soktényezős algoritmus. Hiba lenne ezt még tovább bonyolítani olyan tényezők beemelésével (a nyugdíjas gyermekeinek száma), amelynek nincs sok köze a nyugdíjrendszer eredeti céljaihoz (az, hogy valakinek van gyermeke egyáltalán nem garancia arra, hogy ez a gyermek valaha is nyugdíjárulékot fog „termelni”, de ha mégis, kinek a számára: vér szerinti szülő, akár több nevelő szülő?).

A korhatár alatti kordedvezményes nyugdíjak rendszerét, illetve a korhatár előtti nyugdíjba vonulás lehetőségét **nem célszerű visszaállítani.** Ugyanakkor a **korábban** az akkori szabályok szerint ilyen ellátásra jogosultságot szerettek és ténylegesen nyugdíjba vonultak helyzetét rendezni kell és általában **újra (visszamenőlegesen is) nyugdíjasként kell kezelni őket.**

2014-18 között demográfiai okokból **reálértékben a nyugdíjkiadások emelkedésére lehet számítani** (mivel a Ratkó korosztályok nyugdíjba vonulása tömegessé válik).

Összességében fontos lenne a **társadalombiztosítási nyugdíjrendszer stabilitásának fokozása,** illetve az **elkerülhetetlen változtatások időben történő végrehajtása és kommunikálása.** A nyugdíj célú **magán megtakarítások ösztönzésére** és propagálására is keresni kell a további eszközöket. Megfontolandó egy **parlamentari állandó bizottság felállítása** (Jövő Bizottsága – finn példa), amely ezekkel a stratégiai, távlatos, bonyolult ügyekkel foglalkozna. Az államigazgatás jelenlegi rendszerében szétforgácsolt a nyugdíjrendszer fejlesztése, a gazdasági, társadalmi szempontok összehangolt érvényre jutása nem megoldott, ezért célszerű valamilyen **koordináló szervezet** felállítása, melynek háttérintézménye lenne a számításokat elvégző szakértői csoport.

6.5. A szociális rendszer korrekciója

A szociális támogatási rendszer nyolc típusra bomlik az EU statisztikai rendszerében. Az összes ráfordításon belül 2009-ben a legnagyobb súlyt az öregségi ellátás képviselte az EU-27 átlagában 40, Magyarországon 39 százalékos részesedéssel. Az egészségügyi ellátásokra az EU-27 országai 30, hazánk 25 százalékot fordított. Ezekből az adatokból egyértelmű, a szociális támogatás túlnyomó részét e két ellátási forma köti le, s Magyarország az egészségügyi ellátásokra már 2009-ben kevesebbet fordított, mint az EU tagállamok átlaga. E két ellátási típusal más fejezetek foglalkoztak.

A többi ellátási típus között a rokkantság EU 8, illetve nálunk 9; a hátrahagyottak 6-6; a család és gyermekellátás 8, illetve 13; a munkanélküliség 6, illetve 4; a lakhatás 2, ill. 3; a máshová nem sorolható kirekesztés elleni fellépés 1,4, ill. 0,6 százalékos részarányt képvisel. **A család és gyermekellátásra Magyarország hagyományosan nagyobb arányban költ, mint az EU átlaga** (a viszonylag hosszú ideig járó gyed, gyes következtében), **a születésszám csökkenése ennek ellenére folyamatos évtizedek óta.**

Az Orbán kormány jelentős mértékben belenyúlt a szociális rendszerbe. Főleg a munkaképes korúak különböző rendszeres támogatásait szűkítette és helyette elvileg a munkaerőpiacra történő átvezetést, de ténylegesen legfeljebb közmunkát ajánlott. Az átmenet még tart és a folyamat végső kimenetele még nem ismert.

Eddig az **álláskeresési ellátásra jogosultak létszáma közel 100 ezer fővel csökkent** a jogosultsági idő leszállítása következtében. Ezen belül az álláskeresési járadékosok száma 54 ezer fővel, 54 %-kal esett vissza, miközben az álláskeresési járadék átlagos összege 54 ezerről 67 ezerre emelkedett. Az álláskeresési segélyben részesültek száma 42 ezer fővel, 87%-kal mérséklődött. Az álláskeresési járadékból kilépők közül 2011 júliusában 9300 fő tudott elhelyezkedni, 2012 júliusában viszont már csak 4700 fő, ami a munkaerőpiac felvevőképességének romlására utal.

A szociális ellátásban (rendszeres szociális segélyben és foglalkoztatást helyettesítő támogatásban) részesülők száma közel 21 ezer fővel emelkedett egy év alatt (170 ezerről 191 ezerre), bár ennek összege jelentősen csökkent. **A közmunka programokból kimaradó tartós munkanélküliek segélyezésének mértéke jelentősen visszaesett a korábbiakhoz képest**, ami egyaránt vezet a pénzügyi ráfordítások csökkenéséhez és a társadalmi feszültségek növekedéséhez (nyomás több közmunkára, lopások, közbiztonság romlása, stb.).

A közmunkán foglalkoztatottak havi átlagos létszáma 2011 első félévében 52 ezer fő volt, 2012 első félévében 80 ezer, ami több mint 50%-os bővülés. Ezen belül a teljes munkaidőben foglalkoztatott közmunkások száma 14 ezerről 63 ezerre emelkedett, de a teljes munkaidőben foglalkoztatott közmunkások átlagkeresete egy év alatt 10%-kal csökkent.

A végbement változások nyomán **a munka világából kiszorulóak a korábbiaknál jóval alacsonyabb mértékű társadalmi ellátásban részesülnek**, ezáltal **nőtt a létminimum alatt, esetenként mélyszegénységben élők száma. A megoldást jelentő, valós foglalkoztatás lehetőségei szűkültek, de a közmunka sem elérhető sokak számára. Ezért itt korrekcióra van szükség.**

A **gyermekellátás** témakörében az jelenti a legnagyobb változást, hogy az Orbán kormány ismételten befagyasztotta a családi pótlék összegét és a szülők személyi jövedelemadó kedvezményén keresztül hozza viszonylag kedvezőbb helyzetbe a keresővel rendelkező családokat. **A stabilitás érdekében a kialakult modellt struktúrájában célszerű fenntartani azzal**, hogy egyrészt a későbbiekben indokolt majd elindulni az un. **negatív SZJA bevezetése** irányába (az alacsonyabb jövedelmű alkalmazottaknál a családi adókedvezmény akkor is érvényesíthető legyen, ha a befizetett szja már nem ad erre fedezetet), másrészt főleg a szociális segélyezés keretében sürgősen meg kell próbálni **célzottan mérsékelni** a rászorult többgyerekes családok kiugró jövedelemhiányát. Ez utóbbi fedezetére esetlegesen bizonyos magas személyi jövedelem határ felett a családi pótlék jogosultság megszüntethető.

Jelentős átalakuláson ment keresztül a **korhatár alatti rokkantak** támogatása is. A 62 évnél fiatalabb megváltozott munkaképességű rokkant és baleseti rokkant személyek támogatását leválasztották a nyugdíjrendszerről, és 2012-től a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal foglalkozik az érintettek felülvizsgálatával, az új szabályozásnak megfelelő besorolásával, ami hozzávetőlegesen 200 ezer főt érint. A megváltozott szabályok szerinti rehabilitációs, illetve rokkantsági ellátási fokozatokhoz rendelt ellátási mértékek valószínűsítik, hogy az egy főre jutó ellátások átlagos összege csökkenni fog. Az már kérdés, hogy a csökkenés mértéke hogyan viszonylik az intézményi átalakítás költségeihez. Annyi már tudható, hogy 10-15 ezerre tehető azok száma, akik valamilyen okból a megadott határidőig nem jelentkeztek be a felülvizsgálatra, nyilván ez a szám még valamit csökkenni fog. Feltételezhető, hogy az érintettek egyes csoportjai viszonylag jelentős jövedelemvesztést szenvednek el amúgy is alacsony rokkantnyugdíjukhoz képest. Eddig kb. 20 ezren kerültek ki a rokkantsági ellátásból, de a felülvizsgálat még tart.

Megfontolandó, hogy a korhatár alatti rokkant nyugdíjak finanszírozását vissza kell-e helyezni a Nyugdíjalaphoz, **ugyanakkor a már megállapított, de átcímkezett egyéni ellátásokat ismét (a szociális járadék folyósításának idejére is visszamenőlegesen) nyugdíjként kell kezelni a jövőben.** Az egyéni besorolásokat és mértékeket, jogosultságokat tekintve a tapasztalatok alapján esetleg korrekciók válhatnak indokolttá, ez ma még nem ítélné meg.

Az új munkanélküliek esetében 2011 ősze óta **jelentősen mérséklődött az ellátás időtartama: a korábbi kilenc hónapról háromra.** Az átlagos ellátási idő korábban sem érte el a 90 napot, így ez az intézkedés azokra nézve hátrányos, akik munkanélküliségüket megelőzően évekig folyamatosan dolgoztak és fizettek járulékot. A magyar munkanélküliségi ellátó rendszer az intézkedések nyomán az **EU egyik legszűkmarkúbb ellátásává szűkült.** Ezért **részben** vissza kellene állítani a korábbi ellátást, az EU több országában jellemző **5 hónap finanszírozását vállalva.**

A szociális ellátáshoz tartoznak a lakossági közműadósságok kezelését szolgáló speciális alapok, alapítványok. Indokolt elősegíteni, hogy mindenekelőtt a szolgáltató cégek, továbbá a költségvetés, a helyi önkormányzatok és lehetőség szerint más adományozók is részt vegyenek a források biztosításában. Ezek egyénre szabottan tudják előmozdítani a hátralékok túlzott felhalmozódásának elkerülését.

Külön szociális probléma az (akár devizában, akár forintban) eladósodott háztartások egy részének helyzete. Sajnos az eddigi állami beavatkozások főleg azoknak segítettek, **akik szociálisan a legkevésbé voltak erre rászorulva.** A 2012-ben indult árfolyamgátás mechanizmus kifutási ideje átnyúlik a 2014-18-as időszakra is. A forint árfolyam erősödését és a kamat kockázati felárak csökkenését feltételezve az adósok döntő részénél remélhető a törlesztési folyamat konszolidált előrehaladása. Az akkori helyzet függvényében szükség lehet új intézkedésekre is, **leginkább a törlesztési időszak meghosszabbítására.**

6.6. A korrupció elleni harc, a közbeszerzések, pályázatok reformja

A korrupció elleni harc kiemelt prioritás. Az üzleti világra vonatkozó szabályozásokban és ellenőrzési rendszerekben erősíteni kell a korrupció üldözését. Ezt a szempontot a független könyvvizsgálatok és az adóellenőrzések során is érvényesíteni kell. A bizonyos üzleti kapcsolatokra vonatkozó kötelező nyilvánosság önmagában is visszatartó tényező lehet.

Új közbeszerzési törvényre van szükség, amely a lehetséges mértékben kizárja a szubjektív megítéléseket, az előre eldöntött pályáztatásokat. A folyamatba automatikus ellenőrzési pontokat kell beépíteni. Az állam semmilyen módon nem vehet részt klientúra építésben, az állam és az üzleti világ kapcsolatainak átláthatóknak és etikailag elfogadhatóknak kell lenniük.

A pártfinanszírozást a magyar Transparency International javaslatait követve meg kell reformálni.

A beruházási támogatási pályázatokat a lehetséges mértékben (bizonyos feltételek teljesítése esetén) **automatikussá** kell tenni. Egyes esetekben **olyan állami vállalatokhoz (intézményekhez) kell eljuttatni a fejlesztési forrásokat,** jelentős megrendeléseket, amelyek a további elosztást a helyi vállalkozói közösséggel (kamarával) történt megállapodás alapján bonyolítják le. Ilyen esetben mindenképpen biztosítani kell a **nyilvánosságot** és az elosztás vállalkozói közösséget képviselő szervezet általi **ellenőrzését.**

6.7. Az állami beruházások

Az állami beruházások, mint önálló fejlesztések, gyakorlatilag megszűntek, a beruházások túlnyomó része EU-forrásokból valósul meg. A tapasztalatok szerint **a legkritikább az olyan belül, ami előremutató, a későbbi költségeket és hasznokat ténylegesen bemutató tervekre épülne** (miközben igen jelentős forrásokat költ az állam ezekre a tanulmányokra). A jelenleg futó módszertanok gyakorlatilag a **beruházó érdekeit tükrözik,** így mindenről kimutatható, hogy végső soron megtérül. A valóság ezzel szemben a megroppanó önkormányzati szféra, a **bedőlő fürdő és egyéb (kulturális, oktatási) fejlesztések egyre szaporodó száma.** Ugyanakkor **a tényleges megtakarításokat hozó fejlesztésekre igen keveset költünk** (Volán, városi tömegközlekedés, MÁV személyszállító vagonpark, stb.).

Fókuszált, nemzetközileg is jól megalapozott állami fejlesztési stratégiára van szükség. Az állami beruházások során prioritásként kell kezelni, hogy a beruházás után a működtetés (teljes életciklusra vonatkoztatva, jelenértéken) hatékonyabban, ha ez nem mérhető, akkor alacsonyabb

költségszinten valósuljon meg. Ettől csak akkor lehet eltérni, ha a kapcsolódó, tételesen hosszútávra kimutatható előnyök miatt ez célszerű. Különösen fontos az **épület-energetikai beruházások támogatása** a megmaradó közintézmények esetében (falak, födémek hőszigetelése, korszerű nyílászárók, tetőfedés stb.) Programszerű tervezés esetén erre vállalkozási lánc is felépíthető (ablak és ajtógyártás, tetőfedési technológiák és anyagok, hőszigetelések gyártása és beépítése). **Önálló program felépítése mérlegelhető a hazai buszgyártásra és a MÁV (GYSEV) intercity vagonpark megújítására** a hazai piacon már bennlévő gyártók részvételével, azzal a **feltétellel, hogy a nemzetközi versenyben tartósan helyt kell állni.**

A **közutak fejlesztése** külön programot indokol. Ennek során helyzetbe lehetne hozni az adott megye kisebb építési vállalkozásait, építőanyag kereskedőit. A korrupció lehetőségét lényegében kizárja, ha mindenki jelentkezhet, akinek van egy minimális referenciája és az eljárás nyílt. Ugyanakkor azok, akik nem teljesítik vállalásaikat, személyükben is kizárhatók legyenek a későbbi közbeszerzésekből, mondjuk 2 évre (a tulajdonukban lévő cég, vagy ahol vezetőként dolgoznak). Általában is **célszerű lenne létrehozni egy olyan pozitív és negatív építési vállalkozó listát**, ahonnan a magánszemélyek is információhoz juthatnak, illetve amelyekre ők is javaslatot tehetnek. Olyan általános szerződési rendszert kell megteremteni, amely fővállalkozásnál a tisztességesen teljesítő vállalkozásoknak a sor végén is garantálja követelésük kifizetését.

Szintén szükséges lenne **egy város-rehabilitációs program beindítása** is (célpontja Budapest mellett a **történelmi belvárossal rendelkező települések**), amelynek fő célja a leromlott állapotú belvárosi épületek, iskolák, templomok és más közintézmények **energiatakarékos**, ugyanakkor **műemléki jellegű** felújítása. Ezt kiegészítheti egy, a jelenlegi **vár** és **kastély** felújítási programot jelentősen kiegészítő, kibővítő terv is.

6.8. Kommunális szolgáltatások

A **kommunális szolgáltató vállalatok ma jellemzően veszteségesek, vagy csak minimális nyereséget realizálnak.** Emiatt **változatos formákban különböző fejlesztési hozzájárulásokat kérnek a szolgáltatások igénybevevőitől, vagy az önkormányzatoktól.**

A kommunális szolgáltatások nyújtásánál hosszú távon **nem követhető a non-profit elv**, hiszen a szolgáltató vállalatoknál képződő nyereségnek (tulajdonostól függetlenül) minimum a folyamatos beruházásokra is fedezetet kell tartalmazniuk. **Komoly előírásokat érvényesítő szabályozás és a szolgáltatás magas minőségének megkövetelése, ez az állami-önkormányzati szereplők dolga.**

A kommunális szolgáltatásoknál különösen a hulladékgazdálkodás terén lesznek új fejlesztési igények, indokolt bővíteni a hulladék-feldolgozó és kezelő központok hálózatát. A szelektív hulladékbegyűjtés további terjesztése, az ország egész területének hulladékmentesítése fontos feladat. A csatornák folyamatos karbantartása, a csatornahálózat bővítése, az egészséges ivóvízellátás biztosítása is igényel további fejlesztéseket.

6.9. A költségvetési tervezés, elfogadás, gazdálkodás reformja

A költségvetés készítésének, elfogadásának jelenlegi gyakorlata, továbbá a költségvetési gazdálkodás jelenlegi szabályrendszere átfogó változtatásra szorul.

A költségvetési tervezést az adott és a két következő évre azonos megalapozottsággal kell előkészíteni. A jelenlegi dominánsan fejezeti megközelítéssel szemben fokozatosan át kell térni a **programköltségvetések** szélesebb körű alkalmazására. A programok eleve jellemzően több évre szólnak és ezeknél a számszerű előirányzatok rögzítése mellett a programtól várt eredmények és hatások leírása, a későbbi mérési paraméterek rögzítése, a programért felelős vezető megnevezése is

elvárható. A Parlament döntését egyre inkább az egyes programok fő kiadásaira (és nem minden egyes belső előirányzataira nézve) kell kérni. A **belső átcsoportosítás** a programgazda felelőssége lenne, de a kormány (ill. a miniszterek) hatásköre korlátozható a programok közötti átcsoportosításokat tekintve.

Az Országgyűlés éves költségvetést és gördülő hároméves költségvetési kerettörvényt fogadna el. **A költségvetési gazdálkodás** (számvitel, döntéshozatal, előirányzat kezelés, stb.) **jelenlegi rendje jelentősen korszerűsíthető és egyszerűsíthető**. A pénzforgalmi adatok mellett folyamatosan követhetővé kell tenni a fontosabb eredményezemléletű információkat is. Mivel a befektetői bizalom visszaszerzésének egyik fontos kérdése a fegyelmezett, hiteles és transzparens költségvetési gazdálkodás, **az újra felálló Pénzügyminisztériumnak rendszeres, alapos valós és stabil módszertant használó tájékoztatást kell adnia az elemzők, az újságírók és a szélesebb közvélemény számára a közpénzügyek aktuális kérdéseiről**. Az elfogadott költségvetés számaint és a havonkénti előzetes tényadatokat folyamatosan és kellő mélységben, magyarul és angolul könnyen összehasonlíthatóvá kell tenni, megmagyarázva a fontosabb eltéréseket.

A Költségvetési Tanács eredeti hatáskörét vissza kell állítani az ágazati jogszabályok költségvetési hatásainak vizsgálatára. Emiatt is újra önálló szakmai apparátust kell létrehozni a KT szakmai támogatására. Meg kell szüntetni a KT költségvetési elfogadást meggátoló (és adott esetben akár új választást kikényszerítő) eltúlzott hatáskörét.

6.10. Az állami többségi tulajdonú társaságok jövője

Az állami vagyonkezelést egy holdingba indokolt összpontosítani. A tulajdonosnak világos **stratégiával kell rendelkeznie** a többségi állami tulajdonban lévő vállalkozások fejlődésére és fejlesztésére vonatkozóan. Meg kell fontolni, hogy érdemes-e megtartani az állami tulajdoni struktúrát, megvizsgálva, hogy az állam jó gazdája volt-e a cégeknek. Ennek tükrében kell döntenie azok működtetéséről vagy értékesítéséről.

7. Az új 7 éves EU pénzügyi keret adta lehetőségek

Az Európai Bizottság 2012. július 6-án tette közzé javaslatát **a 2014 és 2020 közötti időszak többéves pénzügyi keretére**, ennek az Európai Tanács által történő **végleges elfogadása 2012 végén várható** (ha addigra megegyeznek – ami jelenleg nagyon bizonytalan).

A bizottsági javaslat értelmében a kötelezettségvállalási előirányzat (az az összeg, amelynek kifizetésére az EU kötelezettséget vállal) 2011. évi áron összesen 1033 milliárd euró. Ez a 28 EU-tagállam (a javaslat a Horvátországnak jutó forrásokat is tartalmazza) bruttó nemzeti jövedelmének (GNI) 1,08%-a. A javaslat ennél valamivel alacsonyabb, a GNI 1,03%-os tényleges felhasználással számol, a két szám közötti különbség technikai jellegű tartalék. Az 1033 milliárd euró főösszeg nem végleges, elképzelhető, hogy a nettó befizető országok nyomására valamelyest kisebb lesz a végleges szám. A csökkentést 20-100 milliárd euróra becsülik, ami viszont érdemben nem módosítja a kiadások nagyságrendjét.

Az 1033 milliárd eurós kötelezettségvállalási irányzat abszolút értékben nem hasonlítható össze a 2007 és 2013 közötti időszak 864 milliárd eurós értékével egyrészt azért, mert ez utóbbit 2004. évi áron alakították ki. Másrészt mivel az európai uniós költségvetési kiadásokat a GNI százalékában számítják ki, ezért a GNI növekedése a költségvetési kiadások emelkedését is maga után vonja. **A kötelezettségvállalási előirányzatok GNI-hoz viszonyított aránya (e tervezet szerint) valamelyest, de nem érdemben, emelkedik, a 2007 és 2013 közötti időszak 1,048%-áról 2014-2020-ban 1,08%-ára**. A mostani arányok is a nettó befizető és a nettó kedvezményezett tagállamok közötti

kompromisszumot tükrözik. A globális pénzügyi és gazdasági válság következményeinek, a válságkezelés költségeinek tükrében a **fő sarokszámok kedvezőnek tekinthetők**, érthető, hogy a tagállamok nem kívántak nagyobb összegeket bocsátani a közös költségvetés rendelkezésére. Az adott nagyságrend ugyanakkor azt is jelzi, hogy **nem valósul meg az európai uniós költségvetés reformelképzelések egyike sem**.

A 2007 és 2013, illetve a 2014 és 2020 közötti időszak kiadási szerkezetében nincsenek nagy változások. A döntően az **agráriumra** vonatkozó piachoz kapcsolódó kiadások és közvetlen kifizetések aránya **30,3%-ról 27,3%-ra csökken**, a **gazdasági, társadalmi és területi kohézió** (kohéziós források, amelyek kiemelkedő fontosságúak a közép- és kelet-európai tagállamok gazdasági felzárkóztatása szempontjából) aránya **35,6%, illetve 36,7%**. Gazdasági szerkezete, adottságai és fejlettségi szintje alapján Magyarország mind az agrárkifizetések, mind a kohéziós kiadások emelésében, de legalább is szinten tartásában érdekelt.

Figyelmet érdemel, hogy a „**Kohézió Barátai**” elnevezésű, 14 tagállamból (a 2004 után csatlakozott közép- és kelet-európai államok, Görögország, Portugália és Spanyolország és a csatlakozó Horvátország) álló országcsoport közös álláspontot alakított ki. A csoport azért száll síkra, hogy **ne csökkenjen az európai uniós költségvetés kohéziós célú támogatási keretösszege**.

Az európai uniós intézményekben folyamatban van a pénzügyi keretek felhasználására vonatkozó jogi-eljárási szabályok kidolgozása. Jelenleg sok a nyitott kérdés, de a 2011-ben nyilvánosságra hozott bizottsági javaslatból kitűnik, hogy **erősíteni kívánják az eredménykényszert, és szigorítani a felzárkózási célok teljesítésének ellenőrzését**.

Az európai uniós költségvetés kiadásainak szabályozásában várható leglényegesebb változás az, hogy **az Európai Bizottság javaslata valamennyi tagállam számára – az eddigi 3,5%-kal szemben – A GDP 2,5%-ában rögzítette az igénybe vehető gazdasági, társadalmi és területi kohéziós források felső határát**. Ennek legfőbb oka a Lengyelországnak jutó kohéziós források túlzott megnövekedésének megakadályozása volt, ami jelentős aránytalanságot idézett volna elő a források tagállamok közötti elosztásában. A nettó befizető tagállamok képviselőinek további érve volt az, hogy a kedvezményezett tagországok tőkeabszorpciók kapacitása korlátozott, az elvileg rendelkezésükre álló európai uniós fejlesztési forrásokat nem képesek teljes mértékben felhasználni. **Ez a felhasználási plafon több mint 1 százalékponttal alacsonyabb, mint a Magyarországnak 2007 és 2013 között jutott kohéziós források GDP-arányos nagyságrendje**.

Az Európai Bizottság kohéziós forrásokra vonatkozó allokációs javaslatai a következő adatokon alapultak:

- a 2006 és 2008 közötti időszak regionális GDP-je,
- a 2007 és 2009 közötti időszak regionális oktatási és munkaerő-piaci adatai,
- a 2007 és 2009 közötti időszak átlagos GNI számai,
- a 2011. tavaszi makrogazdasági prognózisok és az azokra épülő középtávú előrejelzések.

Ezt az adatbázist az adatok rendelkezésre állásának függvényében frissítik.

A 2014 és 2020 között Magyarországnak jutó európai uniós kohéziós források nagyságrendjét az is befolyásolja, **hogy az Európai Bizottság 2020-ig éves átlagban 0,8%-os magyar GDP-dinamikával számolt**, amit a magyar kormány illetékesei (jogosan) irreálisan alacsony ütemnek tartanak. Az alacsonyabb GDP-arányos támogatási plafon és a szerény GDP-dinamika együttes hatására **Magyarország 2013 és 2020 között 18,6 milliárd euró kohéziós támogatáshoz juthat a 2007 és 2013 közötti időszak 25,7 milliárd euró összegével szemben – a jelenlegi számítások szerint. A**

különbség 7,1 milliárd euró, a csökkenés mértéke 27,6%. A kohéziós források egyik EU-tagállamban sem csökkennek olyan mértékben, mint Magyarországon. A Bizottság azzal érvel, hogy Magyarország 2007-2013 között túllépte a támogatási korlátot, s 2014-2020 között is fajlagosan a legmagasabb támogatású országok között marad. Ugyanakkor az agrártámogatások körében Magyarország nem szenved hátrányt.

Valószínű, hogy a kohéziós források Magyarországnak jutó nagyságrendje csökkenni fog, ezen érdemben nem lehet változtatni. Csak veszteségminimalizálásra lesz mód. (Egy dán javaslat elképzelhetőnek tartotta, hogy a kohéziós források felső korlátját Magyarország számára a GDP 2,99%-ára emeljék, de a javaslatot sokan elleneztek. Ebben az esetben a csökkenés mértéke az előző költségvetési periódussal összehasonlítva mindössze 5%-os lenne. Ezzel szemben magyar szakértők szerint ebben az esetben a kiesés mindössze a felére zsugorodna, a szinten tartáshoz a GDP 3,44%-ának megfelelő plafonra lenne szükség.) **A döntés a 2012. novemberi rendkívüli vagy a decemberi európai tanácsi csúcsértekezleten várható. A magyar érdekvédelem lényegesen nehezíti az Orbán kormány EU-val szembeni konfrontációs politikáját.**

A 2014-2020-as időszak feltételeiről folytatott vitán túl a magyar kormánynek különösen a 2007 és 2013 közötti költségvetési periódusban rendelkezésre álló **források lehívásának a fokozására kellene koncentrálnia.**

Az NFT II. (Új Magyarország Fejlesztési Terv – Új Széchenyi Terv) keretében meghirdetett operatív programok terhére 2012. június közepéig 43 ezer pályázat nyert el összesen 6263 milliárd forint támogatást. 39,5 ezer pályázatra kötöttek már szerződést 5607 milliárd forint értékben. Az eddig kifizetett összeg 2645 milliárd forint.

A kötelezettségvállalási keret az EU részéről 7 ezer milliárd forint körüli összeg 2015 végéig, 3,5 év alatt eszerint 4350 milliárd forintot kellene kifizetni, ami heti 24 milliárd forint kifizetését tenné szükségessé. Emellett 2013 végéig látszólag mindössze 800 milliárd forint értékű új támogatási szerződést is meg kellene kötni, ha nem számolunk megíúsult fejlesztésekkel és pályázatokkal, ami persze nem reális, ezért kb. 2000 milliárd forintnyi szerződéskötésre van szükség.

A 2012 és 2014 közötti időszakban 3000 milliárd forint kifizetésére lenne szükség, amelynek révén a különböző támogatásintenzitásokat és az eltérő beruházási igényeket figyelembe véve 3600 milliárd forint beruházás történik 2014-ig. A GKI előrejelzése szerint 12650 milliárd forint beruházás valósul meg ezen időszakban, vagyis az **EU támogatású beruházások aránya átlagosan 28,5% lesz.** Mivel 2011-ben 900 milliárd forint körüli támogatást fizettek ki, s 2012-ben várhatóan 1200 milliárd forint lesz a kifizetés, így **az EU források beruházást dinamizáló hatása 2013-ban megszűnik** (idén 1-2%-os volumennövekedést jelent, jövőre azonban már nem lesz bővülés). A bemutatott forrás-felhasználás csak akkor reális, ha az elszámolási és értékelési tevékenység **érdemben felgyorsul.**

Az utóbbi két évet illetően a kohéziós támogatások felhasználását nehezítette egyrészt az, hogy 2010-ben a kormányváltás után a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ) vezetését lecserélték (120 főt bocsátottak el, köztük az operatív programok vezetőit), ami miatt európai uniós intézmények is tiltakoztak. Másrészt a kormány megszüntette a teljesítményalapú bérrendszert, amely érdekelttette az intézményrendszer munkatársait a programok sikeres végrehajtásában. Végül 2010 második felében, az Új Széchenyi Terv (ÚSZT) meghirdetése előtt leállították a pályázati rendszert, ami csak 2011 tavaszán indult meg újra. A leállítás sokszázmilliárd forint kiesést okozott. Ráadásul az új kiírások nagy része nem különbözött a korábbiaktól, azokon alapult.

Rövidtávon, azaz 2015-ig, ameddig le lehet hívni a 2007 és 2013 közötti időszakra előirányzott európai uniós támogatásokat, a magyar kormánynek egyrészt több forrást kellene mozgósítani a fejlesztések előkészítésére. Másrészt törekednie kell arra, hogy az **összes** napirenden lévő és

folyamatban lévő állami fejlesztési projektet EU-forrásból valósítsák meg. Végül az önkormányzatok és költségvetési intézmények számára **biztosítani kell a projektek társfinanszírozásához szükséges forrásokat.**

A pályázatátás intézményi feltételeinek javítása mellett nagyobb hangsúlyt célszerű helyezni a kedvezményezett gazdasági szereplők helyzetének előmozdítására. Az állami és az önkormányzati szférában a folyó többletkiadást nem okozó, illetve a kifejezetten megtakarítást eredményező projekteket célszerű preferálni (például energia-megtakarítás). Ott pedig, ahol elkerülhetetlen a többletkiadás, csak az alapos tervezés lehet a megoldás. A nem állami szereplők körében célszerű tovább egyszerűsíteni a pályázatok adminisztratív és biztosítéki feltételeit. Az NFÜ-nek mindenütt a lehető legegyszerűbb pályázatátási formákat kellene használnia. **A projektek időigényes rangsorolása, zsűrizése helyett a minimumfeltételeknek megfelelő pályázatokat érkezési sorrendben mind el kellene fogadni.** Ahol csak lehet, a zsűrizésről teljesen le kell mondani, és objektív – tehát számszerűsíthető – feltételrendszer alapján, ún. „automatikus” pályázatátással kell dönteni.

Elengedhetetlen a projektgazdák anyagi teljesítőképességének a vizsgálata is. **A pénzügyi biztosítékok terén lehetnek tartalékok a kisvállalkozóknak szóló állami hitelgarancia-rendszerben.** Ott, ahol a társfinanszírozási követelmény túlságosan szigorú, szóba jöhet, hogy az állam a pályázatokon győztes projektgazdáknak adókedvezményt is nyújtson. Ez tovább növelné a pályázói kedvet.

Mérlegelendők olyan egyszerű, de hasznos pályázati formák, amelyeket **a kisvállalkozók, vagy civil szervezetek tömegesen igénybe tudnak venni.** Különösen a leghátrányosabb helyzetű térségekben kellene gyorsítani ezeket a programokat. Az ÚSZT nagyon sok ilyenre ad lehetőséget. A program prioritásain belül a Bizottság engedélye nélkül is lehet átcsoportosításokat végrehajtani, tehát a sikeres pályázatok számára programmódosítás nélkül is teremthető többletforrás. A vállalkozói és a civil szférában is vannak olyan mikro szintű fejlesztési lehetőségek (pl. az IT területen), amelyeknek a hasznossága különösebb rangsorolás nélkül is biztosra vehető.

Végül, ha minden kötél szakad, a megmaradó forrásokat (víztározói mintára) **„pénztározókba” kell átcsatornázni,** azaz a forrásokat tovább-befektető intézményekbe irányítani, pl. a kockázati tőkealapok mintájára.

Hosszabb távon kívánatos az európai uniós fejlesztési források lehívására szolgáló tervek (Új Széchenyi-terv) hosszú távú, komplex, de fókuszált fejlesztési koncepcióba integrálni. Ennek keretében célszerű lenne **parlamenti ciklusokon átívelő konszenzust kialakítani** a legmagasabb szintű, általános fejlesztési célokról (pl.: szerkezeti reformok, szociális felzárkóztatás, versenyképesség, munkahelyteremtés) és a beruházási prioritásokról. Ezzel lehetne biztosítani a prioritások állandóságát. Az ágazati stratégiák (például nemzeti közlekedési stratégia stb.) kialakításának előkészítésekor célszerű és kívánatos a szűken vett ágazati és szektor szempontokon túlmutató tényezőket figyelembe venni. Szinergikus hatások realizálása végett célszerű és kívánatos az európai uniós támogatások lehívására szolgáló intézményrendszert az államigazgatási folyamatokba és intézményrendszerbe integrálni.

8. Az euró-bevezetéssel kapcsolatos politika

A 2008-ban kezdődött, különösen a fejlett országokat érintő válság tapasztalatai és kényszerei nyomán a Gazdasági és Monetáris Unió (és ezzel maga az EU is) lényeges átalakuláson megy keresztül. Az euro válság miatt az euro bevezetéssel kapcsolatos kérdések ma a korábbiaktól eltérően merülnek fel. A fejlemények felszínre hozták az euro zóna szabályrendszerének és működésének jelentős hibáit, ugyanakkor ezeket felismerve megindult az eurozóna és ezzel az EU, mint integráció mély reformjának a folyamata is. Ma még nem ítéltető meg bizonyosan e folyamat végkimenetele. A magyar érdekek szempontjából azonban egyértelmű, hogy:

- A mai ismeretek szerint az eurozóna alakuló gazdaságpolitikai, költségvetési követelményeinek való megfelelés szolgálja leginkább a magyar fejlődést, munkahelyteremtést és növekedést, sőt az államadósság olcsó finanszírozását is.
- Ha többsebességű is lesz az EU, nekünk sokkal előnyösebb a belső maghoz tartozni, oda, ahova a gazdasági kapcsolataink is legerősebben kötnek minket (azaz olyan extrém, nagyon kevésbé valószínű esetben is, ha zóna szétválás lenne, akkor is előbb-utóbb a német-osztrák euró legyen a pénz nálunk is).

Az egyik legfontosabb változás az, hogy a zónába tartozó országok gazdaság- és költségvetési politikáját a jövőben a közösségi intézmények ténylegesen is szigorúan ellenőrzik majd, és az elfogadhatatlanul jelentős, nem korrigált eltéréseket, egyensúlyhiányokat szankcionálni fogják. A gazdasági kormányzásnak – jórészt éppen a magyar elnökség alatt kidolgozott – ezen eszközeivel a közösségi intézmények a jövőben meg kívánják védeni az Unió polgárait a tagállamok kormányainak rövidtávú politikai érdekeket szolgáló, de hosszabb távon komoly károkat okozó esetleges eltévelyedéseivel szemben. Ezért az átalakuló, gazdaságpolitikai és költségvetési fegyelmet tartó euro zónához tartozás szándéka – és különösen a belépéshez szükséges feltételek teljesítésének hiteles felvállalása – lényeges bizalomerosztó tényező lehet.

Mindezzel szemben – noha kisebbségi véleményként, de folyamatosan – nálunk is jelentkeznek olyan jóslatok, amelyek az eurózóna összeomlását feltételezik, így emiatt szerintük igazából már nincs értelme foglalkozni a magyar csatlakozás előkészítésével. Az eddigi válságkezelés, az európai intézményrendszer reformjai ugyanakkor arra utalnak, hogy a messze legvalószínűbb forgatókönyv az eurózóna fennmaradása és a problémák kezelése – igaz, megreformált, átalakult formában. Az euró zónába történő belépésről nem 2014-ben, hanem az érvényes szabályok szerint legkorábban az ERM-2 belépést követő 2 év múlva, azaz 2016 közepén lehet dönteni. A csatlakozási feltételeknek történő megfelelés lényegében kizárólag olyan lépéseket követel meg, amelyek megtétele önmagában is előnyös a magyar gazdaság számára. Az alacsony költségvetési hiány, az alacsony infláció, az alacsony hitelkamatok, a viszonylag stabil árfolyam és a csökkenő államadósság megvalósítása közérdek (az ezektől a racionális elvárásoktól történt időnkénti eltérésekért már többször súlyos árat fizetett az ország).

Az eurózónához történő magyar csatlakozás megítélésekor fontos figyelembe vennünk, hogy a válságot követő folyamatokból adódóan bizonyos hatások másképpen jelentkezhetnek, mint azt korábban feltételezték:

- A válság világossá tette, hogy az euró bevezetésétől várt egyes előnyök nem egyszer és mindenkorra „garantáltak”, így főleg az államadósság alacsony kamatszinten történő finanszírozását a zónatagság nem biztosítja automatikusan. Ugyanakkor főszabályként ez még mindig igaz marad (azaz a hiteles belépési folyamat csökkenő állampapír hozamokkal jár, illetve a zónatagság megfelelő nemzeti politikák követése mellett igenis pozitív tényező a piaci megítélésben).

- A korábbi elemzések túlságosan az euró bevezetésére koncentráltak, és nem hangsúlyozták, hogy **a zóna nem véd meg a tagállami szintű kormányzás során elkövetett hibák esetleges súlyos következményeitől**. Ráadásul ezeknek a hibáknak a későbbi kezelése esetenként nehezebb is a zónán belül, mint azon kívül. Ilyen destabilizáló ügy lehet a túlzott költségvetési deficit, a pénzügyi közvetítő rendszer buboréko(ka)t előidéző túlfűtöttsége, illetve a hitelkihelyezések kockázatossága, de még inkább a versenyképességnek –pl. a bérek túlzott emelkedése miatti – romlása (amelyet a zónán belül már nem lehet a valuta leértékelésével korrigálni) és a tartós külső pénzügyi hiányok felhalmozódása.
- Az eurózónában életre hívott **válságkezelő mechanizmusokhoz történő csatlakozás** az új tagok számára **egyszeri költségvetési többlet terheket is okoz**; igaz, ezeket bőven ellentételezhetik a kamatkidadásokban várható megtakarítások.

Ugyanakkor **a válság tanulságai nyomán továbbra is érvényesnek kell tekinteni az eurózónához való csatlakozás mellett szóló korábbi érvek döntő részét**. Így:

- **Az ország önálló monetáris politikájának mozgástere a magyar adottságok mellett minimális, fenntartása nem jár igazi előnnyel, sőt a forintárfolyam és a kamatok kilengése egyéb gondokat okoz**. Válságos helyzetben a forint megállíthatatlanul és jelentősen leértékelődött, a kamatok irreálisan magas szintre kerültek, de ez érdemben nem volt képes enyhíteni a válságot, sőt a devizahiteleken emiatt elszenvedett veszteségek szinte kezelhetetlen további problémákat idéztek elő. (Emellett a forint léte miatt szükséges nagy devizatartalék kezelése is költséges.) Valójában az elkerülhetetlenül magas külső finanszírozási hányad mellett a független hazai monetáris (kamat- és árfolyam-) politika egy soha meg nem valósuló **illúzió**.
- **Az euró sokkal stabilabb pénzügyi környezetet jelentene a gazdasági szféra, a lakosság és az állam számára egyaránt**. Az áttérés javítaná az üzleti klímát, ezért növekedési előnyökkel is járna. Ennek igazságát a válság fejleményei és megélt hatásai is alátámasztják. (Az euró országokban nem, illetve csak nagyon kis mértékben kellett megtapasztalni az óriási árfolyamkilengéseket és ebből adódó inflációs sokkokat, illetve a devizahiteleken elszenvedett veszteségeket.)
- **A gazdasági élet működési módja az euró-zónában sokkal kedvezőbb lenne a magyar vállalatok és a lakosság számára is**. A devizahiteleket részben kivezethetnék; a svájci frankban fennálló hitelek problémája ebben a feltételrendszerben már kisebb súlyú lenne. A külkereskedelmi forgalom lebonyolítása, az importtermékek árazása sokkal egyszerűbbé válik, a folyamatok vállalati tervezhetősége javul.
- **Az államadósság finanszírozási költségeit csökkenti, ha a forint lecserélése után a befektetőknek már nem kell árfolyamkockázattal számolniuk, de a vállalati és lakossági hitelfelvétel is olcsóbbá válik**. (A jelenlegi rendkívül alacsony beruházási ráta és a várható prudens hitelezés mellett ez utóbbi „buborékot” keletkeztető hatásaitól aligha kell tartani.) Az országgkockázat persze fennmarad, de az „újonnan” létrejövő eurózónában már nem lesz számottevő.
- Az EU többsebességessé válik, a fő döntéshozó fórumok egyre inkább az eurózóna vezetőinek a tanácskozásai, ezért **a nemzeti érdekek érvényesítése szempontjából előnyösebb ebbe a körbe tartozni**. Az eurózóna halad a bankunió, a fiskális unió és a politikai unió felé. Aki kimarad, rosszul jár.

Az eurózónához való magyar csatlakozás első lépése az euró előszobáját jelentő un. ERM-2 rendszerbe történő belépés lehet, javasolhatóan 2014 közepén. (Azért is akkor, hogy egy 2017-es euró belépés eljárásjogilag valós lehetőség maradjon). Ennek realitása a kritériumok teljesítésének helyzetétől, illetve ennek kilátásaitól, továbbá az EU-EKB akkori politikai megítélésétől függ. (A kialakult nemzetközi gyakorlatnak megfelelően egy ilyen döntésnél a nemzeti jegybank véleménye is fontos befolyásoló tényező, ez esetlegesen megnehezítheti a belépést.)

Az Orbán kormány hagyatéka a belépési követelmények teljesülésének 2014-es helyzetét tekintve még részben bizonytalan. **Magyarország 2011-ben újra távolodott a formálisan ma is létező maastrichti kritériumoktól, ugyanakkor a megújított konvergencia program és a hivatalos célok szerint 2012–2013-ban közeledési tendencia bontakozhat ki.** Ugyanakkor az elmúlt két évben folytatott magyar gazdaságpolitika és az intézményrendszer átalakítása megrendítette a befektetői bizalmat, és – részben emiatt – 2012-re recesszióba fordul a gazdaság. **A középtávú növekedési kilátások kérdéssé tehetik az államadósság tartós csökkentését, a piaci megítélés és az EU–IMF-megállapodás bizonytalansága pedig kérdéssé teheti az árfolyam viszonylagos stabilitását, az állampapírok hozamának csökkenését.** Ilyen körülmények között **bizonytalan**, vajon az államadósságra vonatkozó maastrichti kritériumot sikerül-e folyamatosan csökkenő rátával, fenntarthatóan közelíteni. Ráadásul egyre inkább választási költségvetési költségek jelei mutatkoznak a kormányon. Az eurózóna leendő tagjaitól ma már nyilvánvalóan nemcsak a maastrichti kritériumoknak való megfelelést várják el: számon kérik a gazdasági kormányzás keretében kidolgozott új követelményeket is, s a mostani magyar gazdaságpolitika e téren számos ponton kritizálható.

Ugyanakkor az ERM-2 belépéshez nem kell a kritériumok azonnali teljesítése, elég egy hiteles program prezentálása, amivel ez a teljesítés reálisan és fenntartható módon várható a következő néhány évben.

Ha az új magyar kormány egy gazdaságpolitikai és az intézményrendszert is érintő, a bizalom helyreállítását, a befektetési kedv felkeltését célzó átfogó fordulatot hajt végre, akkor az ERM-2-höz való csatlakozás 2014 közepén lehetségesnek látszik. A szükséges fordulatnak tartalmaznia kell mindazoknak a jogi normáknak a helyreállítását is, amelyek elengedhetetlenek – az Európai Unió alapszerződésének megfogalmazásában – a „szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság” működéséhez. Ha ennek az új politikának a keretében a kormány belép az ERM-2 rendszerbe és meghirdeti az eurózónához való csatlakozás feltételeinek teljesítését célzó programot, majd következetesen végigviszi azt, **önmagát erősítő kedvező folyamatok indulhatnak el.**

Erre az átfogó fordulatra nagy szükség van, mivel nélküle Magyarország hosszabb időre beleragad egy stagnálás közeli helyzetbe, és fokozódik a környező országoktól való lemaradása.

Az Orbán kormány tevékenysége olyan mértékben megingatta a bizalmat, hogy ennek viszonylag gyors visszaszerzésére a nemzetközi intézmények, és mindenekelőtt az EU segítségére van szükség. Nem újabb IMF hitelt, hanem az euro-zóna előszobájába történő belépést (ERM-2 tagságot) kell kérni. Ez szimbolikusan is kifejezheti a politikai fordulatot, az európai értékekhez és a gazdasági racionalitáshoz történő visszatérést. A kérelmet valóban megalapozó hiteles gazdaságpolitikai programmal, majd utána az euró-zónába történő belépés feltételeinek fokozatos teljesítésével célszerű tartósan helyreállítani a külföldi és a hazai befektetők bizalmát.

9. A költségvetési politika

9.1. Kezdeti átcsoportosító lépések

A gazdaság közel stagnáló állapotában, tetézve a beáramló EU források 2016-tól akár jelentős csökkenésével, **az időszak egészében alig van költségvetési mozgástér, elosztható többletforrás.** Ezért **a 2015-ös költségvetés várhatóan csak újraelosztással, átcsoportosítással tud operálni.** Abban csak **reménykedni lehet**, hogy az EU (IMF?) és a piac árgus szeméi miatt az Orbán kormány működésének második felében nem tud elindítani egy olyan költségvetési egyensúlyi borulást, ami átcsoportosítás helyett azonnali jelentős egyensúlyjavítást tenne szükségessé 2014 nyarától.

A főleg a közterhekre vonatkozó **átcsoportosító csomagot** az előkészítés, a partnerekkel szükséges tárgyalások, a valódi érdekegyeztetés időigénye és az évközi beavatkozások jelentős hátrányai miatt **célszerű a 2015-ös költségvetéshez (és egy 2015-18-as középtávú gazdasági programhoz) igazítva életbe léptetni.**

Ehhez az alábbi jelentősebb többlet közteherbevételeket hozó forrásokra lehet számítani:

- az szja progresszivitásának visszaállítása, új adótábla bevezetése,
- 10 ezer forintos havonkénti egészségügyi tb-kártyapénz bevezetése,
- a 10 %-os társasági adó 500 millió forintos értékhatárának tizedére történő leszállítása,
- a tőkejövedelmek integrálása az adóalapba és ezzel az eddig külön adózó jövedelem egy részére a progresszivitás érvényesítése. A külföldre utalt osztalékok forrás adóztatásának a visszaállítása,
- az adókedvezmények felülvizsgálata (pl. az új kedvezményes NYESZ és TBSZ megtakarítás szja kedvezményének limitálása, tartós földbérletből származó jövedelem szja mentességének megszüntetése),
- a szürke-fekete szférában realizált tőkejövedelmek fehéritését kikényszerítő intézkedések bevezetése (nem tulajdonos vagy hozzátartozója által lakott lakás, irreális bérleti díjak utáni adófizetés, stb.),
- az adófizetési fegyelem javítása.

Az átcsoportosítás révén az alábbi köztehercsökkentő lépések válnak finanszírozhatóvá:

- az ágazati különadók kivezetése, illetve átalakítása,
- a 4%-os egyéni természetbeni egészségügyi járulék eltörlése,
- részbeni alkalmazotti tb-kártyapénz költségtérítés az alsó SZJA jövedelem sávban.

A 2015-ös költségvetés keretében **kiadási átcsoportosítások is indokoltak lesznek** a közszolgáltatási és támogatási rendszerekben szükséges egyes kezdeti korrekciók finanszírozására. **Kedvező esetben - a pénzüpiaci bizalom gyors javulása esetén - segíthet a kamatkiadások csökkenése is.**

9.2. Reformok és kisebb-nagyobb korrekciók megkezdése

A reformok és átalakítások elkerülhetetlenek az alábbiak miatt:

- Az Orbán kormány széles körben hajtott végre jelentős változtatásokat, illetve reformokat, de ezek jellemzően szakmai hibákkal, ellentmondásokkal terheltek, mostani formájukban sok tekintetben fenntarthatatlanok, az érintettek ellenállásával találkoznak. **Ezért szinte mindegyik 2010 és 13 között reformált területen kisebb-nagyobb korrekciókra van szükség, amit széleskörű társadalmi párbeszédet követően indokolt végrehajtani.**
- Néhány területen az állam működése csak valóban új, de jól előkészített reformok útján igazodhat a jogos társadalmi és gazdasági elvárásokhoz.
- **A szűkös költségvetési mozgástér bővítése részben ezen az úton érhető el.**

Az előkészítés szakmai feladatainak nagysága és a gyökeres változtatások iránt elvárható társadalmi tolerancia miatt –tanulva a múlt hibáiból is- középtávon nem indokolt az állami működés egészében újabb gyökeres reformokat indítani. **A 2014-18-as időszakban mindenekeelőtt az egészségügy és a**

közösségi közlekedés reformjára indokolt koncentrálni. Emellett **korrekciós jellegű** változtatások indokoltak nagyobb mértékben az **önkormányzati** rendszerben, az **oktatási** rendszerben, az **adórendszerben** és a **közpénzekkel történő gazdálkodásban**, kisebb mértékben a közigazgatásban, a szociális rendszerben és a nyugdíjrendszerben (noha távlatilag itt is jelentősebb módosítások kellenek). Ezeket a **változtatásokat széleskörű párbeszédet és alapos szakmai előkészítést követően folyamatosan, jellemzően 2015-16-ban indokolt életbe léptetni** azért, hogy a kedvező hatások mielőbb jelentkezessenek.

9.3. Költségvetési politika az időszak első felében

A gazdasági növekedés beindulása, ill. a reformok és átalakítások csak időbeli átfutással képesek bővíteni a költségvetési mozgásteret. Addig **leginkább a bizalom javulásával együtt járó állampapírhozam-mérséklődés és forinterősödés, ezeknek a költségvetési kamatkiadásokban, az államadósságban és a magánszféra törlesztési kötelezettségeiben történő fokozatos megjelenése javíthatja a helyzetet.** Ezzel együtt várhatóan az első időszakban az éves költségvetésekben csak kisebb lépések tehetők a kiadási prioritások érvényesítésére és a közterhek csökkentésére, a költségvetés-politika főleg csak átcsoportosításokkal operálhat.

- A fehéritő intézkedések eredményessége nagyon kedvező esetben módot adhat az áfa fokozatos csökkentésére.
- Az egészségügyi tb-kártyapénz inflációt meghaladó emelése (az államháztartás más rendszereire ebből háruló szerény terhek felvállalása mellett) javíthatja az egészségügy helyzetét. Az un. elsődleges kiadások reálértékben összességében aligha növekedhetnek.

9.4. Költségvetési politika az időszak második felében

A gazdasági növekedés beindulása és a reformok, átalakítások egy része útján elérhető megtakarítások az időszak második felére (2017-18-ra) remélhetőleg érzékelhetően megnövelhetik a költségvetési mozgásteret és addigra a kamatkiadásokban elérhető megtakarítások is számottevőek lehetnek.

A remélhetőleg megnyíló **mozgástér elsősorban** az alábbiakra használható fel:

- a versenyképesség és a foglalkoztatás bővítése érdekében **a munkáltatói járulékkerhek általános csökkentése,**
- **a reformok és átalakítások felgyorsítása,** az elfogadáshoz kedvezőbb feltételek létrehozása,
- az **oktatás minőségi** fejlesztése,
- **az egészségügyi kiadások növelése,** elsősorban a bérfelzárkóztató program végrehajtása érdekében,
- a **közbiztonság** javítása,
- a **szociális ellátások** és az **esélyegyenlőség** javítását célzó kiadások emelése.

9.5. EU programok a költségvetésben

Külön megközelítést igényel az EU forrásokból finanszírozott, a költségvetésen átfolyó (és társfinanszírozott) programok ügye, ezzel összefüggésben különösen az állami beruházások és beruházási támogatások alakulása.

Az új kötelezettségvállalási lehetőségeket illetően várhatóan (sajnos) 2014-től akár jelentős csökkenés történik, de ez csak késleltetetten érezteti majd a hatását a költségvetési folyamatokban és a reálgazdaságban. 2014-15-ben még az előző 7 évből származó jelentős források beáramlása és felhasználása folytatódhat, sőt egyes technikákkal a járó EU-s pénz egy kisebb része (különböző „tározókban”) a még későbbi időszakra is átmenthető lehet. **Így az EU források felhasználásában az első időszakban nagyobb lehetőségek adódnak, mint a későbbiekben.**

Ugyanakkor a 2014-től induló új programok révén elérhető kedvező gazdasági és társadalmi hatás így is igen jelentős lehet, ha sikerül tanulni a megelőző időszak hibáiból és a források felhasználása a valóban legfontosabb területekre koncentrálódik. Ilyen prioritás lehet az egészségügy strukturális átalakulása, a közösségi közlekedés átforgalmazása, a főutakra csatlakozó úthálózat fejlesztése, a fiatal munkanélküliek munkaerőpiacra segítése, a foglalkoztatás bővítése, a kis és középvállalkozások, a vidékfejlesztés támogatása, a romaprogram és a felsőoktatás modernizációja.

10. A társadalmi jólét növelési lehetőségei

A 2014-18-as időszakban a társadalmi jólét anyagi értelemben vett növelésére összességében várhatóan csak szerény mértékben nyílik lehetőség. Ugyanakkor a közteherviselés méltányosabbá tétele és a különböző szociális intézkedések enyhíthetik a jövedelmi különbségeket. A fejlődést, a kormány tevékenységének eredményességét nemcsak a GDP-ben, hanem az életminőséget tükröző mutatókkal is mérni kell.

A szerény gazdasági növekedés időszakában különösen fontos minden olyan lehetőség kihasználása, amely a széles értelemben vett társadalmi jólétet a jövedelmek, a fogyasztás, a foglalkoztatás kategóriáin kívül eső (igaz nehezen számszerűsíthető) komponensekben képesek javítani.

Egy nyugodtabb, párbeszédre és közös belátásra építő kormányzati magatartás önmagában is sokat segíthet. Jó lenne, ha a mindennapi életet kevésbé hatná át a politikai motivációjú szembenállás, erősebb lenne a tolerancia mindenféle szempontból. Ez önmagában is élhetőbbé tenné az országot.

Apró, az életviszonyokat javító, felesleges stressz helyzeteket és teendőket kiiktató lépésekre számos lehetőség van, amit a kormányzás során maximálisan indokolt feltárni, majd kellő előkészítés után a korrekciókat megtenni.

A jogszabályok általános deregulációja során nem csak az általuk okozott költségekre, hanem az állampolgárok részére okozott idő és eljárási terhekre is gondolni kell, ezek arányossága is vizsgálendő (pl. a formális államigazgatási határozathozatal és a napközben érkező ajánlott levélben történő hivatalos - jellemzően esti postai sorban állást igénylő- kommunikáció indokoltsága, az ügyintézés bonyolultsága és elhúzódnása, stb.). Számos ügyfélbarát szabályozás megfontolható, pl. az elektronikus ügyintézés előtérbe helyezése, az ajánlott levelek esti kézbesítésének az előírása, a kukás autók közlekedésének és a rakodásoknak a megtiltása a belvárosi csúcsforgalomban, a közlekedési dugók csökkentését szolgáló forgalomszervező intézkedések megtétele, a gyakran évekig húzódó örökösödési és más egyszerű ügyek ügyintézésének gyorsítása, a peres eljárások időhúzó technikáinak kiiktatása, a közszolgáltatások mérőóráinak cseréjével kapcsolatos ügyintézés egyszerűsítése, az érthetetlen banki szerződések külső szakértők általi kötelező ellenőrzése, stb.

A jelen tanulmányban **javasolt lépéseknek** is vannak ilyen szempontból kedvező hatásai. Így többek között:

- A közösségi közlekedés reformja azt eredményezheti, hogy az emberek **gyorsabban** és **kényelmesebben** jutnak el munkahelyükre, illetve az általuk felkeresett közintézményekbe.
- Az egészségügyi reform azt eredményezheti, hogy a betegek **magasabb színvonalú**, baj esetén **gyorsabb** ellátást kapnak, illetve pl. **könnyebben** találnak ápolási otthonokat a beteg családtagjaik számára.
- A bölcsődei és óvodai kapacitások fejlesztése (különösen ezek munkahelyeken történő fokozódó megjelenése) **könnyítheti** a kisgyermekes családok, főleg édesanyák életét és munkába járását.
- A családok részére szolgáltató új legális (és ellenőrzött) vállalkozások beindulása számos gondot **enyhíthet**.
- A fogyasztóvédelmet erősítő lépések (pl. a panaszosok számára ingyenes segítséget, tanácsot adó civil szervezetek létrehozása) könnyítheti az ilyen természetű konfliktusok **mielőbbi** és az ügyfél számára jórészt **kedvezőbb** megoldását.
- Az e-ügyintézés szélesebb körű lehetősége, beleértve a minden településen biztosított ingyenes hozzáférési pontokat, jelentős **időt takaríthat meg** az állampolgároknak.